

13—18 april

Debatter m. m.

Fredagen den 13 april

	Sid.
Anslag till vissa byggnadsarbeten för fångvården	3
Anslag under tionde huvudtiteln:	
Bidrag till företagareföreningar m. fl.	7
Driftskostnader för mät- och magnetiseringsstationer	15
Bidrag till handelshamnar och farleder	17
Statliga farledsarbeten	17
Byggande av fiskehamnar	19
Anslag till statens lånefond för den mindre skeppsfarten	22
Anslag till fonden för lån till företagareföreningar m. fl.	24
Anslag till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler	25
Anslag till uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret	30
Bankaktiebolags kassareserv m. m.	32
Placeringen av prästlönefondsmedel	37
Anslag till fiskerilånefonden	37

Tisdagen den 17 april

Svar på interpellation av herr Nilsson, Yngve, om höjd ersättning till markägare för vägbyggnad Malmö—Kristianstad	43
--	----

Onsdagen den 18 april

Svar på interpellationer:	
av herr Niklasson ang. vissa frågor beträffande korsningar mellan starkströms- och svagströmsledning	47
av herr Arrhén ang. utseendet av allmänna revisorer i sparbankerna	49
av herr Grym ang. samfärdsförbindelserna i viss del av Norrbottens län	51
Pension åt f. d. biskopen D. Helander	54
Pension åt trädgårdsförmannen R. Ekbom	63
Vidgad avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse m. m.	64
Avdragsrätt i annan kommun än hemortskommunen	70
Nedläggandet av driften vid Ulriksfors väveri	72
Uppehållande av driften vid Söråkers sulfittfabrik m. m.	74
Tillverkning av tidningspapper i Aktiebolaget Statens skogsindustriers regi	76
Startande av industriproduktion i Alby	77

	Sid.
Makes rätt att ikläda sig borgensansvar	77
Upprustning av vissa kronolägenheter m. m.	79

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 13 april

Statsutskottets utlåtande nr 61, ang. anslag å kapitalbudgeten: justitiedepartementet	3
— nr 10, ang. utgifterna under tionde huvudtiteln (handelsdepartementet)	7
— nr 64, ang. anslag under statens allmänna fastighetsfond m. m.: handelsdepartementet	22
— nr 65, ang. stat för försvarets fastighetsfond	25
— nr 66, ang. anslag å kapitalbudgeten: socialdepartementet	25
— nr 67, ang. anslag å kapitalbudgeten: inrikesdepartementet	30
Bankoutskottets utlåtande nr 13, om ändring i lagen ang. rätt för Konungen att meddela bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m.	32
Tredje lagutskottets utlåtande nr 11, ang. placeringen av prästlönefondsmedel	37
— nr 12, ang. ändring av 14 § folkbokföringsförordningen	37
Jordbruksutskottets utlåtande nr 14, ang. omorganisation av statens lantbrukskemiska kontrollanstalt m. m.	37
— nr 15, ang. anslag till fiskerilånefonden	37

Onsdagen den 18 april

Statsutskottets utlåtande nr 69, ang. tjänstårsberäkningen för lärare vid statsunderstödda utlandssvenska skolor	54
— nr 70, ang. invalidpension åt G. A. Thingvall i Notviken	54
— nr 71, ang. pension eller understöd åt vissa personer	54
— nr 72, ang. återbäring av vissa skattebelopp m. m.	64
— nr 73, ang. försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter	64
Bevillningsutskottets betänkande nr 22, ang. vidgad avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse m. m.	64
— nr 24, ang. avdragsrätten för periodiskt understöd m. m.	70
— nr 25, ang. avdragsrätt i annan kommun än hemortskommunen	70
Bankoutskottets utlåtande nr 15, ang. överförande till Aktiebolaget Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors	72
— nr 16, ang. upptagande av förhandlingar med Svenska cellulosa-aktiebolaget i anledning av vissa planerade driftsnedläggelser m. m.	74
— nr 17, ang. upptagande av tillverkning av tidningspapper i Aktiebolaget Statens skogsindustriers regi	76
— nr 18, ang. startande av industriproduktion i Alby	77
Första lagutskottets utlåtande nr 17, ang. förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld	77
— nr 18, ang. översyn av förordningen ang. förslagsinteckning	79
Jordbruksutskottets utlåtande nr 16, ang. anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.	79
— nr 17, ang. vissa anslag till stipendier m. m.	84

Fredagen den 13 april

Kammaren sammanträdde kl. 13.00.

Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1956/57; och

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om vissa anslag för budgetåret 1956/57 under sjunde huvudtiteln jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 159, med förslag till lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 164, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning om vissa ändringar i gällande tjänste- och personalförteckningar i riksbanken.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Andersson, Karl*, m. fl. väckta motionen nr 552.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 553, av herrar *Lundström* och *Söderquist*; samt

nr 554, av herr *Lindblom* m. fl.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Larsson, Sigfrid*, och herr *Nilsson, Alfred*, väckta motionen nr 555.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Anslag till vissa byggnadsarbeten för fångvården

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Vissa byggnadsarbeten för fångvården för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 545 000 kronor.

Av ifrågavarande anslag hade viss del beräknats för uppförande av bostäder vid ungdomsanstalten Røxtuna.

Reservation hade anmälts av herr *Ragnar Bergh*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Anslag till vissa byggnadsarbeten för fångvården

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! Den blanka reservation som jag tillät mig foga till nu förevarande punkt i utskottsutlåtandet avser utskottets tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag, att riksdagen skulle ställa medel till uppförande av flera tjänstebostäder vid Røxtunaanstalten. Jag vill redan nu till undvikande av varje missförstånd förutskicka, att jag icke har för avsikt att yrka avslag på utskottets hemställan.

Som damerna och herrarna väl känner till har diskussionen rörande Røxtunaanstalten flammats upp igen. Jag förmodar att det inte är för sista gången. I diskussionen har bl. a. framhållits, att en av orsakerna till anstaltens nuvarande besvärliga läge är att där inte finns tillräckligt med bostäder. Det är väl överflödigt att förutskicka vad som är självklart, att för att driften skall kunna uppehållas måste bostäder finnas tillgängliga i erforderlig omfattning för såväl dem, som har sådant arbete vid anstalten att de måste bo inom denna, som för de andra befattningshavarna.

I ett uttalande i den pågående diskussionen om Røxtunaanstalten, vilket gjorts från ett justitiedepartementet närstående håll, har man försökt säga, att det skulle vara riksdagens fel att erforderliga bostäder åt personalen inte finns. Jag är angelägen att påvisa, att detta påstående är felaktigt. De anslag, som begärts av departementschefen, har riksdagen beviljat. Det finns redovisat i det utskottsutlåtande som nu behandlas. När riksdagen första gången fick att göra med denna anstalt — det var år 1951 — begärde riksdagen en översyn av kostnaderna för anstalten. I denna översyn skulle enligt riksdagens mening också ingå en utredning om i vilken omfattning tjänstebostäder skulle ställas till förfogande för personalen. Efter det översynen verkställdes kom en proposition, i vilken utsades, att antalet personalbostäder i princip borde begränsas till att motsvara behovet för den personal, som på grund av sin tjänst måste bo inom anstalten, medan annan personal borde förhjälpas till bostäder på annat håll. På grundval av den princip som

sålunda uttalats av justitiedepartementet gjordes framställning om anslag till tjänstebostäder, dock i något större omfattning än vad den gjorda översynen givit vid handen. Vid behandlingen i riksdagen av denna framställning anslöt sig riksdagen för sin del till den av justitiedepartementet lanserade principen. Att i ett sådant läge nu försöka lägga någon skuld på riksdagen för att bostäderna för personalen är otillräckliga förefaller något egendomligt.

Det var sålunda meningen, att till yrkeslärare och andra, som inte tillhörde vård- eller vaktpersonalen, skulle man försöka skaffa bostäder på annat håll. Nu är det emellertid klart, att något sådant inte kan ske i en handvändning. Det var därför också meningen, att överläggningar skulle tas upp med vederbörande kommuner, i första hand Åkerbo och Linköping. Det bör också vara klart, att sådana förhandlingar ju måste tagas upp på ett mycket tidigt stadium, ty det tar lika lång tid att uppföra bostäder som att uppföra själva anstalten. Nu får man i propositionen bekräftat, vad justitiedepartementet antydde i en interpellationsdebatt i andra kammaren i höstas, nämligen att dessa förhandlingar började först i höstas. Det var mer än två år för sent.

Det är ganska klart, att en sådan liten kommun som Åkerbo har svårigheter att ordna bostadsförsörjningsfrågan. Det har dock från tillförlitligt håll sagts mig, att man där var beredd att ställa ett tomtområde till förfogande, men att några inviter från statens sida inte hade gjorts. Det har också sagts mig, att det i Linköping rådde en besvärande bostadsbrist, men det hade givetvis kunnat gå att ordna frågan på det sättet, att staden hade fått en tilläggskvot just för detta speciella ändamål.

Men någon måste ju sätta i gång med detta, och frågan är vem som hade bort göra det. Man kan uppenbarligen inte lasta byggnadsstyrelsen. Detta får man klart för sig, om man tänker på hur det egentligen gick till, då anstalten uppfördes. Det var inte fångvårdsstyrelsen som skulle vara byggherre, utan byggnadssty-

Anslag till vissa byggnadsarbeten för fångvården
relsen, som i samråd med en tjänsteman inom departementet skulle klara detta. Vad byggnadsstyrelsen hade att göra var att uppföra de bostäder, som pengar anvisats till, och sedan hade byggnadsstyrelsen inte vidare med saken att göra. Följaktligen kan byggnadsstyrelsen utan vidare friskrivnas.

Däremot kan det sägas, att eftersom fångvårdsstyrelsen i fortsättningen skulle driva denna anstalt, borde fångvårdsstyrelsen såsom ansvarig för driften ha haft ett visst intresse att medverka till att bostadsfrågan blev ordnad för dem, för vilka tjänstebostäder icke avsetts bli uppförda. Men med hänsyn till de rådande förhållandena kan man förstå reaktionen från fångvårdsstyrelsens sida — den var ju fränkopplad, och det var departementet och byggnadsstyrelsen som skulle sköta det hela. Man kan därför begripa den rent mänskliga reaktionen att vederbörande satte sig ned och väntade på vad som skulle hända.

Även om jag alltså inte helt vill friskriva fångvårdsstyrelsen, tvekar jag inte att säga, att det huvudsakligen är justitiedepartementets fel att bostadsfrågan nu befinner sig i det läge som nu råder och att riksdagen nu trots dess tidigare uttalanden och trots departementschefens tidigare uttalanden måste anvisa pengar till tjänstebostäder, något som — i fall frågan hade skötts bättre från departementets sida — inte skulle ha behövts.

Jag behöver inte uppehålla mig längre vid skuldfrågan. Jag skulle tro att departementet självt inser att det var departementet som bort ordna bostadsfrågan. Det framgår bland annat av att man inom departementet, om också först i höstas, satte i gång med underhandlingarna.

Vi befinner oss nu i det läget, att vi i strid med de principer, som gäller för tjänstebostädernas tillhandahållande, återgivna bl. a. i en proposition härom som kom för några dagar sedan, måste ställa pengar till förfogande. På grund av det ansvar vi har för driftens uppehållande kan vi inte vägra det, men det hade varit lämpligt att vi inte bragts i detta läge.

Jag vill, herr talman, sluta med att ut-

tala den förhoppningen, att vi inte ännu en gång skall bringas i ett sådant läge.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Herr Bergh framställde inte något yrkande, och det skulle måhända inte vara nödvändigt från utskottets sida att föra någon svarstalan mot vad han sade. Men det var ett yttrande av herr Bergh, som ändå inte kan stå alldeles oemotsagt, ty det ger en felaktig bild av förhållandena.

Det föreföll åtminstone mig som om herr Berghs anförande gick ut på att han skulle vilja helt rentvå riksdagen från varje ansvar för att det inte finns tillräckligt med bostäder på Roxtuna. Det är inte riktigt. Gången av detta ärende har ju, såsom herr Bergh själv sade, varit följande. När frågan genom Kungl. Maj:ts försorg år 1951 kom på riksdagens bord, hade man skisserat, hur denna ungdomsanstalt skulle se ut. Det hela blev ofantligt dyrt. Jag vill minnas, att kostnaden för varje internplats var minst dubbelt så stor som kostnaden för en plats vid modernt inredda sjukvårdsinrättningar och Jasarett. När departementschefen presenterade förslaget för riksdagen framhöll han, att han fann det mycket dyrt och att han hade för avsikt att försöka åstadkomma förenklingar och förbilliganden. Förslaget remitterades till statsutskottet och dess tredje avdelning. Där gnuggades det mycket ingående, och man underströk nödvändigheten av att kostnaderna nedbringades. För att det inte skulle bli bara ett platoniskt uttalande, beskar utskottet den anslagssumma som Kungl. Maj:t hade begärt. Vidare anvisade utskottet vissa områden, på vilka man kunde tänka sig besparingar. Ett av dessa områden var just bostäderna. Utskottet framhöll, att det borde prövas, om man inte kunde åstadkomma bostäder i den kommun, där anstalten ligger, med kommunens medverkan. Detsamma gällde staden Linköping. Den ligger ju inte så alldeles nära, men man tänkte sig i alla fall att en del av de befattningshavare, som inte behövdes för den dagliga och nattliga vården och till-

Anslag till vissa byggnadsarbeten för fångvården

synen av internerna, kunde bo i Linköping och åka till och från anstalten.

Det synes mig alldeles uppenbart, att om riksdagen hade godtagit förslaget som det förelåg och inte sagt någonting om bostäderna, hade bostadsprogrammet fullföljts. Nu gav riksdagen anvisningar i detta hänseende. Det kan ju hända — jag vill i den delen inte fria vare sig departementet eller någon myndighet — att denna sak inte sköttes så effektivt till att börja med, men det var säkerligen inte heller så lätt att åstadkomma några överenskommelser om bostäder. Kommunen hade ju varit ganska likgiltig inför tanken att få denna anstalt förlagd inom sina gränser, och befolkningen protesterade genom långa petitionslistor, där det uttalades att man inte ville ha anstalten.

Sådana var alltså betingelserna när det gällde att intressera kommunen och befolkningen för att skaffa bostäder åt befattningshavarna vid anstalten. Det var inte så lätt att klara den saken. Men man gjorde väl så gott man kunde, och nu har man kommit fram till att man — för att få de befattningshavare som anstalten behöver — inte har någon annan möjlighet än att bygga flera bostäder på Røxtuna.

Under sådana omständigheter, herr talman, har riksdagen inte anledning att göra något annat än att bifalla vad utskottet här föreslagit. Mitt anförande går också ut på ett yrkande om bifall, men framför allt har jag velat visa, att också riksdagen får ta sin del av ansvaret för förhållandena i fråga om tjänstebostäderna vid Røxtuna.

Herr BERGH, RAGNAR, (h) :

Det resonemanget, herr Karlsson, försätter att riksdagen i fråga om tillhandahållande av tjänstebostäder vid Røxtuna skulle tillämpa en annan princip än riksdagen annars gör då det gäller tillhandahållande av tjänstebostäder. Om vi ser på de grundsatser som riksdagen har uttalat sig för och som regeringen gett uttryck åt senast i en proposition, som kom häromdagen, så är själva principen fullständigt klar. Det är väl svårt att lägga någon som helst skuld på riks-

dagen även med hänsyn till det faktum, att riksdagen har beviljat de medel som Kungl. Maj:t har begärt.

Sedan återstår ju tvistefrågan om man verkligen från departementets sida, såsom herr Karlsson försöker göra gällande, har gjort vad man bort. Jag har där en fullständigt motsatt mening. Man har icke gjort vad man bort göra. Att ta upp förhandlingar så sent som hösten 1955 när verksamheten redan var i gång tyder på en sällsynt dålig planläggning. Att det går att ordna en sådan sak visar sig bland annat i den proposition, som nu ligger på riksdagens bord och gäller ersättningsanstalter för Långholmen. Där har man i förväg tagit upp överläggningar, och vederbörande kommuner har förklarat sig ämna sörja för bostadsfrågan beträffande sådana anställda som inte behöver bo på anstalten. Men om man — såsom här — sparar denna fråga till efter det anstalten tagits i bruk kommer man i det läge som vi nu befinner oss i.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s) :

Herr talman! I anledning av det sista herr Bergh yttrade vill jag bara säga, att kvar står det faktum att den kommun, där Røxtuna ligger icke ville ha anstalten och icke var intresserad av att ge sig in på några resonemang om bostäder.

Herr BERGH, RAGNAR, (h) :

Det gäller däremot icke Linköpings stad, som ligger en och en halv mil därifrån.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s) :

Herr talman! Försök har faktiskt gjorts från departementets sida att intressera Linköpings stad, men det har inte lyckats därför att stadens bekymmer för bostäder till andra ändamål var alltför stora.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 4

Lades till handlingarna.

Anslag till bidrag till företagareföreningar m. fl.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—36

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 37***Anslag till bidrag till företagareföreningar m. fl.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle av nämnda belopp 665 000 kronor disponeras för bidrag till företagareföreningarnas administrationskostnader, 35 000 kronor för bidrag till vissa sammanslutningar inom hantverk och småindustri och 300 000 kronor för subventioner till låneverksamheten inom vissa företagareföreningar.

Vidare hade Kungl. Maj:t beträffande kapitalbudgeten föreslagit riksdagen att till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

a) beträffande förevarande anslag:

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Alvar Andersson* m. fl. (I: 215) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Brämhult m. fl. (II: 452), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att å driftbudgeten till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 165 000 kronor, varav 730 000 kronor för företagareföreningarnas administrativa kostnader, 35 000 kronor för

bidrag till vissa sammanslutningar inom hantverk och småindustri och 400 000 kronor för subventioner till låneverksamheten inom vissa företagareföreningar;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Torp m. fl. väckt motion (II: 556), vari hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till företagareföreningar m. fl. anvisa ett reservationsanslag av 1 165 000 kronor;

b) beträffande det under kapitalbudgeten uppförda investeringsanslaget till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.:

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Pålsson* m. fl. (I: 216) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Brämhult m. fl. (II: 453), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlon* m. fl. (I: 217) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl. (II: 457), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett med 3 000 000 kronor till 6 000 000 kronor höjt belopp;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Torp m. fl. väckt motion (II: 555), vari hemställts, att riksdagen måtte till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten bland annat omnämnt en av chefen för handelsdepartementet planerad utredning av frågan om en samordning av kreditgarantisystemet beträffande hantverk och småindustri och företagareföreningarnas långgivning, varefter utskottet anfört:

»Av skäl, som i det föregående anförts, torde en uppräknig av låneanslaget

Anslag till bidrag till företagareföreningar m. fl.

vara ofrånkomlig. I avvaktan emellertid på resultatet av nämnda utredning och med hänsyn till nödvändigheten av att i rådande samhällsekonomiska läge begränsa investeringsverksamheten är utskottet icke berett förorda en så avsevärd höjning av anslaget, som föreslagits i de i ämnet väckta motionerna. Däremot kan utskottet biträda departementschefens förslag, att anslaget i fråga höjes med 500 000 kronor till 3 000 000 kronor. Motionerna I: 216 och II: 453, I: 217 och II: 457, sistnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, samt motionen II: 555 avstyrkas alltså.

 Beträffande anslaget till fonden för lån till företagareföreningar m. fl. samt de i samband därmed väckta motionerna I: 216 och II: 453, I: 217 och II: 457, sistnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, samt motionen II: 555 gör utskottet hemställan under punkt 5 i sitt denna dag avgivna utlåtande nr 64.

Med avseende å nu förevarande anslag hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 215 och II: 452 samt II: 556, till *Bidrag till företagareföreningar m. fl.* för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.»

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Ohlson, Näsgård, Pålsson, Sunne, Aastrup* och *Malmberg* i Skövde, fröken *Etmén* samt herrar *Staxång, Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, *Hansson* i Skegrie och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett, att det stycke av utskottets yttrande, som hörjade med orden »Av skäl» och slutade med »avstyrkas alltså», bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade;

b) av herr *Gustaf Karlsson*, som dock ej antytt sin mening.

I det i herr *Ohlsons* m. fl. reservation förordade yttrandet hade bland annat uttalats, att utskottet vid övervägande av frågan om medelsanvisningens storlek funnit sig böra föreslå, att anslaget i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag höjdes

med 1 500 000 kronor till 4 500 000 kronor.

Herr **NÄSGÅRD** (bf):

Herr talman! På denna punkt, som gäller företagareföreningarna, har jag biträtt en reservation som vill avsevärt öka låneanslagen till dessa. Själva anslagsfrågan hör inte under denna punkt utan endast motiveringen, men jag antar att det är riktigast att göra några reflexioner på den här punkten och sedan endast ställa yrkande när vi kommer till kapitalbudgeten.

Vi har i reservationen yrkat att låneanslaget borde utökas från 3 miljoner kronor, som Kungl. Maj:it föreslår, till 4 1/2 miljoner kronor. I huvudtiteln har departementschefen sagt att en så avsevärd uppräknings av anslaget, som företagareföreningarna hemställt om, skulle illa överensstämma med de nyligen vidtagna skärpningarna av kreditpolitiken, och därför har han inte i nuvarande läge kunnat förorda det. Enligt min mening kan man snarare anförda den nuvarande kreditpolitiken som ett skäl för att på denna punkt öka det anslag som departementschefen har föreslagit. Det ligger ju faktiskt till på det sättet, att småföretagarna har åtskilliga fördelar, men dessa är inte av den natur att de direkt kan räknas i penningar. Småföretagarna har vanligtvis en stor personlig kunnighet, initiativförmåga och framför allt arbetsamhet. Därför har de lyckats med sina företag. Däremot har de inte någon större tillgång till kontanta medel. Det är klart att när det nu inträffar sådana konjunkturner, att statsmakerna tvingas att kraftigt inskränka medelstillgången för bankutlåning, så träffar detta småföretagarna ganska hårt. Jag tror att man gott kan säga att det träffar dem betydligt hårdare än de större företagen, som dels har större egna resurser, dels även har den förmånen att de vanligtvis är gamla kunder i bankerna och givetvis blir i någon mån gynnade vid kreditgivningen, även om bankerna också i dessa fall försöker hålla igen så gott sig göra låter.

Nu har vi också en annan form av

Anslag till bidrag till företagareföreningar m. fl.

stöd här, nämligen kreditgarantien på 10 miljoner kronor, som vi haft ett par år, och det har annonserats att den formen skulle hoparbetas med denna låneform för företagareföreningarna.

Statsutskottet erinrar i sitt utlåtande om att föregående års riksdag »underströk önskvärdheten av att frågan om en samordning av kreditgarantisystemet beträffande hantverk och småindustri och företagareföreningarnas långivning snarast möjligt bleve föremål för utredning och prövning, varvid även frågan om en decentralisering av besluten rörande kreditgarantierna borde övervägas». Nu framhåller departementschefen, att han ämnar under innevarande vår för Kungl. Maj:t framlägga förslag om en särskild utredning i ämnet. Utskottet understryker att det är angeläget att denna utredning utan tidsutdräkt igångsättes och slutföres.

Jag skulle tro att det i väntan på att dessa båda kreditformer kan sammanföras, vilket jag tror skulle få ett effektivare resultat än hittills till följd, skulle vara klokt av riksdagen att nu öka på låneanslaget till företagareföreningarna.

Jag nämnde nyss att kreditgarantien gäller 10 miljoner kronor. Jag har fått siffror från vederbörande avdelning i departementet som visar att från och med den 1 juli 1955 till den 6 april 1956 har det beviljats sådana kreditgarantier till ett belopp av drygt 5 100 000 kronor. Redan förra året visade det sig svårt att få kreditgarantierna placerade i bankerna, och det har tydligen blivit ännu kärvare i år än året förut.

Allt detta, herr talman, utgör enligt mitt förmenande en anledning att utöka låneanslaget till företagareföreningarna. Jag ber därför att få yrka bifall till den reservation under denna punkt, som jag har biträtt.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Departementschefen har beaktat önskvärdheten av att öka lånemöjligheterna för företagareföreningarna i och med att anslaget härför höjts. Höjningen är emellertid alltför liten för att

kunna få någon större verkan, i synnerhet om man tar hänsyn till de ökade kostnaderna. Även utskottet har behjärtat denna fråga, och jag skulle vilja understryka vad utskottet skriver. Utskottet framhåller den stora betydelse som småföretagsamheten har haft inom industri och hantverk, särskilt i syfte att åstadkomma ett mera differentierat näringsliv på landsbygden.

Det är dock inte endast ett landsbygdsintresse, som här anmäler sig, utan ett allmänt riksstintresse. Ett nödvändigt villkor för att utvecklingen skall fortskrida är att startandet av nya småföretag inte helt avstannar, såsom för närvarande håller på att ske på vissa håll. Det är av betydelse inte minst för att man skall kunna vidmakthålla viljan till initiativ och konkurrens och utnyttjandet av nya uppslag.

Nu säger departementschefen att en ökning av anslaget skulle strida mot den kreditåtstramning, som riksdagen så gott som enhälligt har accepterat. Men är det inte att överdriva, när departementschefen ställer denna synpunkt i förgrunden? I det stora sammanhanget betyder en eller annan miljon här ingenting. Det är ju kreditåtstramningen för storindustrin och storföretagen som framför allt får effekt för samhällsbalansen.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja säga, att det är av fundamental vikt att vi i fortsättningen bibehåller möjligheterna för den mindre företagsamheten att göra sig gällande, inte minst när det är fråga om mekanisering och rationalisering och utnyttjande av nya tekniska framsteg. Vi bör komma ihåg att de storföretag, som vi har i vårt land och som i väsentlig mån bär upp vår ekonomi, har utvecklats ur små företag. Stryper vi nu de små företagens möjligheter att utvecklas, så stryper vi också fortskridandet på detta område.

Inom den partigrupp, som jag företräder, hade vi nog tänkt oss att man skulle kunna gå ett stycke längre än vad utskottet har gjort, men då det förslag som föreligger är resultatet av en kompromiss mellan olika grupper, anser jag det vara riktigast, för att kunna komma fram till

Anslag till bidrag till företagareföreningar m. fl.

en enig front, att tillstyrka bifall till vad reservanterna påyrkar under denna punkt.

Herr THUN (s):

Herr talman! Man kan av utskottets utlåtande konstatera, att utskottet andas stor välvilja då det gäller småföretagsamheten i detta land. Även Kungl. Maj:t har vid behandlingen av frågan om bidrag till företagareföreningarna ställt sig mycket positivt. Det administrativa anslaget, som innevarande år utgår med 615 000 kronor, är alltså föreslaget att höjas med ytterligare 50 000 kronor för kommande budgetår, med hänvisning till att man antar att ytterligare företagareföreningar kan komma att växa fram och att de behöver medel för sin administrativa verksamhet.

Vid föregående års riksdag höjdes det administrativa anslaget med 200 000 kronor, vilket betyder att föreningarna på ett relativt tillfredsställande sätt fått täckning för sina administrativa kostnader.

Kungl. Maj:t har också föreslagit en höjning av låneanslaget från 2,5 miljoner kronor till 3 miljoner kronor. Man har därmed gått så långt som man anser möjligt under de rådande ekonomiska förhållandena.

Utskottet har, som här tidigare framhållits, understrukit den stora betydelse som småföretagsamheten inom industri och hantverk har särskilt i syfte att åstadkomma ett mera differentierat näringsliv på landsbygden. Det är ett betydande samhällsintresse, säger utskottet, att denna verksamhet genom ett effektivt frukthörande stöd från statens sida får möjligheter att arbeta under så gynnsamma förutsättningar som möjligt.

Utskottet är också på det klara med att starka skäl talar för lämpligheten av en ytterligare förbättring av kreditmöjligheterna. Men utskottet vill i detta sammanhang erinra om att föregående års riksdag underströk önskvärdheten av att frågan om en samordning av kreditgarantisystemet beträffande hantverk och småindustri och företagareföreningar-

nas långivning snarast möjligt bleve föremål för utredning och prövning, varvid även frågan om en decentralisering av besluten rörande kreditgarantierna borde övervägas. Av bl. a. dessa skäl anser man sig från utskottets sida inte kunna gå längre innan de nämnda frågorna är lösta.

Herr Näsgård har här givit uttryck för reservanternas synpunkter. Man har från bondeförbundshåll och folkpartihåll kommit fram på samma linje, där man förordar en uppjustering av anslaget på 1,5 miljoner kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, vilket skulle betyda att till verksamhetens förfogande skulle ställas ett belopp på 4,5 miljoner kronor.

Ser man på denna fråga litet närmare konstaterar man, att utöver det belopp, som Kungl. Maj:t här föreslår, inflyter årligen amorteringsmedel av de lån, som tidigare lämnats. Dessa medel beräknas för nästa år uppgå till 2 miljoner kronor, vilket alltså innebär att i realiteten för denna verksamhet skulle ställas till förfogande ett belopp på cirka 5 miljoner.

Hur vi än räknar upp beloppen kommer alltid behovet att vara större än de anslagna beloppen. Från olika områden är vi vana vid att behoven alltid stegras.

Herr Ohlon har sagt, att småföretagsamheten givit upphov till betydande industrier. Verksamheten har ofta växt ut till stora företag, det är riktigt, ty åtskilligt av svensk storföretagarverksamhet i dag har sitt ursprung i småföretagsamheten. Om denna sak råder alltså ingen tvekan. Men när herr Ohlon framhåller, att man genom att nu vara förnjugg skulle dämna upp dessa strävanden i fortsättningen, frågar jag mig: Var skall man sätta gränsen för statens ekonomiska stöd för att det inte skall kunna sägas, att man dämmer upp strävanden att bygga ut småföretagarverksamhet till stor industriverksamhet? Den gränsen kan vi aldrig dra, ty som jag nyss sade kommer behovet alltid att överstiga vad man från statens sida kan ställa till förfogande.

Det hela är som sagt ytterst en avväg-

Anslag till bidrag till företagareföreningar m. fl.

ningsfråga. Vi måste faktiskt vid vårt bedömande ta hänsyn även till nödvändigheten att tillgodose andra behov. Läget är nu sådant att vi måste söka hålla oss inom den ram som är nödvändig för att bevara den ekonomiska balansen. Utskottet har därför i detta läge inte ansett sig kunna sträcka sig längre än vad Kungl. Maj:t föreslagit och ansluter sig således till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, ALVAR, (bf):

Herr talman! När det gäller det direkta anslagsäskandet på denna punkt har jag tillsammans med några medmotionärer begärt en uppräknig av anslaget med 165 000 kronor. Med den utveckling som skett på företagareföreningarnas område med tillkomsten av nya föreningar och utökning av verksamheten inom redan existerande räcker de tidigare administrationsbidragen inte till. Utskottet är emellertid enhälligt i sitt yrkande i fråga om anslagsbeloppet. Det finns alltså ingen reservation i fråga om anslaget till administrationskostnader. Jag skall därför inte framställa något yrkande, utan inskränker mig till att uttrycka den förhoppningen, att det ett kommande år måtte bli möjligt att höja detta anslag. Jag vill i detta sammanhang särskilt erinra om att det är nödvändigt för företagareföreningarna att få tillräckliga medel till sitt förfogande för att kunna trygga anställningsförhållandena för konsulenterna. För närvarande har företagareföreningarna inga särskilda medel till förfogande att avsätta för konsulenternas pensionering o. s. v., utan man måste ta dessa pengar av det statliga administrationsbidraget eller medel som kan anskaffas på annat sätt.

Huvudfrågan här är emellertid storleken av det belopp, som skall ställas till företagareföreningarnas förfogande för deras läneverksamhet. Det är också det beloppet som den av herr Ohlson m. fl. avgivna reservationen avser.

Herr Thun förklarade, att man alltid måste räkna med att behoven av lån blir

större än tillgången på medel, alldeles oberoende av vilket belopp staten här ställer till förfogande. Även om detta i viss mån kan vara riktigt, kommer vi dock inte ifrån att differensen mellan länebehoven och tillgängliga medel kan vara olika stor. Och det är ett faktum att den klyftan med nuvarande medelstillsättning är alltför stor.

För att belysa svårigheterna på detta område skall jag tillåta mig erinra om förhållandena i mitt eget län. Jag hörde för en tid sedan vid en konferens en småföretagare ge en drastisk skildring av situationen.

Vi inbjöd konsulenten att komma ut till vår kommun och samlade ihop ett antal företagare till ett möte, berättade denne man. Vi samlades, ett antal småföretagare, som alla hade stort behov av lån för att kunna utvidga våra redan befintliga företag. Det var svårt för oss att få dessa lån på den öppna marknaden, eftersom det var besvärligt för oss att kunna ställa betryggande säkerhet. Vi ville då söka gå vägen över företagareföreningen. Konsulenten kom ut till oss och redogjorde sakligt och ordentligt för existerande länemöjligheter. Men så slutade konsulenten, sade denne företagare, sin redogörelse med följande ord: Ja, nu har jag alltså redogjort för lånegrunderna, men så måste jag meddela, att företagareföreningen icke har några pengar, ty de är slut för länge sedan, varför de möjligheter jag här redogjort för egentligen inte har någon betydelse!

Företagareföreningen i mitt län har, vill jag minnas, haft sammanlagt 100 000 kronor att låna ut. Det innebär att man måst pruta ner de beviljade läneansökningarna så kraftigt att länebeloppen blir så små, att de knappast inneburit någon hjälp för de företagare som över huvud taget fått lån. Ändå har många företagare över huvud taget icke kunnat få lån. Jag har som revisor gått igenom protokollen för länets företagareförening och därvid måst konstatera, att styrelsens uppgift nästan uteslutande kommit att inskränka sig till att sammanträda för att avslå läneansökningar under hänvisning till att det inte finns några pengar tillgäng-

Anslag till bidrag till företagareföreningar m. fl.

liga. Naturligtvis kommer man även med en uppräknig av anslaget att bli tvungen att avslå många låneansökningar, men faktum är att man med mer medel till sitt förfogande skulle kunna bättre stödja företagarna.

Jag kan för min del inte tro att en uppräknig av detta anslag med sådant belopp, att i varje fall något bättre kreditmöjligheter skulle ställas till småföretagarnas förfogande, skulle kunna äventyra den restriktiva finanspolitik som statsmakterna för närvarande för. Det verkar ändå, såsom det redan sagts i debatten, vara ett oriktigt argument.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation av herr Ohlon m. fl. som är fogad vid denna punkt av utskottets utlåtande.

Herr THUN (s) kort genmäle:

Herr talman! Den senaste ärade talaren förklarade, att det är ett oriktigt argument att här hänvisa till den restriktiva ekonomiska politiken och strävandena att hålla vår ekonomi i balans. Jag tycker inte att det argumentet i och för sig kan sägas vara oriktigt, ty om man på olika områden skulle resonera på samma sätt som den ärade talaren gör, skulle det ju totalt komma att röra sig om mycket stora belopp, som man skulle behöva plocka in inom den ram vi för närvarande har att arbeta med.

Beträffande svårigheterna att erhålla lån meddelade herr Alvar Andersson, att företagareföreningarna i det av honom nämnda fallet hade 100 000 kronor till sitt förfogande. Nu har man ju tänkt sig att det skall bli en samordning av kreditgarantisystemet beträffande hantverk och småindustri och företagareföreningarnas långivning. Sker detta, så torde det i fortsättningen bli en avsevärd förbättring av möjligheterna att erhålla lån.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag kanske borde ha undvikit att blanda mig i denna debatt. I varje fall har jag inte för avsikt att i nå-

gon nämnvärd grad förlänga den. Jag har dock känt ett visst behov av att understryka följande.

Betydelsen av den verksamhet, som det här är fråga om, är vi alla beredda att vitsorda. Det råder inga delade meningar på den punkten. Det är också av den anledningen som regeringen ansåg sig kunna göra ett avsteg från de allmänna principer om återhållsamhet, i synnerhet på investeringsområdet, som kännetecknar budgeten, och yrkade på en höjning av detta anslag med 500 000 kronor till 3 miljoner kronor.

Nu säger herr Ohlon i debatten att detta är otillräckligt och att en miljon hit eller en miljon dit inte kan spela någon större roll. Denna verksamhet är, menar han, så pass betydelsefull, att man gott kunde sträcka sig längre än Kungl. Maj:t velat göra och utskottet velat tillstyrka.

Ja, så kan man naturligtvis resonera. Men var hamnar man, om man för samma resonemang också på andra områden, vilket man i konsekvensens namn borde göra? Det resonemanget för också det parti, som herr Ohlon företräder, på en hel del områden, men resultatet blir sannerligen inte en budget av den typ, som är nödvändig för att vi såsom ett led i vår ekonomiska politik skall kunna begagna budgeten som en balansfaktor. Jag tror att man kan, om man befinner sig i oppositionsställning, föra resonemanget om att en miljon hit och en miljon dit inte spelar någon roll. Men om man verkligen har ansvaret och får räkna med att sådana förslag kan komma att medföra återverkningar, så får man nog resonera på ett något annat sätt.

Jag vill också erinra om att detta inte bara är ett av de få anslag, som regeringen kunnat förorda en höjning av, utan det förhåller sig också på det sättet, att utlåningsverksamheten över huvud taget har krympt samman under de senaste åren. Jag har sett en uppgift i pressen att utlåningen från affärsbankerna har minskat med ungefär 6 procent från april månad i fjol. Regeringen anser ändå de små företagens fortsatta verksamhet så viktig, att den i sin proposition velat

Anslag till bidrag till företagareföreningar m. fl.

medge ökade utlåningsmöjligheter. Vid sidan om den utlåningsverksamhet, som företagareföreningarna själva bedriver, lämnar ju också staten garanti för utlåningen, och därvidlag har vi inte heller ifrågasatt någon sänkning.

Detta tillhör alltså ett av de få områden av ekonomisk verksamhet, som under det närmast framförliggande året har alla möjligheter att expandera. Andra områden har inte liknande finansiella möjligheter. Det är ett påpekande, som jag tror att man bör hålla i minnet när man går att bedöma utskottets förslag jämfört med det av reservanterna ställda yrkandet.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Jag underströk i själva verket i mitt förra anförande med tacksamhet, att Kungl. Maj:t har visat sig mera välvillig beträffande detta ändamål än på de flesta andra punkter i år. Jag underströk också att utskottet delade den meningen. Utskottet har gått så långt att det skrivit, att utskottet delar de synpunkter i denna fråga, som kommit till uttryck i de i ämnet väckta motionerna.

Nu drar herr statsrådet fram kreditrestriktionerna och säger, att om vi skall nå något resultat med dem måste vi gå fram hårt över hela linjen. Men är det ändå inte så att restriktioner på detta område, herr statsråd, har mycket liten betydelse i det stora sammanhanget? Statsrådet frågar var vi hamnar, om vi ökar lånemöjligheterna än på det ena, än på det andra området. Jag skulle vilja ställa en motfråga till handelsministern: Var hamnar vi ifall vi stryper kreditmöjligheterna för de små företagen, så att de inte kan bestå eller expandera?

Tänk exempelvis på varvsindustrien i Göteborg. Den hade aldrig kommit till stånd, om inte under en följd av år bankerna tillhandahållit varven stora krediter. Bankerna tog samtidigt avsevärda risker, men resultat kom så småningom. Hade Svenska kullagerfabriken någon sin uppstått om inte denna fabrik, vil-

ken började med fyra anställda som ett småföretag, hade fått kreditmöjligheter?

Jag föreställer mig att vad som gällde i det förgångna gäller ännu den dag som är. Det är dock så att det är svårare för den mindre företagsamheten att göra sig gällande på kreditmarknaden än vad det är för de större företagen. Ty de mindre företagen, särskilt de nystartade, har inte samma förbindelser som de äldre och inarbetade företagen.

Herr ANDERSSON, ALVAR, (bf):

Herr talman! Föreligger det inte en viss risk för att vi gör kreditrestriktionerna till ett sådant där magiskt kritstreck, som dras upp vid alla möjliga tillfällen? Det är väl ändå på det sättet att man genom en något generösare utlåning många gånger skulle kunna få till stånd ökad produktion och skapa bättre betingelser för näringslivet i en bygd genom att småföretagsamheten där får en puff framåt. Det är hur tydligt som helst att småföretagsamheten sitter mycket illa till för närvarande. Naturligtvis kan det inte i första hand bli fråga om att låneverksamheten på detta område skall kunna undanröja alla eller ens de flesta av de svårigheter det här gäller, men ett betydande hopp har dock runt om i våra bygder satts till denna låneverksamhet, och i de företagareföreningar, som bildats, har man fått organ som har till uppgift att uppmuntra till ökad småföretagsamhet såväl på handels- och industriens som serviceyrkenas område.

Nu finns denna organisation uppbyggd, men då ställs det alltför litet medel till dess förfogande. Vi har alltså en administrationsapparat utan möjligheter att arbeta effektivt.

Det sägs att vi bör samordna den direkta låneverksamheten med kreditgarantierna. Ja, men förhållandet är att kreditgarantierna faktiskt inte har kunnat tagas i anspråk i full utsträckning, därför att även om man fått statens garanti, så har lånet inte kunnat placeras. Kreditgarantierna kan alltså i det fallet inte utgöra någon särskild tröst. Tanken

Anslag till bidrag till företagareföreningar m. fl.

var väl för övrigt, om jag minns rätt, att kreditgarantierna skulle gälla lånen utöver ett belopp på 25 000 kronor, medan företagareföreningarnas direkta låneverksamhet avsåg lånebelopp under den gränsen. Då såsom jag framhöll mycket små belopp står till föreningarnas förfogande, måste verksamheten naturligtvis bli förhållandevis obetydlig. Jag bestrider inte att vissa förbättringar här föreslagits, men den ökning av anslaget som nu äskas är dock ytterligt blygsam. När den summan slås ut på hela landet, blir det ju inte mycket som går till varje län. Visserligen är det klart att sedan verksamheten nu bedrivits några år kommer det att i form av amorteringar flyta in en del pengar, som på nytt kan lånas ut. Men det hade dock varit önskvärt att mer medel ställts till förfogande.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Till herr Alvar Andersson skulle jag bara vilja säga, att statsgaranti mig veterligen inte har medgivits i något enda fall där inte lånet också har beviljats av någon kreditinstitution. Jag tror inte att man kan finna ett enda exempel på att lån, som haft statlig borgen, inte har beviljats av den anledningen att det inte funnits någon långgivare. Det tal, som förekommit om den saken, har varit klart oriktigt och icke överensstämmande med verkligheten.

Herr Ohlon riktade till mig frågan: »Var hamnar vi, om vi stryker åt de mindre företagens verksamhet här i landet?» Det är ju inte alls det saken gäller här i dag, herr Ohlon. Vad vi har att ta ställning till är huruvida anslaget skall höjas med en halv miljon kronor, såsom statsutskottets majoritet tillstyrkt, eller med ytterligare 1,5 miljoner kronor som reservanterna önskar. Jag tyc-ker nog att herr Ohlon i sitt sista anförande slog in öppna dörrar.

Herr ANDERSSON, ALVAR, (bf):

Herr talman! Jag vill inte bestrida, att statsrådet kan ha formellt rätt på denna punkt när han säger, att det inte hänt

att en statlig garanti beviljats ett lån utan att lånet gått att placera. Men det har väl varit på det sättet, skulle jag tro, att man från departementets sida först fordrat ett löfte från en kreditinrättning om att lånet verkligen skulle placeras innan staten beviljat kreditgarantien. I praktiken blir detta följaktligen detsamma som det förhållande jag förut omnämnde.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu förevarande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Näsgård* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 37 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Näsgård* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

Anslag till driftkostnader för mät- och avmagnetiseringsstationer

medelst omröstningsapparat; och befundo-
 nos vid omröstningens slut rösterna hava
 utfallit sålunda:

Ja — 58;
 Nej — 46.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Anderson, Carl Albert*, anmälde, att han vid den nu företagna votering-
 en röstat ja men att hans röstning icke
 markerats på omröstningstavlan.

Herr talmannen yttrade, att enär av
 de redovisade siffrorna framginge, att
 kammarens beslut fattats med betryg-
 gande majoritet, anledning enligt hans
 uppfattning icke föreläge att anställa ny
 omröstning i ärendet.

Punkterna 38—54

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55

Anslag till driftkostnader för mät- och avmagnetiseringsstationer

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet
 framlagda förslag hade utskottet i den-
 na punkt hemställt, att riksdagen måtte
 till Driftkostnader för mät- och av-
 magnetiseringsstationer för budgetåret
 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av
 420 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar
Karl Andersson och *Staxäng*, vilka lik-
 väl ej antytt sin åsikt.

Herr **ANDERSSON, KARL**, (s):

Herr talman! Det finns anslag, som
 har en underbar förmåga att kunna
 tränga igenom såväl departementets som
 atskottets skärseld. Förslaget i denna
 punkt gäller just ett sådant anslag. För-
 slaget har kommit igen år efter år med
 ungefär samma belopp och det har sett
 ganska oskyldigt ut. Det har också re-
 gelbundet tillstyrkts och bifallits.

Det hade säkerligen blivit samma för-
 hållanden nu — ingen hade observerat
 detta anslag bland mängden av större
 och mindre sådana — om inte riksdag-
 ens revisorer hade kommit att titta li-

let närmare på vad som ligger bakom
 och fäst uppmärksamheten på att den
 verksamhet, som bestrides av detta an-
 slag, under senare år har undergått en
 högst väsentlig förändring.

Avmagnetiseringsstationerna tillkom
 under kriget för att fylla en mycket
 stor och betydelsefull uppgift. De avsåg
 att göra järn- och stålfartyg okänsliga
 för magnetiska minor. Verksamheten ha-
 de en ganska stor omfattning; det var
 i första hand marinens fartyg, som be-
 hövde avmagnetiseras, men även en
 mycket stor del av handelsflottans far-
 tyg anlitate dessa stationer. Efter hand
 som farlederna rensades från minor och
 sjöfarten blev tryggare, minskades upp-
 gifterna för dessa stationers verksamhet,
 och antalet avmagnetiseringar har för
 handelsflottans del successivt nedgått år
 efter år.

Statsrevisorerna pekar i sin berättelse
 på att det numera inte är något intres-
 se för handelssjöfarten att avmagnetise-
 ringsstationerna är i verksamhet, utan
 att det i huvudsak är ett intresse för
 marinen. Följaktligen bör, säger reviso-
 rerna, detta anslag i fortsättningen upp-
 föras på försvarsbudgeten och icke på
 handelsdepartementets budget. Reviso-
 rerna visar i sin berättelse med siffror,
 hur utvecklingen på detta område har
 förlöpt. År 1946 — således första året
 efter krigets slut — var inte mindre än
 2 094 fartyg föremål för avmagnetise-
 ring, därav 1 277 svenska handelsfar-
 tyg. Förra året hade totala siffran sjun-
 kit till 269 fartyg, varav endast 76 sven-
 ska handelsfartyg. Intet av dessa fartyg
 hade egentligen anlitat stationerna för
 avmagnetisering, utan endast för mät-
 ningar.

Riskerna för sjöfarten på grund av
 magnetiska minor har lyckligtvis också
 minskat, och man anser inom handels-
 flottan att faran nu inte längre är så
 stor, att man har råd att låta sina far-
 tyg ligga inne på stationerna för av-
 magnetisering. Statsrevisorerna säger: »I
 fråga om handelsfartygen har däremot —
 sedan behandlingen vid ifrågavarande
 stationer icke längre är obligatorisk —
 avmagnetiseringarna successivt nedgått

Anslag till driftkostnader för mät- och avmagnetiseringsstationer

i antal och kunna numera sägas ha helt och hållet upphört. Enligt sjöfartsnäringens bedömande är nämligen den kvarstående minfaran icke så betydande, att den kan motivera de tidsförluster på 3—20 timmar, som uppehållet för avmagnetisering vanligen kräver. De fåtaliga besöken av handelsfartyg vid stationerna avse numera endast vissa mätningar, som företagas i beredskaps- och forskningssyfte.»

Handelsflottan anser sig alltså inte längre ha behov av de tjänster som dessa stationer lämnar, under det att marinen fortfarande anser att för dess del avmagnetiseringsstationerna bör finnas kvar. Men då är det ju också rimligt, att anslaget uppföres på försvarets budget — det bör i fortsättningen vara ett rent försvarsanslag.

Vad som emellertid är kanske ännu viktigare — och som föranlett mig att anteckna en blank reservation vid denna punkt — är det förhållandet att kostnaderna har varit praktiskt taget oförändrade år efter år, samtidigt som verksamheten nedgått till en tiondel i jämförelse med 1946, och att handelsministern i år till och med begär ett med 20 000 kronor ökat anslag för detta ändamål. Ökningen ser naturligtvis i och för sig obetydligt ut och kan — såsom också är gjort — motiveras av löneökningar, men då själva verksamheten minskat så väsentligt, måste man fråga sig: Kan inte under sådana förhållanden avlöningskontot sänkas, så att det i varje fall inte behövs några anslagsökningar? Borde man inte försöka anpassa omkostnaderna till den verksamhet som faktiskt försiggår?

Jag skulle alltså — det är mitt ärendehär — vilja uppmana chefen för handelsdepartementet att titta litet närmare på denna verksamhet och ta reda på vad man egentligen gör vid dessa stationer, när man inte längre har uppgiften att avmagnetisera i varje fall handelsflottans fartyg, och vad de anställda nu uppbär sina avlöningar för, då verksamheten minskat på det sätt jag har omnämnt.

Riksdagen kommer rätt snart att få

behandla ett utlåtande med anledning av statsrevisorernas berättelse, och i detta utlåtande kommer att hemställas om skrivelse till Kungl. Maj:t vad gäller anslagets överförande till försvarshuvudtiteln. För egen del tycker jag dock inte att detta är tillräckligt, utan man bör nog också undersöka möjligheterna att anpassa utgifterna på detta anslag till vad som verkligen är behövligt med hänsyn till den minskade sysselsättningen och de minskade uppgifterna för dessa stationer.

Handelsministern bör nog dessutom överväga om inte en eller kanske två av dessa stationer helt kan indragas. Det finns nämligen för närvarande tre stationer, en i Stockholm, en i Göteborg och en i Karlshamn. Frekvensen har nedgått så väsentligt, att vid stockholmsstationen under förra året endast tre handelsfartyg anlitate stationen.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat motivera min blanka reservation. Då en ändring inte kan komma till stånd förrän nästa budgetår, har jag givetvis inte något yrkande. Jag har endast velat uttrycka en förhoppning om att chefen för handelsdepartementet skall ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga till ett kommande år.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag skall gärna följa herr Anderssons rekommendation att ha uppmärksamheten fästad på denna fråga. Att ta ansvaret för att begränsa verksamheten är emellertid en ganska allvarlig sak. Det gäller ju dock här säkerheten för dem som arbetar på sjön.

Slutligen vill jag, herr talman, endast göra ett litet påpekande. Skulle verksamheten komma att begränsas av sig själv, således mer eller mindre automatiskt, kommer anslagsbehovet följaktligen också att minska. Jag vill nämligen fästa herr Anderssons uppmärksamhet på att detta anslag är ett förslagsanslag.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Med anledning av vad handelsministern sist yttrade, nämligen

**Anslag till bidrag till handelshamnar och farleder. — Anslag till statliga farleds-
arbeten**

att kostnaderna automatiskt skulle sjunka om verksamheten minskar, vill jag framhålla, att riksdagens revisorer ju påpekat att utgifterna sedan år 1946 varit praktiskt taget konstanta, under det att verksamheten nedgått till 10 procent.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 56—60

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 61

**Anslag till bidrag till handelshamnar och
farleder**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till handelshamnar och farleder för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Norling* och *Öhman* (I: 417) samt den andra inom andra kammaren av herr *Senander* m. fl. (II: 554), i vilka hemställts, att förevarande anslag måtte höjas till 3 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Börjesson* väckt motion (II: 87), vari likaledes hemställts, att förevarande anslag måtte höjas till 3 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 417 och II: 554 samt II: 87, till Bidrag till handelshamnar och farleder för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Vi har vid denna punkt en motion, i vilken föreslås en uppräknings av anslaget med 1 miljon kronor.

Behovet av om- och utbyggnad av våra hamnar är redovisat i motionen och där starkt motiverat. För mig finns därför ingen anledning att här hålla någon lång palaver i denna fråga, utan jag nöjer mig med att yrka bifall till motionerna I: 417 och II: 554.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, av herr *Persson*, *Helmer*, att vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 417 och II: 554.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan oförändrad samt vidare enligt herr *Helmer Perssons* yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 62

Anslag till statliga farledsarbeten

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 81 och II: 86, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 81, av herr *Karl Andersson* m. fl., och II: 86, av herr *Carlsson* i Bakeröd m. fl., hade hemställts, att förevarande anslag måtte höjas till 500 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Malmborg* i Skövde, *Andersson* i Mölndal och *Staxäng* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 81 och II: 86, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Anslag till statliga farledsarbeten

Herr **ANDERSSON, KARL, (s)**:

Herr talman! Vid 1949 års riksdag beslöts, att en undersökning skulle verkställas om byggande av en inomskärsled utmed den bohusländska kusten. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har fått detta uppdrag och har under årens lopp lagt fram förslag i olika etapper. Styrelsen håller nu på med sista delen av denna undersökning.

Vi förstår ju att det här sammanlagt rör sig om ganska stora arbeten. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har emellertid tänkt sig, att denna utbyggnad skulle kunna göras successivt, i etapper. Ett avsnitt av denna farled har riksdagen redan beviljat anslag till, och den är nu, kan jag säga, i det allra närmaste färdig. Denna första del kostar omkring 2 miljoner kronor. Därutöver har hittills ingenting utförts, därför att riksdagen inte har beviljat anslag till fortsatta farledsarbeten. Förra årets riksdag anslag endast 50 000 kronor för fortsatt projektering, och i detta års statsverksproposition har också upptagits ett belopp av 50 000 kronor.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har emellertid begärt att därutöver få ett byggnadsanslag av 450 000 kronor för att kunna påbörja en inomskärsled vid Marstrandfjorden. Det är endast fråga om en del i ett större projekt, men det är en del, som kan utföras helt fristående och oberoende av andra arbeten. Det är ett arbete som under alla förhållanden måste göras, därest en inomskärsled framdeles skall byggas. Det gäller nämligen uppuddring av ett sund och avser uteslutande muddringsarbete. Det kräver mycket ringa personal, det är inte på något sätt arbetskraftsslukande, och det är ett arbete som utföres med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens egna maskiner och mudderverk. Det kan utföras utan att på något sätt störa arbetsmarknaden i övrigt. Det är endast en fråga om pengar.

Nu har emellertid utskottet i år till skillnad mot förra året inte velat tillstyrka en höjning av anslaget. Motiveringen härför är så gammal och välkänd, att jag inte behöver uppehålla mig vid den.

Den kan vi ju alla utantill, eftersom den återkommer vid nästan alla punkter när det gäller anslag eller i varje fall anslagsökningar. Här är det emellertid fråga, om av riksdagen begärda arbeten skall få fullföljas eller om den arbetsorganisation, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har byggt upp på detta område, måste avvecklas i brist på anslag. Då styrelsen ej får några pengar att fortsätta farledsarbeten med, blir givetvis denna arbetsdetalj överflödig. Vi motionärer har ansett, att även om man inte kan få i gång större arbeten för närvarande, borde man åtminstone kunna bedriva arbeten av sådant slag som inte kräver några större personella resurser, som inte konkurrerar om arbetskraften och där det gäller relativt små anslagsbelopp, som ändock kan komma till stor nytta. Såväl motionärerna som reservanterna har således funnit det vara synnerligen angeläget att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen får det av styrelsen äskade beloppet till fortsättande av nu ifrågavarande arbete. I fortsättningen blir det givetvis det nya sjöfartsverket som handhar detta arbete, men eftersom övergången skedde först den 1 januari detta år, är det väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som i sina petita äskat anslaget. Jag kan ju nämna, att det alltså är styrelsen som tillhandahåller de maskiner som erfordras för arbetet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid förevarande punkt avgivna reservationen.

Herr **NÄSGÅRD (bf)**:

Herr talman! Utskottet har ej ansett sig kunna gå utöver Kungl. Maj:ts förslag, så mycket mera som det enligt utskottets mening finns andra arbeten som är kanske t. o. m. viktigare än de i motionerna avsedda som inte kunnat tilldelas anslag i nuvarande situation. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **SPETZ (fp)**:

Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att helt och hållet instämma i

herr Karl Anderssons yttrande, men jag skulle till hans anförande vilja lägga ett par ord.

Jag vill understryka, att det, som också framhålles i reservationen, inte kan vara förenligt med god ekonomi att, när man i Bohuslän har en organisation och har mudderverk på platsen, slå sönder denna organisation, skingra den arbetsgrupp som är samlad och skicka mudderverket på något annat håll i Sverige. Arbetet med farleden måste ju, såsom herr Karl Andersson framhöll, i alla fall på litet längre sikt bli fullföljt.

Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Karl Anderssons yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 63

Anslag till byggande av fiskehamnar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 2 700 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Franzén* och *Nils Theodor Larsson* (I: 14) och den andra inom andra kammaren av herr *Ericsson* i Näs (II: 22), i vilka hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 3 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karl Andersson* m. fl. (I: 214) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Öckerö m. fl. (II: 456), i vilka likaledes hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 3 000 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Arweson* m. fl. väckt motion (II: 40), vari ävenledes hemställts, att förevarande anslag måtte uppföras med 3 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 14 och II: 22, I: 214 och II: 456 samt II: 40, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* och herr *Skoglund* i Doversorp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 14 och II: 22, I: 214 och II: 456 samt II: 40, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 2 700 000 kronor.

Anslag till byggande av fiskehamnar

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Det gäller här anslaget till byggande av fiskehamnar. I propositionen föreslås en minskning av anslaget från nuvarande 3 miljoner kronor till 2,7 miljoner kronor, således en minskning med 300 000 kronor. Den enda motiveringen för denna minskning är att man på vanligt sätt hänvisar till att utgifterna för investeringsändamål bör begränsas.

Jag antar, att det föreligger någon motivering därutöver, som det ju vore intressant att få höra, när nu handelsministern är närvarande. Jag föreställer mig nämligen, att man inte klipper bort en bit här och en bit där utan att det finns någon motivering utöver den s. k. motivering, som här förebragts.

Det förhåller sig ju så, att både utskottsmajoriteten och reservanterna är ense om att det hade varit önskvärt med högre anslag än Kungl. Maj:t föreslagit, men reservanterna har ansett att de i nuvarande konjunkturläge ändå borde stanna vid Kungl. Maj:ts förslag. Vi två, som står för reservationen, är mot bakgrunden av den behandling, som frågan bar rönt inom utskottet, inte ensamma om denna vår uppfattning. Reservanterna understryker emellertid — och detta bevisar deras i grund och botten positiva inställning till frågan — att möjligheterna för en framtida anslagsförstärkning noggrant bör prövas.

Jag skall, herr talman, som sagt, inte uppehålla mig längre vid denna fråga, utan nöjer mig med att yrka bifall till reservationen, vilket är detsamma som bifall till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget — alltså bifall till den med 4) betecknade reservationen.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Jag tror att även jag kan fatta mig ganska kort.

Denna fråga är gammal och välkänd av kammaren. Den har behandlats här under en lång följd av år, och riksdagen har vid upprepade tillfällen höjt detta anslag i förhållande till vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag kan ändå ge en liten kort rekapitulation av utvecklingen.

Riksdagen godkände på sin tid en utbyggnadsplan för fiskehamnar, enligt vilken man beräknade att ett anslagsbelopp på omkring 5 miljoner kronor per år skulle stå till förfogande för utbyggnad av sådana hamnar. Denna plan har som så många andra planer inte kunnat fullföljas. Det har ännu inte något år anvisats det anslag, som riksdagen den gången förutsatte. Anslaget har varierat mellan 1 miljon och 3 miljoner kronor per år, och för innevarande år är anslaget 3 miljoner kronor. Skälen till att Kungl. Maj:t föreslagit en prutning känner inte heller jag till, men så mycket är uppenbart, att redan bibehållandet av ett oförändrat anslag måste medföra en minskad investering på grund av de höjda arbetslönerna och materialpriserna. Ett bibehållande av ett anslag på 3 miljoner kronor, vilket utskottet nu hemställer om, ger således i realiteten mindre utbyggnad än föregående år.

Jag förstår fröken Anderssons och hennes medreservants inställning. Den utgör ju ett logiskt uttryck för den prutning, som högern genomgående gått in för under innevarande riksdag på nära nog alla punkter och framför allt när det gäller investeringar för kommunikationsändamål. Det kan ju sägas att även dessa fiskehamnar är ett sådant ändamål. Ja, det skulle kanske kunna sägas, att en fiskehamn är för fiskeflottan en säkerhetstjänst, när man kommer hem efter svåra strapatsfrån färderna på havet. Att frågan är av stor betydelse, erkänner ju all sakkunskap som har något om-döme och något förstånd på detta område. Här om råder således inte några delad meningar. Att fröken Andersson, som sagt, inte kunnat följa utskottet, förstår jag också med tanke på den allmänna inställning, som hennes grupp har intagit.

Jag ber emellertid, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Även jag skall vara mycket kortfattad. Jag vill endast säga att den nedsättning av anslaget som här har

skett har stått i överensstämmelse med de allmänna principer som tillämpats i synnerhet för anslag av investeringsnatur i årets statsverksförslag. Jag är ledsen om jag nödgas göra fröken Andersson besviken genom att säga att några särskilda skäl utöver denna allmänna princip knappast har gjort sig gällande, då anslaget i år föreslagits sänkt med 300 000 kronor. Man har ju i princip försökt begränsa alla investeringsanslag. Man har frångått den principen när särskilt starka skäl gjort sig gällande för att undvika en nedprutning och bibehålla anslaget, eller i vissa fall till och med höja det, men så starka skäl har icke ansetts föreligga på detta område för att gå från den princip som varit vägledande för budgetbehandlingen i år. Det kan nämnas, att den anslagsäskande myndigheten här begär 3 miljoner kronor, d. v. s. oförändrat anslag mot i följ. Den nedprutning som Kungl. Maj:t föreslagit i myndighetens anslagsäskande är sålunda betydligt mindre än vad som förekommer på många andra håll i årets budgetförslag.

Jag vill också erinra om att det här anslaget sedan 1951/52 höjts med nära tre gånger det belopp som gick ut det året. 2,7 miljoner kronor är naturligtvis inte en anslagssumma av sådan storlek, att den tillgodoser alla behov som finns på detta område, men jag skulle vilja fråga utskottets talesman, herr Andersson, på vilket område i den fulla systerättningens samhälle det inte föreligger brister och inte finns otillfredsställda behov.

Jag har mycket sällan anledning att efter det ett förslag har utskottsbehandlats uttrycka förhoppning om att kamraren följer en högerreservation, men jag måste i detta sammanhang ändå, i varje fall i mitt stilla sinne och utan att jag riktigt är övertygad om att mina förhoppningar kommer att infrias, denna gång hysa denna förhoppning.

Fröken ANDERSSON (h):

Den reflexion som herr statsrådet senast gjorde var rätt intressant. Den visar

Anslag till byggande av fiskehamnar att herr statsrådet på sitt sätt med framgång tävlar med ett visst historiskt fruntimmer som varken var klätt eller oklätt. Man har en känsla av att herr statsrådet ändå inte har någonting mot om riksdagen går emot hans eget förslag.

Jag begärde närmast ordet för att vända mig till herr Andersson som började tala om högerens inställning. Det kan ju hända att både herr statsrådet och högeren har kommit i dåligt sällskap här, och det må nu vara hänt, det är inte första gången, och det är ju hoppigande om herr statsrådet börjar följa högerens linje. Men jag vill då bara påminna herr Andersson om hur denna fråga behandlades i utskottet. Där lade dock en enhällig avdelning fram ett förslag som gick på Kungl. Maj:ts linje. Sedan steg herr Andersson upp i debatten och vände på utskottet på ett mycket skickligt sätt, men röstsiffrorna därefter svarade ingalunda emot det antal reserveranter som till syvende og sist i alla fall blev kvar. Jag finner ingen anledning att just på denna punkt gå ifrån de principer som herr statsrådet talat om och som högeren med sina utgångspunkter följt, utan jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag beklagar mycket, om fröken Andersson av mitt föregående yttrande skulle ha fått det intrycket, att jag inte helhjärtat stod bakom det förslag som jag lagt fram. Det gör jag, och jag vill också säga till fröken Andersson, att det gläder mig mycket, att åtminstone några högerrepresentanter har funnit anledning att följa mig därvidlag. Det hade glatt mig ännu mera, om förslaget hade vunnit utskottsmajoritetens stöd. Jag beklagar, att så inte blivit förhållandet.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på att försöka bedöma, huruvida det är fröken Andersson eller handelsministern som kommit i dåligt sällskap eller om det är båda.

Anslag till statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Jag begärde ordet närmast med anledning av handelsministerns direkta fråga. Jag vill bara erinra om att om man betraktar budgeten i dess helhet, är den dock inte så litet ansvalld i jämförelse med budgeten för innevarande år. Statens utgifter och inkomster håller ju alltså jämt på att öka, och det är väl ytterligt få anslag av denna karaktär som har blivit nedprutade. Jag skulle kunna nämna anslag av en helt annan storleksordning, som t. o. m. har ökat. I detta fall är det ju ett känt förhållande att anslaget är otillräckligt, men vi måste naturligtvis nöja oss med vad vi kan få. Då är väl det minsta man kan begära, att anslaget får utgå oförändrat, eftersom även detta i realiteten innebär en sänkning.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fröken *Andersson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 34.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Statsrådet fru *Lindström* anmälde, att hon vid den nu företagna voteringen avsett att rösta nej men av misstag markerat, att hon avstått från att rösta.

Punkterna 64—100

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 101

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvist till avgörande statsutskottets utlåtande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Anslag till statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz* (I: 416) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyberg* m. fl. (II: 552), hemställts, att riksdagen måtte till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor.

Anslag till statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 416 och II: 552, till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av, utom annan, herrar *Ohlon*, *Sunne*, *Aastrup* och *Malmborg* i Skövde, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 416 och II: 552, till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! I ett den 18 december 1954 avgivet betänkande föreslog en sakkunnigutredning, att lånefonden för den mindre skeppsfarten skulle tillföras ett belopp av 25 miljoner kronor, vilket ansågs nödvändigt för förnyelse av det mindre och medelstora tonnaget. Det råder inga delade meningar om betydelsen ur sjöfarts- och beredskapssynpunkt av att detta tonnage förnyas. Utskottet erinrar om att utskottet vid flera tillfällen har understrukit detta.

I fjol väcktes av herr Rolf Edberg i andra kammaren och av mig i denna kammare en motion om ett förhöjt anslag på 8 miljoner kronor till denna fond. Detta investeringsanslag var då behövt på grund av de låneansökningar, som redan vid denna tidpunkt var beviljade av fondens styrelse. Styrelsens ordförande, förre landshövdingen Malte Jacobsson, uppvaktade här i riksdagen och uttryckte en förhoppning om att åtminstone så stort belopp skulle anslås, att man kunde betala ut sådana lån, som redan var beviljade.

Utskottet avvisade emellertid motionen under sådan motivering, att man hade allt skäl att tro, att regeringen i år

skulle komma med förslag i ämnet. Utskottet uttalade nämligen en förväntan, att förslag i anledning av förenämnda utredning skulle föreläggas detta års riksdag. Utskottet beklagar nu att detta icke kunnat ske.

Tyvär, herr talman, går det inte att bygga fartyg med utskottets beklagande. Nu har reservanter i utskottet föreslagit en så blygsam höjning av anslaget som med 1 miljon, till 4 miljoner. Det är naturligtvis utan utsikt till framgång att yrka bifall till den väckta motionen, men jag hemställer, herr talman, om bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Det är riktigt som herr Spetz säger, att utskottet i fjol uttalade en förväntan att förslag i anledning av den utredning, som det har talats om här, skulle föreläggas innevarande års riksdag, och utskottet beklagar också att detta inte har kunnat ske. Men som det nu är har inte heller utskottet haft någon möjlighet att tillstyrka ett högre anslag för närvarande.

Vi har inhämtat från vederbörande, att det ligger låneansökningar på 14 å 15 miljoner kronor inne, men vi har också fått reda på att en mycket stor procent av de sökande är diskvalificerade på grund av de nya bestämmelser, som infördes i fjol och som för resten riksdagen har begärt. De flesta ansökningarna kommer från de mer kapitalstarka rederiföretagen. Det är de som anser sig ha råd att bygga, men det var ju inte riksdagens mening att fonden skulle vara till för deras räkning, utan det gällde de mindre företagarna.

Det har också upplysts om att de fyra varv, som kan komma i fråga för sådana här byggen, är belagda för två år framåt.

Under sådana förhållanden har utskottet, trots att det till fullo behjärtar vikten av denna verksamhet, ansett att man kan invänta ett förslag från Kungl. Maj:t, innan man går längre än vad årets proposition gjort.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 64 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 21.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagit, att de avstode från att rösta.

Herr *Anderson, Carl Albert*, anmälde, att han även vid den nu företagna voteringen röstat ja men att hans röstning icke markerats på omröstningstavlan.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Anslag till fonden för lån till företagareföreningar m. fl.

Under hänvisning till vad utskottet anfört under punkten 37 i sitt utlåtande nr 10 hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 216 och II: 453, I: 217 och II: 457, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, samt II: 555, till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservationer hade anmälts

a) av herrar *Ohlon, Näsghärd, Pålsson, Sunne, Aastrup* och *Malmberg* i Skövde, fröken *Elmén* samt herrar *Staxäng, Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, *Hansson* i Skegrie och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 216 och II: 453, I: 217 och II: 457, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, samt II: 555, till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 4 500 000 kronor;

b) av herr *Gustaf Karlsson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **NÄSGÄRD** (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med a) betecknade reservationen på denna punkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten endast yrkats, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt

Anslag till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler

samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarade herr talmannen, efter att ha va upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nåsgård* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 64 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Ohlon* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlon* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 44.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Karlsson, Göran*, anmälde, att han vid voteringen röstat ja men att på omröstningstavlan felaktigt markerats, att han avstått från att rösta.

Punkterna 6—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1956/57, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4**Anslag till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels en inom första kammaren av herrar *Norling* och *Öhman* väckt motion (I: 69), vari hemställts, att riksdagen måtte till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hjalmar Nilsson* m. fl. (I: 196) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Luttra m. fl. (II: 342), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1956/57 till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 69 samt I: 196 och II: 342 till Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

Anslag till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler

Reservationer hade avgivits

1) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 69 samt I: 196 och II: 342 till Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor;

2) av herrar *Thun* och *Petterson* i Degerfors, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **BERGH, RAGNAR**, (h):

Herr talman! Till denna punkt finns fogad en reservation, som innehåller ett yrkande om att anslaget temporärt skall nedsättas. Det är inte alls något nöje att yrka bifall till denna reservation. Jag tänker inte minst på att det framför allt på landsbygden behövs ett större antal samlingslokaler än vad där finns. I städerna och tätorterna finns det också behov av samlingslokaler. Men å andra sidan har vi kommit i det besynnerliga läget, att trots att vi betalar mera i skatt än vi gjort någonsin tidigare, så kan vi inte uppehålla ens våra lagfästa ordinarie föranstaltningar. Trots de flödande skatteinkomsterna säger man, att vi av ekonomiska skäl måste göra indragningar eller avstå från att anpassa medelsanvisningen till de ökade behoven på det fältet.

Reservationen tänker sig att vi temporärt skulle nedsätta anslaget, som visserligen är behövt men dock inte alldeles nödvändigt. Det finns ju här dess bättre en liten säkerhetsventil. Hittills har det varit så att sysselsättningspolitiska skäl kunnat åberopas för en påspädning av anslaget. Den utvägen vill reservationen gärna behålla. Det är naturligt att resonera på det sättet, ty skall ändå folk hållas i arbete genom statens försorg, är det rimligt att man åtminstone vid sådana tillfällen tillgodoser det i och för sig önskvärda behovet av samlingslokaler.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservationen.

Herr **BENGTSON** (bf):

Herr talman! Fastän jag är motionär och har yrkat på ett högre anslag än vad som Kungl. Maj:t har föreslagit och som nu tillstyrkes av utskottet, är jag mycket belåten med den skrivomen, som utskottet har presterat. Den bereder väg för ett högre anslag ett kommande år. Jag kan alltså yrka bifall till utskottets hemställen.

Högerreservationen är dock så pass anmärkningsvärd, att jag vill bestämt ta avstånd från den tendens, som kommer fram däri. Var och en som har någon kontakt med föreningslivet på landsbygden vet att det är brist på samlingslokaler och att många av de existerande lokalerna är mycket bristfälliga. Det är ingen överdrift att säga att det finns ett skriande behov både av att bygga nya lokaler och av att reparera en hel del av de som redan finns. Vi har diskuterat i många sammanhang ungdomens fritidsverksamhet och vad vi bör göra för att ge ungdomen goda och sunna nöjen, hur vi skall främja dess studieverksamhet, förbättra nykterhetstillståndet och bota ej minst ungdomsbrottsligheten, som i andra kammaren just i dag varit föremål för en debatt.

När det gäller att ge möjligheter för ungdomen och även andra att få samlingslokaler, yrkar högern på att anslaget inte skall höjas utan i stället sänkas med 4 milj. kr. Man säger visserligen att det skall ske bara temporärt, men i så fall, herr Bergh, måste jag säga att tidpunkten för en sänkning är mycket olyckligt vald. Man kan faktiskt fråga sig om högern har någon kontakt med föreningslivet på landsbygden, när den kan framlägga sådana förslag som här i dag. Jag måste betrakta det som en synnerligen negativ politik. Jag förstår mycket väl att högern måste söka samla ihop besparingar på olika punkter för att i valrörelsen kunna peka på sitt förslag om en stor skattesänkning, som man i varje fall formellt skall ha täckning för.

Anslag till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler

Men jag har en känsla av att högern tvingas plocka ihop dessa besparingar litet var som helst för att få den erforderliga täckningen för sitt skattesänkingsförslag.

Jag har velat ta detta tillfälle i akt att inlägga en bestämd gensaga mot förslaget om sänkning av anslaget och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Vi har i år upprepat vår motion från förra året om ökat statligt stöd till samlingslokaler. Sedan man tagit del av bostadskollektiva kommitténs betänkande om statlig medverkan till uppförande och förbättring av samlingslokaler, har detta ytterligare stärkt vår uppfattning, att den av statens nämnd för samlingslokaler begärda höjningen av anslaget är behövlig och borde av riksdagen bifallas.

Det hjälper icke att kommuner och föreningar gör stora insatser för detta ändamål, deras krafter på det ekonomiska området är otillräckliga, om inte staten ökar sin ekonomiska medverkan. Även om landsbygden med sin glesbebyggelse är sämst lottad med föreningslokaler, så är bristsituationen i tätbebyggelsen och städerna även mycket utpräglad. Den undersökning som bostadskollektiva kommittén verkställt bekräftar detta påstående. För Västerbottens del fanns i 54 av 111 undersökta samhällen, eller i ungefär hälften, inga föreningslokaler, och i endast 10 av dessa samhällen fanns privata föreningslokaler. Under sommartid fick möten hållas i tomma lador och likartade utrymmen. I andra fall fick föreningarna hålla möten i ödegårdar, baracker, gamla stall, kaféer och i hemmen.

Även om lokalförhållandena inte är lika bedrövliga i tätorter och städer, följer inte byggandet av samlingslokaler de nya stadsbildningar som sker. Stora nya stadsdelar uppstår utan att lokaler för föreningslivet finnes tillgängliga inom de nybyggda områdena. Att detta medför stora hinder för förenings- och fritidsverksamheten inom dessa områden be-

höver knappast bevisas och framhållas. Knappheten på redan befintliga samlingslokaler betyder att nya föreningar och organisationer inte kan skaffa lokaler för sina sammankomster, vilket i sin tur gör att dessa föreningar inte kan utvecklas, utan får föra en tynande tillvaro med mindre möten i hemmen hos någon medlem. Skulle man eventuellt kunna erhålla lokal i annan stadsdel eller i centrum av staden, så tar resorna så mycken tid i anspråk, att föreningens verksamhet av denna anledning hämmas. Bristen på samlingslokaler får således samma resultat både i stad och på landet. Den hämmar deltagandet i föreningslivet på alla områden samt hindrar fritids- och hobbyverksamhet bland ungdomen. Gathörnen i städerna blir under sådana förhållanden den enda samlingsplatsen för ungdomen, och resultaten i ungdomsfostrande avseende från dessa samlingsställen tror jag ingen vill rekommendera.

På grund av lokalbristen blir uthyrningen av tillgängliga lokaler i många fall mycket restriktiv. Skollokaler uthyres i regel endast för studieverksamhet, och endast i undantagsfall får föreningsorganisationer förhyra dessa lokaler för möten.

Även om förhållandena är olika och växlande i olika städer och samhällen beträffande tillgången på lokaler för förhyrning till föreningsverksamheten är förhållandet i varje fall likartat i ett avseende, nämligen i fråga om bristen på dylika lokaler.

Utskottet har visserligen i sitt utlåtande sagt ifrån att utskottet anser att det statliga stödet bör ökas och att man förväntar att departementschefen till nästa år skall komma med förslag om ökad medelsanvisning. Vidare anför utskottet en förhoppning att departementschefen, om så blir nödvändigt av sysselsättningspolitiska skäl, även till nästa år skall anvisa medel på tilläggsstat. Ingenting är naturligtvis att invända mot att medel anslås för att vid arbetslöshet användas som hjälp för byggande av samlingslokaler, men någon säkerhet för att dylika lokaler kommer att byggas där behovet

Anslag till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler

är mest trängande finns inte. Vid en höjning av det ordinarie anslaget till det i motionerna föreslagna beloppet kunde en anpassning ske på så sätt att de nya samlingslokalerna uppfördes på de platser där det största behovet föreligger.

Högern har i sin reservation på jakt efter medel som kan tas som underlag för skattesänkning — en taktik som herr Bengtson här också nyss påtalade — föreslagit en nedskärning av Kungl. Maj:ts förslag med två miljoner kronor. Därmed har också högern klart avslöjat sin inställning till föreningslivets viktigaste problem, nämligen lokalfrågan.

Herr talman! På grund av att utskottet har skrivit så positivt som det gjort då utskottet förklarar att man bestämt förväntar förslag till ökning av anslaget till nästa år, en önskan som jag hoppas att departementschefen skall ta hänsyn till, kommer jag inte att ställa något yrkande.

Herr STRANDLER (s):

Herr talman! Jag får till alla delar instämma i vad herr Bengtson här nyss sagt. Därutöver vill jag endast påpeka, att högerns förslag går ut på en nedprutning till två miljoner kronor av det av Kungl. Maj:t föreslagna och av utskottet tillstyrkta anslaget på sex miljoner kronor. Högerns förslag innebär alltså en minskning till en tredjedel av tidigare utgående anslag. Jag finner det ytterst märkligt, att högern velat framlägga ett sådant förslag.

Herr THUN (s):

Herr talman! Tillsammans med herr Petterson i Degerfors har jag vid denna punkt antecknat en blank reservation för att få tillfälle att ytterligare understryka vad utskottet framhållit i sitt utlåtande.

För att klargöra hur stort behovet av samlingslokaler verkligen är tillåter jag mig anföra några siffror ur den av oss avlämnade motionen. I motionen skriver vi:

»Hur stort behovet av lånemedel är framgår ännu tydligare av de ansök-

ningar om byggnadstillstånd, som inkommit till arbetsmarknadsstyrelsen. Den 25 november 1955 hade följande ansökningar inkommit:

Folkets hus	60 474 000
Bygdegårdar	8 736 000
Ordenshus	8 671 000
Övriga samlingslokaler	12 611 000

Summa kronor 90 492 000.»

Detta innebär en ökning med omkring 10 miljoner kronor jämfört med den sammanlagda summan för ansökningar i januari 1955.

De av mig anförda siffrorna visar att behovet av lånemedel för samlingslokaler är mycket stort. Det har ju redan tidigare i dag framhållits, hur angeläget det är att få till stånd erforderliga samlingslokaler och då framför allt på landsbygden. Jag skall därför inte nu närmare ingå på den frågan utan nöjer mig med på grund av den positiva skrivning som utskottet presterat att helt kort be att få ansluta mig till utskottets skrivning.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Under de senaste tre, fyra åren har det här i riksdagen varit debatter kring dessa anslag, men det har då alltid rört sig om krav på högre anslag än vad Kungl. Maj:t äskat och utskottet tillstyrkt. I år föreligger däremot, såsom några talare redan påpekat, även ett förslag om sänkning av anslaget.

Jag skall inte nu ingå på någon närmare argumentation varför utskottet ansett sig böra stödja Kungl. Maj:ts förslag och yrka bifall till detsamma. Inte heller skall jag närmare utveckla skälen till att jag personligen känt mig föranlåten att ansluta mig till denna ståndpunkt. Jag har ju under ganska många år deltagit i arbetet inom den nämnd som behandlar bidragsansökningarna och känner därför mycket väl till det stora behov som här föreligger. Det är dock uppenbart att även ett så behövt anslag som detta måste underkastas den prövning som vi i nuvarande ekonomis-

Anslag till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler

ka situation måste göra i investeringsbegränsande syfte. Den inställningen har utskottet funnit sig böra acceptera.

Därtill kommer att det under de två föregående åren varit fråga om utredningar som i viss mån avsett att få till stånd förenklingar men även i någon mån en utvidgning av denna verksamhet med lån till samlingslokaler. Jag erinrar i det sammanhanget om den bidragsverksamhet som kammaren diskuterade vid föregående plenum. I detta läge har man inte velat höja anslaget, och därför har man även i år gjort en sådan där kringgående rörelse. Socialministern har inte haft möjlighet, kanske inte tid — jag känner inte skälen närmare — att för riksdagen framlägga förslag, grundade på dessa utredningar. Ärendet ligger alltså på Kungl. Maj:ts bord, och departementschefen har möjlighet att följa de intentioner som riksdagen givit uttryck för både de föregående åren och — alldeles särskilt — i år. Jag ser att socialministern inte är inne i kammaren, men eljest skulle jag nog ha velat säga honom, att nu har vi gjort sådana här kringgående rörelser i tre år, men nu går det inte med sådana kringgående rörelser längre; nu får han nog försöka att åstadkomma en förbättring på detta verksamhetsområde; jag tror inte att det går längre att få kammaren med på något sådant här mindre anslag. Jag är alldeles övertygad om att viljan hos socialministern finns i detta hänseende, och det är klart att kammaren har skyldighet att taga all hänsyn som är möjlig i dessa avvägningsfrågor, där det gäller att utskifta de medel som finns till förfogande, men på detta område tror jag nog att man får se till att det blir en höjning, liksom det blivit på åtskilliga andra punkter. Jag vill inte ifrågasätta nödvändigheten av dem, men det är mycket, mycket angeläget, att det blir en förbättring av anslagsgivningen till detta ändamål. I den förhoppningen har jag ingen anledning att yrka något annat än bifall till utskottets hemställan, ehuru jag är ganska hårt engagerad i den verksamhet som här skulle kräva ett högre anslag.

Till reservanterna, som yrkat sänkning av anslaget på denna punkt, skulle jag vilja säga, att det inte finns någon annan förklaring till deras yrkande än den som jag anfört vid föregående plenum, då vi behandlade frågan om bidragen till utrustning av samlingslokaler, och det är att man inte har den kontakt med de folkliga rörelserna som andra grupper kanske har. Hade man haft det, hade man icke kunnat framlägga ett sådant förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 66 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade,

Anslag till uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret

att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 9.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivet, att de avstode från att rösta.

Herr *Anderson, Carl Albert*, anmälde, att han vid voteringen röstat ja men att hans röstning fortfarande icke markerats på omröstningstavlan.

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Anslag till uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret**

Med förklarande att utskottet inte ville motsätta sig Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 345 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Karl Andersson* och *Ohlson*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Doverstorp* och *Cassel*

ansett, att utskottets yttrande bort ha den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! I denna punkt föreslås ett anslag på 345 000 kronor till uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret. Till dessa 345 000 kronor kommer emellertid ett tidigare anvisat anslag på 60 000 kronor, som skulle ha använts till uppförande av en tjänstebostad men som inte har tagits i anspråk, varför anslaget realiter kommer att bli 405 000 kronor. Reservanterna anser för sin del, att ytterligare ansträngningar bör göras för att ett centralförråd skall kunna ordnas billigare och utan att man skall behöva bygga nytt. Det är alldeles självklart att sådana här utrymmen är av stor vikt, ja, nödvändiga för civilförsvarets förrådsverksamhet, och detta förnekar reservanterna ingalunda. Nu säger departementschefen, att förhyrning »till rimliga kostnader» icke för närvarande torde vara möjlig. Man frågar sig då, om ärendet verkligen tillräckligt noggrant har undersökts och utretts.

Civilförsvarsstyrelsen har ju hittills förhyrt en lada till en kostnad av 1 000 kronor per år. Nu har dess ägare — det är ett dödsbo — velat höja denna hyra till 5 000 kronor per år, och lokalfrågan i detta hänseende skulle då vara löst fram till den 31 december 1957. Det framhålles nu att det råder stor osäkerhet, eftersom man inte vet, hur det kommer att bli med lokalen efter den tidpunkten. Vi bör emellertid observera att kostnaden för förhyrning av denna lokal uppgår till endast 5 000 kronor per år, om den ifrågasatta hyreshöjningen kommer till stånd, under det att det anslag, som här begärts, med nuvarande räntesatser skulle komma att gå löst på en kostnad av minst 16 000 kronor om året utom avskrivningarna.

Det är tydligt att både avdelningen och utskottet har varit litet tveksamma — det framgår av den formulering som utskottet använt, nämligen att det icke

Anslag till uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret

vill motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag. Jag fick under behandlingen en ganska stark känsla av att frågan kanske kunde utredas litet mera, innan man tog ansvaret för att tillstyrka ett investeringsanslag. Men det är ju möjligt att avdelningens ordförande närmare kan förklara, hur det hela ligger till.

Jag ber, herr talman, att tills vidare få yrka bifall till reservationen, vilken går ut på avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Det är ju så, att statsutskottets tredje avdelning underkastar Kungl. Maj:ts förslag lika väl som förslag av enskilda motionärer en kritisk granskning, men jag skulle vilja säga att avdelningen alldeles särskilt kritiskt har granskat det nu ifrågakvarande förslaget. Vi har hört oss för om vad skälet kan vara till att man inte kan reda upp situationen genom förhyrningar, och så småningom blev vi nog övertygade om att vederbörande har gjort vad man kunnat för att lösa frågan på den vägen, vilket kanske skulle bli billigare. Men det finns ytterligare ett skäl, som talar för att bygga en förrådsanläggning, nämligen att den materiel, som det här gäller att förvara, är rätt dyrbar. Det är därför nödvändigt att disponera en förrådsbyggnad som, inte till hela sin volym, men till en del kan uppvärmas och som dessutom är något så när brandsäker.

Dessa skäl och därtill den omständigheten att det har försäkrats oss att man inte gärna kan lösa frågan på annat sätt än genom uppförande av den föreslagna anläggningen — det gäller en central förrådsanläggning, där således materiel för hela landet skall förvaras — har övertygat utskottsmajoriteten om att vi inte bör motsätta oss Kungl. Maj:ts förslag.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! På denna punkt har jag kommit i gott sällskap med fröken Andersson. Att jag gjort det beror nog delvis på utskottets skrivning. Det är ju en

gammal erfarenhet, som väl alla känner till, åtminstone de som deltagit i arbetet på statsutskottets avdelningar, att när en statsutskottsavdelning skriver att den inte vill motsätta sig ett förslag av Kungl. Maj:t, då är förslaget inte mycket värt.

Utskottet har i förevarande fall använt denna den sämsta möjliga motiveringen, och detta har gjort mig mycket betänksam mot att gå med på det begärda anslaget. Här predikas ideligen att man skall spara på alla håll och kanter, där det kan sparas, och jag tror för min del att här är tillfälle att kunna göra en utgiftsbesparing.

Därför ber jag att få ansluta mig till fröken Anderssons yrkande.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Ja, har herr Andersson den uppfattningen, att det inte finns något fog för de förslag, som Kungl. Maj:t framlägger och som utskottet vid sin granskning kommit till att det inte velat »motsätta» sig, blir väl resultatet att statsutskottets tredje avdelning inte kommer att använda den formuleringen längre.

Vi har emellertid den uppfattningen, att det finns fog för förslaget, och vill därför inte motsätta oss det. Sedan beror det väl på entusiasmen och anslutningen till förslaget, hur man göra skrivningen. Vi är övertygade om att det säkerligen inte skulle medföra någon större besparing, om förslaget avslås och vi kanske får det tillbaka om ett år. Jag skulle vilja se kammaren den dag, om en olycka skulle inträffa — om låt oss säga en eldsvåda skulle utbryta — och man skulle redovisa de förluster, som har vållats genom ett avslag på det förslag, som här föreligger.

Jag vidhåller mitt bifallsyrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och för-

Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m.

klarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7

Lades till handlingarna.

Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m.

Föredrogs ånyo bankoutsrottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 17 februari 1956 dagtecknad proposition, nr 73, som hänvisats till bankoutsrottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag; samt

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

I det förra lagförslaget var 1 § så lydande:

I den mån sådant med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av bank- och fondinspektionen, förordna

a) att kassareserv, som avses i 63 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, tillsammans med bankaktiebolags ineliggande kassa skall upp-

gå till viss bestämd kvotdel, högst femtio procent, av bolagets förbindelser med undantag av garantiförbindelser och skulder på grund av insättningar å sparkasseräkning;

b) att viss bestämd kvotdel av den summa — — — eller bankir;

c) att viss bestämd kvotdel av den under b) — — — tre månader.

Oavsett vad — — — bestämda beloppet.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft sex i anledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 496 av herrar *Velander* och *Birke*, nr 497 likaledes av herrar *Velander* och *Birke* och nr 498 av herrar *Weiland* och *Dannans* ävensom motionerna i andra kammaren nr 654 av herrar *Regnéll* och *Nilsson* i Svalöv, nr 655 likaledes av herrar *Regnéll* och *Nilsson* i Svalöv samt nr 656 av herrar *Gustafson* i Göteborg och *Antby*.

I de likalydande motionerna I: 496 och II: 654 hade hemställts, att relationstalet mellan banks kassareserv och förbindelser med ändring av propositionens förslag måtte fastställas till tjugofem procent. I de likalydande motionerna I: 497 och II: 655 hade yrkats avslag å Kungl. Maj:ts förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m. I de likalydande motionerna I: 498 och II: 656 hade föreslagits, att riksdagen skulle dels med ändring av vad Kungl. Maj:t hemställt i propositionen för sin del besluta sådan lydelse av 1 § lagen angående rätt för Konungen att meddela bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, att relationstalet mellan bankaktiebolags kassareserv och förbindelser fastställdes till 25, dels ock avslå det i propositionen framlagda förslaget om ytterligare förlängning av ränteregleringslagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 496, I: 497 och I: 498 samt II: 654, II:

655 och II: 656, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Ewerlöf, Svärd, Danmans, Schmidt, Carlsson* i Tibro och *Regnéll* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 496, I: 497 och I: 498 samt II: 654, II: 655 och II: 656,

1) för sin del antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, med den ändringen att 1 § erhöles följande lydelse:

I den mån sådant med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av bank- och fondinspektionen, förordna

a) att kassareserv, som avses i 63 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, tillsammans med bankaktiebolags ineliggande kassa skall uppgå till viss bestämd kvotdel, högst tjugofem procent, av bolagets förbindelser med undantag av garantiförbindelser och skulder på grund av insättningar å sparkasseräkning;

b) att viss bestämd kvotdel av den summa — — — eller bankir;

c) att viss bestämd kvotdel av den under b) — — — tre månader.

Oavsett vad — — — bestämda beloppet.

2) avslå Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt giltighet av lagen den 7 september 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! Vid bankoutsiktets utlåtande nr 13 är fogad en reservation, vilken undertecknats bl. a. av folkpartiets representanter i bankoutsiktet. Denna reservation går ut på att lagen om bankernas skyldighet att hålla kas-

Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m. sareserver skall utformas på det sättet, att 25-procentsregeln kommer till användning. Vad beträffar lagen om räntereglering yrkar reservanterna avslag.

Reservanterna anser emellertid, att det föreligger ett visst behov av beredskapslagstiftning när det gäller kassareserverna. Möjligheten att meddela föreskrifter beträffande bankernas skyldighet i detta avseende kan vara ett medel, när det gäller den penningvårdande politiken här i landet. Men gäller det att bekämpa en uppflammande inflation med detta medel, anser vi att effekten blir ganska begränsad. Det värdefulla här är väl ändå penningpolitiken i dess helhet. Och här kommer kredit- och räntepolitiken med i bilden. Kassareservlagstiftningen blir endast ett komplement till det hela. Det är också anledningen till att vi anser, att 25-procentsregeln kan komma till användning i detta fall. Vi håller också före att vederbörande myndigheter kan uppta förhandlingar med bankerna och få till stånd överenskommelser i varje särskilt fall. Detta blir så mycket värdefullare, som man då kan få fram en differentiering mellan olika banker i fråga om deras skyldighet, beroende på de olika bankernas struktur vad gäller inlåning och utlåning.

I fråga om ränteregleringslagen har lagrådet i år liksom tidigare ställt sig avvisande till densamma, och även våra synpunkter leder oss till samma slutsats. Denna lag har ju stått till myndigheternas förfogande tidigare i mycket brydsamma lägen, då det varit fråga om att skydda landets valuta, men ändå inte kommit till användning. Detta troligen beroende på att man har delade meningar om dess enbart lyckosamma verkningar. Med hänsyn till omläggningen i april 1955 av räntepolitiken anser vi, att man nu kan undvara denna lagstiftning.

När finansministern nu redovisar detta ärende, anför han att den nya banklagens regler beträffande kassareservskyldigheten egentligen avser att skydda bankernas likviditet men att den därutöver kan användas i penningpoli-

Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m.

tiskt motiverade syften. Vi har för vår del ansett, att så kan vara förhållandet i vissa lägen men att 25-procentsregeln där må komma till användning.

Jag har här endast i all korthet velat anföra de motiveringar, vi har be- träffande ränteregleringslagen. Dessa frågor har ju tidigare diskuterats, och den ekonomiska debatten kanske återkommer längre fram i annat sammanhang.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till reservanternas yrkande.

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Jag är i stort sett förekommen av den förgående talaren, som emellertid uttryckligen betonade att vid utlåtandet fogats en reservation av folkpartiet, vilken han ville yrka bifall till. Jag ber endast att i all blygsamhet få erinra om att också vi inom högern är med på ett hörn i denna reservation. Jag finner därför anledning att med några få ord beröra denna fråga.

De två ärenden, som vi här möter, är ju gamla bekanta och brukar komma så här fram på vårsidan. Jag vill inte därmed säga att jag betraktar dem såsom några vårtecken, utan jag skulle snarare vilja i dem se bevis för att islossningen ännu inte är inne. Jag hade faktiskt så smått närt det hoppet, att när vi nu hade fått ny ledning både i finansdepartementet och i riksbanken och när vi dessutom gått över till en penningpolitik sådan som den vi nu bedriver, så skulle vi ha sluppit att återigen konfronteras med denna ränteregleringslag, som förblir ett monstrum — och som heller aldrig kommit till användning. Jag dristar mig att vädja till finansministern, att han till ett följande år låter oss slippa denna — i varje fall efter mitt sätt att se — meningslösa exercis, till åtnädd för den allmänna atmosfären kring des- ta ting.

Vad kassareservlagen beträffar, så är vi ju fullt överens om behovet av en sådan lagstiftning. Man har ställt i utsikt att vi skulle få den omkonstruerad i sammanhang med tillkomsten av den nya banklagen, men det anmäles nu, att ban-

kofullmäktige ännu inte är beredda att lägga fram ett sådant förslag. Det är dock önskvärt, att vi ju förr dess hellre får tillfälle att ta upp hela problemet från nya utgångspunkter.

Vi vänder oss, i år liksom tidigare, endast mot den här föreslagna höjningen av maximigränsen för likviditetskvoten från 25 till 50 procent. Jag skall inte nu trötta kammaren med att upprepa den argumentation för vår uppfattning som vi utförligt har redovisat vid tidigare tillfällen.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Om jag, herr talman, skall försöka att vara lika föredömligt kort som reservationens talesmän, så får jag kanske ändå lov att säga, att jag i dagens läge finner att reservationen inte är tillräckligt förtroendeingivande även i fråga om kassareservbestämmelserna.

Jag lade framför allt i herr Ewerlöfs anförande märke till att han för reservanternas del deklarerade, att man i princip egentligen är ense om behovet av kassareservlagen. Man är medveten om att ett visst arbete med revision och översyn av det hela pågår, men eftersom det ännu inte är färdigfört, inskränker man sig till att påyrka den justeringen, att kvoten begränsas till 25 procent.

Då Kungl. Maj:t har föreslagit att kvoten skall fixeras till 50 procent, så är det betingat av de erfarenheter vi ändå haft under den gångna tiden. Framställningen om denna höjning härrör ju från riksbanksfullmäktige, som har erfarenheten av diskussionerna med affärsbankerna. Därest man inskränker sig till att säga, att en 25-procentig kassareservskvot skulle vara tillfredsställande, kan man ju komma i den något egendomliga situationen att man begränsar den ena bankens göranden och låtanden men släpper den andra banken relativt fri. Våra affärsbanker har som bekant en ganska skiftande likviditetsställning. Det finns banker som i detta avseende ligger utom-

ordentligt bra till, och jag är den förste att ge dem ett erkännande för det — framför allt i sådana situationer som den nuvarande är ju detta ur alla synpunkter önskvärt och prisvärt. Men det är klart, att om man då inte har möjligheten att fixera en relativt hög kassareservskvot, så kan resultatet i praktiken bli — om man sätter en kassareservsbestämmelse med förhållandevis låg kvot i kraft — att vissa banker inte alls beröres av ingripandet.

Under fjolåret gjorde vi den erfarenheten, att riksbanken med hänsyn till den gällande kassareservsbestämmelsen fick lov att konstruera en helt ny teknik för ingripande, nämligen utgå från vederbörande banks faktiska likviditetskvot och på den basen begränsa likviditetsgivningen med någon procent. Jag tror att man genom att införa denna 50-procentsregel får möjlighet att sköta detta på ett mera hanterligt sätt; det förekom ju en ganska livlig diskussion med anledning av den nyss nämnda andra given, om jag så får säga, i riksbankens överenskommelse med affärsbankerna.

Vad i övrigt är att säga om reservanternas inlägg begränsar sig väl egentligen till regeringens förslag om prolongering av ränteregleringslagen i dess nuvarande egenskap av beredskapslagstiftning.

Jag kan även på denna punkt säga att den omständigheten, att man haft denna lag — jag vill minnas sedan år 1951 — utan att ha behövt begagna den och haft den som en beredskapslag, kan ju ge intrycket av att den i och för sig är ganska obehövlig. Men det är ju många gånger så, att den omständigheten, att lagen finns, verkar i det tysta utan att den syns. Jag skall villigt erkänna — och jag kommer att svara på en interpellation här i kammaren i ännu litet längre fram — att bankerna skött sitt fögderi på räntearvågningens intrikata område på ett sådant sätt, att det inte funnits anledning att sätta beredskapslagen i kraft. Men om vi gör oss av med det instrument, som ränteregleringslagen utgör, kan man naturligtvis ha den uppfattning-

Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m.
en, att det hela i alla fall kommer att gå lika bra. Men riksbanken har ställt sig bakom framställningen, i vilken man begär att få ha denna reserv i bakfickan. Detta måste väl dikteras av den erfarenhet man haft från diskussionerna, nämligen att det är på något sätt enklare och lättare att komma fram till förståelse, när denna beredskapslag finns.

Herr Ewerlöf säger att han hade hoppats på en mera markant islossning med hänsyn till bytet på olika poster inom statsförvaltningen, där man har ansvaret bl. a. för dessa frågor. Jag hoppas att den allmänna ekonomiska utvecklingen skall kunna gå i den riktningen, att herr Ewerlöf och jag tillsammans kan glädja oss åt en fortsatt islossning. Men om jag försöker bedöma läget just i dag, måste jag nog för min egen del tyvärr säga, att det föreligger vissa tendenser som utvisar, att läget är mera äventyrligt och mera oroväckande i dag än vad det var vid årsskiftet 1955/56, då regeringen presenterade sin plan om den ekonomiska politiken för riksdagen. Eftersom vi allesammans — i varje fall herr Ewerlöf och jag — är överens om att de penningpolitiska medlen är av avgörande vikt och stort värde i vår gemensamma strävan att hindra spirande inflationstendenser och mot bakgrunden av att läget i dag faktiskt är besvärligare än det var för 3—4 månader sedan, har jag den mycket bestämda uppfattningen, att det är litet grand för tidigt att vänta på islossningen på detta område just i dag. Låt oss nöja oss med kanske litet bistra köldgrader ännu ett tag, till dess att vi ser en mera bestående ljusning i balansen för framtiden!

Herr WERNER (bf):

Herr talman! Det kan vara skäligen onödigt att här från utskottsmajoritetens sida inveckla sig i någon vidlyftigare diskussion i dessa frågor, då detta endast skulle bli en upprepning av kända argument från tidigare diskussioner i ämnet.

Jag vill bara erinra om att de föreslagna fullmaktslagarna är avsedda att till-

Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m.

lämpas i exceptionella lägen. Om jag till utskottsmajoritetens utlåtande skulle foga något yttrande, skulle det vara att läget på räntemarknaden nog utvecklats på ett sådant sätt, att det kan tänkas att regeringen i ett ytterligare skärpt ränteläge möjligen behöver tillämpa denna ränteregleringslag. Jag anser inte att utvecklingen på ränteområdet inger några känslor av annalkande vårvindar, särskilt för dem, som är skuldsatta och pressas av de hårda kreditrestriktionerna samtidigt med höga räntesatser, under försöken att driva en rörelse, utan det är tvärtom så, att vindarna för dem är ganska isiga och inte tyder på något mildare klimat.

Jag har inte något ytterligare att tillägga, utan ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag vill bara med anledning av finansministerns yttrande säga att jag i uttrycket »islossning» inte på något sätt velat lägga in innebörden av uppluckring eller någonting sådant som innebär att det skulle vara möjligt att släppa på den restriktiva penningpolitik som nu bedrivs, utan jag menade med islossning att det skulle bli möjligt att satsa mera på förtroende än på tvång. Jag tillmäter inte ränteregleringslagen någon som helst betydelse ur den synpunkten, som finansministern anlade, nämligen att den var bra att ha i bakfickan, samtidigt som han sagt att det gått utmärkt bra att träffa frivilliga överenskommelser. Jag kan försäkra finansministern att det kommer att gå minst lika bra att klara dessa förhållanden på frivillighetens väg i förtroende utan stöd av denna lag. Man är säkert på det klara med att denna lag är i och för sig otjänlig för sitt föregivna ändamål men man tycks alltjämt tro att den har ett värde för att framtvinga »frivilliga» uppgörelser. Det är hela detta sätt att resonera som jag anser vara psykologiskt felaktigt och icke ha något som helst stöd i de faktiska förhållandena. Det är från denna utgångspunkt som jag

menar, att ränteregleringslagen bör försvinna.

Ett i viss mån liknande resonemang föres när det gäller procentsatsen i kassareservlagen. Man menar, att det förhållandet, att man fått till stånd överenskommelser på frivillig väg, vilka innebär, att bankerna åtagit sig likviditetskvoter, som ligger över de tidigare stadgade 25 procenten, är ett indicium på att procentsatsen i lagen också bör höjas och tas till i växten. Det skulle icke vara ändamålsenligt att behöva med lagens tvång utnyttja likviditetskvoter av sådan höjd.

Jag har utvecklat detta utförligare i tidigare sammanhang och jag skall därför inte upprepa det nu. Nog av, det skulle vara en stor vinst om dessa medel i bakfickan finge ersättas av öppet förtroende.

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! Av finansministerns anförande framgår ganska klart, att han anser bankerna ha fullgjort sitt uppdrag i dessa sammanhang rätt väl, och att det visserligen kan förefalla, som om ränteregleringslagen skulle vara obehövlig, men det är bra att den finns, även om den ej kommer till användning. Vad gäller kassareservlagen erinrade finansministern om att bankerna hade skiftande likviditetsställning o. s. v. beroende på de närmare uppgifter varje bank hade att fullgöra. När det nu gäller den saken menar vi, att sedan 25 procentsregeln enligt kassareservlagen tagits i bruk av myndigheterna, man sedan kan på den frivilliga överenskommelsens väg differentiera de olika bankernas skyldigheter att hålla ytterligare kassareserv. Härvid bör hänsyn tagas till vederbörande banks speciella förhållanden i fråga om in- och utlåning och de uppgifter den åtagit sig i stort. Jag finner detta vara en framkomlig väg.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN STRAND (s):

Herr talman! När jag i denna debatt lyssnar till reservanternas talesmän, kan

Ang. placeringen av prästlönefondsmedel. — Anslag till fiskerilånefonden

jag inte få någon annan uppfattning än att de vill ha en ändring för ändringens egen skull när det gäller kassareservlagen. Ränteregeeringslagen vill man ha bort, därför att den är ur deras synpunkter litet otrevlig. Ingendera av lagarna har i varje fall hittills åstadkommit några besvärligheter, men jag har fäst mig vid att det är fullmäktige i riksbanken som hemställt om förlängning, och bakom detta yrkande ligger väl någon tanke på att lagarna kan vara behövliga eller i varje fall vara bra att ha i beredskap.

Enär ingen av utskottsmajoritetens talesmän är närvarande i kammaren i dag, tar jag mig friheten, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. placeringen av prästlönefondsmedel

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner angående placeringen av prästlönefondsmedel.

Tredje lagutskottet hade behandlat de inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motionerna nr 464 i första kammaren av herrar *Lodenius* och *Werner* samt nr 599 i andra kammaren av herrar *Johansson* i Mysinge och *Svensson* i Stenkyrka.

I motionerna, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte, under förklaring att de av 1942 års riksdag avgivna rekommendationerna rörande placering av prästlönejordsfondsmedel icke längre kunde anses tillämpliga, uttala att placering av dylika fondmedel borde kunna ske icke endast i skogsfas-

tigheter utan även i annan fastighet eller i statsobligationer.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att riksdagen såsom yttrande över förevarande motioner I: 464 och II: 599 måtte åberopa vad utskottet i utlåtandet anfört.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag skall be att få föreslå en ändring av formuleringen av utskottets hemställan som inte ändrar något i sak utan endast i form. Efter ändringen skulle utskottets hemställan komma att lyda på följande sätt:

att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 464 och II: 599 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till kända vad utskottet ovan anfört.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med däri nu gjord ändring.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls på gjord proposition vad herr Osvald därunder hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om viss ändring av 14 § folkbokföringsförordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens lantbrukskemiska kontrollanstalt samt kemiska analyslaboratoriet vid lantbruks-högskolan och statens lantbruksförsök m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till fiskerilånefonden

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Fiskerilånefonden jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till fiskerilånefonden

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Fiskerilånefonden för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

- 1) motionen II: 58 av herr *Levin* m. fl.;
- 2) de likalydande motionerna I: 144 av herr *Hermansson*, *Herbert*, m. fl., och II: 186 av herr *Johansson* i Öckerö m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att amorteringstiden å lån från fiskerilånefonden skulle utgöra högst 15 år;
- 3) de likalydande motionerna I: 378 av herr *Wolgast* och herr *Hermansson*, *Herbert*, och II: 311 av herr *Börjesson*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen skulle besluta ändrade villkor för lån från fiskerilånefonden i enlighet med vad i motionerna anförts; samt
- 4) de likalydande motionerna I: 379 av herr *Arrhén* och II: 321 av herr *Staxäng*.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet avfattat sin hemställan i sex särskilda, med A—F betecknade punkter. I punkterna A och B hade hemställts,

A. att riksdagen måtte,

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionen II: 58, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att tills vidare från och med budgetåret 1956/57 ett belopp av 2 600 000 kronor finge av Kungl. Maj:t årligen disponeras för lån från fiskerilånefonden;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionen II: 58, såvitt nu vore i fråga, till Fiskerilånefonden för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor;

B. att motionerna I: 144 och II: 186 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **WOLGAST** (bf):

Herr talman! Jag har i motionen nr 378 yrkat, att riksdagen måtte besluta om ändrade grunder för själva lånemedelsfördelningen när det gäller fiskerilån. Det går nu så till, att fiskarna lämnar sina låneansökningar till förmedlingsorganet. Dessa samlas för att sedermera — ungefär i november månad — överlämnas från förmedlingsorganet — vare sig detta utgöres av hushållningssällskap eller landsting — till fiskeristyrrelsen. Så småningom kommer besked därifrån. Jag vill här påvisa, att vederbörande inte behöver lämna in några handlingar, såsom ritningar och kostnadsförslag. Detta betyder, att själva grundvalen för anslagsbeviljandet måste anses vara osäker.

Nu går det så till att fiskarna — så sker i varje fall i Blekinge — skriver en låneansökan. De kan nämligen inte få något försökt utan att detta utlämnas på förmedlingsorganets risk — ett förfaringsätt som jag tycker är synnerligen osmidigt. Därför får de först skriva en lånehandling, och denna har vanligen många borgensmän — fiskarbefolkningen är fattig. Så får de försöka få lånet diskonterat i någon bank, och vi vet att det inte är lätt med de nuvarande kreditrestriktionerna. När pengarna sedan kommer från staten, skall fiskarna således lösa de borgenslån som de har fått. Men inte nog med det. Förmedlingsorganen kräver för att skydda sig själva, att också detta statliga lån skall förses med borgen, och för andra gången måste fiskarna för samma lånesumma göra en ny rundvandring och försöka få fram ett tillräckligt antal borgensmän på lånehandlingen.

Det synes mig som om det hela kunde lösas på ett enklare sätt. Jag har i motionen påpekat, att man kunde tänka sig ett sådant förfarande som tillämpas i fråga om statens maskinlån. Där ställs anslagsbelopp till förmedlingsorganens förfogande, och sedan äger dessa frihet att bevilja lånen. Jag vill här påpeka att maskinlånefonden uppgår till inte mindre än 6 miljoner kronor, således

Anslag till fiskerilånefonden

det dubbla beloppet. I detta fall kan förtroende visas förmedlingsorganen. Man kan förstå att det fanns vissa restriktioner vid sekelskiftet, då fiskerilånerörelsen började, ty då hade förmedlingsorganen inte tillräckligt stor erfarenhet av låneverksamheten. Men man kan väl inte nu förutsätta, att organen inte följer gällande föreskrifter. Då det är fråga om maskinlånefonden för jordbruket tillämpas ungefär enahanda bestämmelser, men lantbruksstyrelsen kan här nöja sig med en redovisning vid årets slut. Nu har emellertid fiskeristyrelsen ansett, att man intet kan rucka på själva förfaringsättet. Styrelsen framhåller, att den »har ett övervaka att lånemedel icke utlämnas till andra ändamål än som i författningen angives». Det är precis detsamma som gäller i fråga om maskinlånen. Lantbruksstyrelsen anser således, att en sådan övervakning kan äga rum, men ingalunda fiskeristyrelsen. Man har ju föreställt sig, att fiskeristyrelsens placering på annan ort än Stockholm skulle ha minskat byråkratiseringen, men det tycks inte alls vara fallet.

Fiskeristyrelsen är inte den som kräver borgen på lånen, utan styrelsen låter förmedlingsorganet vara ansvarigt. Detta kräver borgen för sin egen säkerhets skull. Det är klart att det är vanskligt för förmedlingsorganet, i synnerhet om det gäller ett fattigt hushållningssällskap såsom i det län jag tillhör, medan det däremot kan vara lättare, där det finns ett rikt hushållningssällskap eller där landstinget med sina större resurser exempelvis kan ge förskott.

Nu har man ansett att man inte bör rucka på bestämmelserna. Det är i alla fall märkligt att statskontoret i sitt yttrande skrivit, att förutsatt att vederbörliga kontrollåtgärder icke eftersätts och påtagliga fördelar härigenom vinnas, vilket statsutskottet inte kan bedöma, torde en ändring av bestämmelserna kunna övervägas. Statskontoret har dock tyckt att dessa bestämmelser kanske inte är fullt ändamålsenliga och framför allt inte tidsenliga. Här har kontoret således an-

sett att en ändring av bestämmelserna kan tänkas.

Jag skall emellertid, herr talman, inte yrka bifall till motionen. Det är möjligt att den nu ökade medelstillelningen kan medföra att själva förfaringsättet blir smidigare och enklare. Herr Hermansson i denna kammare och jag har väckt en motion, nr 144, där vi har anhållit att riksdagen måtte besluta att tiden för lånen ökas från 10 till 15 år. Man kan förstå att en amorteringstid av 10 år är ganska besvärlig. Amorteringen gäller ju inte bara det lån som kommer från staten, utan allra största delen av det penningbehov som återstår från vederbörande fiskare fått låna i bank. Och bankerna är minsann inte skonsammare än staten då det gäller att kräva kort amorteringstid. Vi har tyckt att åtminstone i detta fall kan amorteringstiden utsträckas från 10 till 15 år. Jag anser att det är en ganska billig begäran från denna befolkningsgrupp som i så hög grad saknar kapital.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till förslaget om en förlängning av amorteringstiden från 10 till 15 år, såsom begäres i motionen nr 144.

Herr TJÄLLGREN (bf):

Jag hade av en viss anledning inte väntat att herr Wolgast skulle framställa något yrkande, men då han har gjort det, skall jag i alla fall be att i all korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Beträffande det som herr Wolgast huvudsakligen yttrade sig om skall jag bara be att få hänvisa till fiskeristyrelsens yttrande. Detta berörde herr Wolgast också själv, varför någon närmare utläggning inte behövs. Jag kan försäkra herr Wolgast och dem, som har samma mening som han, att inom utskottet hyser vi de största sympatier för fiskerinäringen och dess utövare, och det har vi ju också visat prov på vid ett tidigare tillfälle under denna riksdag, då vi väsentligt höjt ett anslag som delvis är av samma karaktär som det nu ifrågavarande.

Jag ber med dessa få ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till fiskerilånefonden

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten A hemställt.

Därefter gjordes enligt de i fråga om punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 144; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna C—F hemställt.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 154, angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 157, med förslag till ändring i 1947 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, m. m.;

nr 161, med förslag till ändrad lydelse av 96 och 99—101 §§ regeringsformen;

nr 162, med förslag till lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608);

nr 163, angående uppförande av neurologiska och neurokirurgiska kliniker vid karolinska sjukhuset;

nr 166, med förslag till ändrad lydelse av 24 § riksdagsordningen m. m.;

nr 167, med förslag till ändrad lydelse av 1 kap. 1 § andra stycket tryckfrihetsförordningen; samt

nr 169, med förslag till lag angående ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 3 juni 1955 (nr 314) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 556, av herr *Olsson, Erik*, och herr *Olofsson, Per*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till taxeringsförordning, m. m.;

nr 557, av herr *Englund m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän ordningsstadga, m. m.; samt

nr 558, av herr *Grym* och herr *Andersson, Lars*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för visst lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning av väckt motion angående rätt för lärare vid statsunderstödda utlandssvenska skolor att tillgodoräkna tjänstgöring vid skolor för svenska barn i utlandet som om den fullgjorts vid folkskola i Sverige;

nr 70, i anledning av väckt motion om invalidpension åt G. A. Thingvall i Notviken;

nr 71, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återbäring av vissa skattebelopp, m. m.; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner om utvidgning av rätten för s. k. familjebolag att erhålla avdrag för avsättning till pensionsstiftelse m. m.;

nr 24, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande avdragsrätten för periodiskt understöd, m. m.; och

nr 25, i anledning av väckta motioner om rätt för skattskyldig att i vissa fall utnyttja allmänna avdrag och ortsavdrag i annan kommun än hemortskommunen;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om överförande till Aktiebolaget Statens

skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors;

nr 16, i anledning av väckt motion om upptagande av förhandlingar med Svenska celluloaaktiebolaget i anledning av vissa planerade driftsnedläggelser m. m.;

nr 17, i anledning av väckt motion om upptagande av tillverkning av tidningspapper i Aktiebolaget Statens skogsindustriers regi; och

nr 18, i anledning av väckt motion om startande av industriproduktion i Alby;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion om förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld; och

nr 18, i anledning av väckta motioner om en översyn av förordningen angående förlagsinteckning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemstäl-

lan om anslag till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 17, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till stipendier m. m. jämte i ämnena väckta motioner.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Näsård* för tiden den 16—den 21 innevarande månad för deltagande i Europarådets sammanträde i Strasbourg.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.30.

In fidem

G. H. Berggren

Tisdagen den 17 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 10 och den 11 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1956/57;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde; och

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 167, till Konungen i anledning av väckta motioner angående dels fördelning i vissa fall av kostnader för anordningar i korsningar av järnväg och väg, dels ock framläggande för 1957 års riksdag av förslag till lag om skyldighet för järnvägsinnehavare att upplåta mark till ny övergång m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 168, i anledning av väckta motioner om höjning av de allmänna barnbidragen; och

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om kontroll å ädelmetallarbeten.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 66) med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ förordningen den 27 mars 1953 (nr 95) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 68) med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 69) med förslag till lag angående ändrad lydelse av 57 och 60 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.; samt

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 72) med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Om höjd ersättning till markägare för vägbyggnad Malmö—Kristianstad

Upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med hänvisning till närslutna läkarintyg får undertecknad härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 13/4—21/4 1956.

Eskilstuna den 15 april 1956

Gustaf Fahlander

Härmed intygas, att riksdagsmannen *Gustaf Fahlander*, Eskilstuna, vårdas å härvarande medicinska avdelning sedan den 13/4 1956 och att han på grund av sjukdom (axelledsinflammation) beräknas vara oförmögen deltaga i riksdagsarbetet under tiden 13/4—21/4 1956.

Centrallasarettet, Eskilstuna den 14/4 1956

Karl-Gustav Rignér

Förste underläkare

Till riksdagens första kammare

Under hänvisning till bifogat läkarintyg får undertecknad härmed vördsamant anhålla om tjänstledighet från och med den 16/4 till och med den 22/4 1956.

Vä den 16/4 1956

G. Elofsson

Riksdagsman *Gustaf Elofsson*, Vä, behandlas av mig för akut luftvägsinfektion med feber och är arbetsoförmögen. Ifrågavarande arbetsoförmåga kan väntas kvarstå minst till och med den 22/4 1956.

Vä den 16/4 1956

Hans Bolin

Förste provinsialläkare

De begärda ledigheterna beviljades.

Om höjd ersättning till markägare för vägbyggnad Malmö—Kristianstad

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Yngve Nilssons interpellation om höjd ersättning till markägare för väg-

byggnad Malmö—Kristianstad, erhöi ordet och anförde:

Herr talman! Herr Yngve Nilsson har frågat mig om jag vill medverka till att en av Gälds och Albo domsagas häradsrätt genom utslag den 30 juni 1942 fastställd expropriationsersättning om 27 000 kronor till ägarna av mark, vars ianspråktagande erfordrats för ombyggnad av riksväg 4 mellan Tollarp och östra Vram i Kristianstads län, utgår med belopp, som står i närmare överensstämmelse med de värden, vilka är aktuella vid den tid ersättningen är tillgänglig.

I anledning härav får jag anföra följande.

Expropriationsersättningen har fastställts efter en mindre vanlig metod med visst å-pris för varje kvadratmeter mark, som kunde komma att tagas i anspråk för vägföretaget. Detta i förening med det förhållandet att tveksamhet senare uppstått, huruvida vägomläggningen verkligen borde komma till stånd enligt det ursprungliga förslaget, torde vara den väsentliga förklaringen till att länsstyrelsen icke ansett sig kunna fördela till markägarna det expropriationsersättningsbelopp som av vägmyndigheterna nedsatts hos länsstyrelsen.

Domstolens utslag har icke överklagats.

Beträffande de av häradsrätten bestämda beloppen kan jag givetvis inte gå in på någon bedömning. Erinras må emellertid, att det nedsatta ersättningsbeloppet genom förräntning vuxit med över 50 procent och att markägarna ända t. o. m. förra året brukat sin mark som förut.

Herr **NILSSON, YNGVE**, (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet Hj. Nilson få framföra ett tack för det svar, som lämnats på min interpellation. Men jag kan naturligt nog inte känna mig tillfreds, då de markägare, som det här fråga om, tydligen inte kan vänta någon ersättning för de förluster, som de genom rådande förhållanden råkat ut för.

Det förhåller sig nämligen så, att år

Om höjd ersättning till markägare för vägbyggnad Malmö—Kristianstad

1942 exproprierades mark av nio markägare — därav fem ägare av bostadsfastighet och fyra ägare av jordbruksfastighet — för omläggning av riksfyrans å sträckan Tollarp—Ö. Vram. Priset bestämdes per kvm för var och en liksom ersättningen för skada och intrång. Antalet kvadratmeter hade därvid uppskattats preliminärt. Sedan lade man härtill ett utjämningsbelopp av 1 800 kronor och kom fram till ett sammanlagt belopp av 27 000 kronor, som deponerades hos länsstyrelsen i Kristianstad. Beloppet har löpt med ränta.

Jag ber att få framhålla att jag givetvis i full utsträckning respekterar domstolsutslaget. Det var säkerligen fullt korrekt år 1942 för de förhållanden som då gällde. Nu förhåller det sig emellertid så, att beloppet fortfarande står kvar hos länsstyrelsen i Kristianstad. Det har sålunda inte varit tillgängligt för markägarna och har icke kunnat fördelas mellan dem. Man vet nämligen ännu inte, hur mycket mark som kommer att tas från var och en. Snart 14 år har alltså förflutit, sedan förrättningen skedde. Under denna tid har det naturligtvis hänt åtskilligt. Markägarna har visserligen fått bruka jorden, och de erhåller ränta på det nedsatta kapitalet. Men penningvärdet har under dessa 14 år fallit väsentligt. Jag vill också framhålla att den rationalisering som pågått sedan 1942 vid de jordbruk, där vägen nu skall gå fram, i stort sett mister sitt värde. Vidare har vägen i dag en något annorlunda sträckning än enligt förslaget vid expropriationstillfället.

Det är dessa förhållanden som gör att markägarna icke i dag kan vara tillfreds med en lösning, som daterar sig 14 år tillbaka i tiden. Det heter visserligen i lagen att på detta sätt nedsatt kapital kan få stå 20 år, innan ärendet tas till förnyad prövning. Men lagen skrevs förmodligen, då ett stabilare penningvärde rådde. Och man kunde inte då förutse vad konsekvenserna kunde bli.

För att ytterligare belysa det orimliga i det hela ber jag att få framhålla, att utöver de markägare, vilkas mark blivit föremål för expropriation, finns

det nio ägare av bostadsfastighet och två ägare av jordbruksfastighet inom samma vägföretag, vilkas mark tas i anspråk i enlighet med lagen om vägrätt, vilket betyder att dessa senare får sin sak prövad med hänsynstagande till de värden och förhållanden som råder nu fjorton år senare.

Kontentan av det hela skulle således bli, att inom samma vägföretag får man arbeta med en uppgörelse av år 1942 och en annan av år 1956, vilket ur rättvisesynpunkt förefaller orimligt.

Då det gäller lagen om vägrätt medger denna en omprövning efter fem år, om ej likvidering skett dessförinnan, mot — som jag nyss nämnde — omprövning efter 20 år då det gäller expropriation.

Vid en uppgörelse efter de värderingsgrunder, som nu tillämpas, skulle markägarna icke blott få gottgörelse för penningvärdeförsämringen, utan de skulle också bli kompenserade för den tillbakagång i jordbrukens rationalisering, som onekligen sker genom detta vägföretag, som klyver brukningsdelarna och som kommer att avspegla sig i betydligt större värden för skada och intrång än de som sattes för 14 år sedan. Vi får nämligen inte glömma att sedan 1942 och framåt har en stark rationalisering skett vid jordbruken även i denna bygd, och värdet av denna rationalisering kunde naturligt nog icke bedömas vid tidpunkten för expropriationen 1942.

Jag hoppas att herr statsrådet, trots det svar som jag i dag fått, på grund av de exceptionella förhållanden, som uppstått kring detta ärende, av skälighets- och rättvisesynpunkt vill rätta till missförhållandena, så att markägarna får rätt till uppgörelse efter nuvarande värden.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 154, angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 157,

med förslag till ändring i 1947 års tjänst-
teptionsreglemente för arbetare, m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitu-
tionsutskottet Kungl. Maj:ts proposi-
tion nr 161, med förslag till ändrad ly-
delse av 96 och 99—101 §§ regeringsfor-
men.

Föredrogs och hänvisades till behand-
ling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposi-
tion nr 162, med förslag till lag om änd-
ring i butiksstängningslagen den 21 juli
1948 (nr 608).

Föredrogs och hänvisades till statsut-
skottet Kungl. Maj:ts proposition nr 163,
angående uppförande av neurologiska
och neurokirurgiska kliniker vid karo-
linska sjukhuset.

Föredrogs och hänvisades till konstitu-
tionsutskottet Kungl. Maj:ts proposi-
tioner:

nr 166, med förslag till ändrad lydelse
av 24 § riksdagsordningen m. m.; och

nr 167, med förslag till ändrad lydelse
av 1 kap. 1 § andra stycket tryckfrihets-
förordningen.

Föredrogs och hänvisades till behand-
ling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposi-
tion nr 169, med förslag till lag angående
ändring i övergångsbestämmelserna till
lagen den 3 juni 1955 (nr 314) om all-
männa vatten- och avloppsanläggningar.

Föredrogs och hänvisades till bevill-
ningsutskottet den av herr *Olsson, Erik*,
och herr *Olofsson, Per*, väckta motionen
nr 556.

Föredrogs och hänvisades till behand-
ling av lagutskott den av herr *Englund*
m. fl. väckta motionen nr 557.

Föredrogs och hänvisades till jord-
bruksutskottet den av herr *Grym* och
herr *Andersson, Lars*, väckta motionen
nr 558.

Föredrogs och bordlades ånyo stats-
utskottets utlåtanden nr 69—73, bevill-
ningsutskottets betänkanden nr 22, 24
och 25, bankoutskottets utlåtanden nr
15—18, första lagutskottets utlåtanden nr
17 och 18 samt jordbruksutskottets ut-
låtanden nr 16 och 17.

Anmälades och bordlades följande till
kammaren överlämnade kungl. proposi-
tioner:

nr 158, angående vissa ändringar i
statens allmänna avlöningsreglemente
m. m.; samt

nr 168, med förslag till lag angående
ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr
429) om hyresreglering m. m., så ock om
fortsatt giltighet av samma lag, m. m.

Anmälades och bordlades en av banko-
utskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan
gjord anmälan, att till utskottet från riks-
dagens justitieombudsman inkommit
framställning om vissa ändringar i tjäns-
te- och personalförteckningarna för riks-
dagens verk.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda framställ-
ningar rörande egentliga statsutgifter för
budgetåret 1956/57 under elfte huvudtit-
eln, avseende anslagen inom inrikesde-
partementets verksamhetsområde, jämte
i ämnet väckta motioner m. m.; och

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag för budget-
året 1956/57 till avlöningar vid statens
rättskemiska laboratorium;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner
om rätt för jordbrukare att vid beskatt-
ning åtnjuta avdrag för kostnader för
stenröjning och andra grundförbät-
tringar;

nr 27, i anledning av väckt motion om
ändring av 22 § kommunalskattelagen
avseende avdrag vid inkomsttaxeringen
för kostnader i samband med skiftesför-
rättning;

nr 28, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för jordbrukare att vid beskattning åtnjuta avdrag för värde-minskning av maskiner enligt värde-minskningsplan;

nr 29, i anledning av väckta motioner om ändrade regler rörande fördelningen mellan olika kommuner av skatt för inkomst av rörelse; och

nr 30, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för stiftelser med huvudsakligt ändamål att främja nordiskt samarbete; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om avskrivning av amorteringar å stödlån till jordbrukare, m. m.; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 559, av fru *Nilsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstebostadssystemet m. m.;

nr 560, av herr *Magnusson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m.;

nr 561, av herr *Norling* och herr *Persson*, *Helmer*, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m.;

nr 562, av herrar *Mossberger* och *Geijer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m.;

nr 563, av herr *Huss*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän ordningsstadga, m. m.;

nr 564, av herr *Magnusson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.;

nr 565, av herr *Nilsson*, *Yngve*, och herr *Ohlsson*, *Ebbe*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om jordbrukskasserörelsen m. m.;

nr 566, av herr *Ohlon* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för visst lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier;

nr 567, av herr *Hagberg* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för visst lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier; samt

nr 568, av herr *Franzén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.18.

In fidem
G. H. Berggren

Onsdagen den 18 april

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Ang. vissa frågor beträffande korsningar mellan starkströms- och svagströmsledning

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ANDERSSON som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Niklassons interpellation angående vissa frågor beträffande korsningar mellan starkströms- och svagströmsledningar, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Niklasson har frågat handelsministern om han har för avsikt att inom den närmaste tiden framlägga proposition med förslag till ordnande av den rättsliga regleringen av vissa frågor i samband med utförandet av korsningar mellan starkströms- och svagströmsledningar.

Då det tillkommer mig att besvara interpellationen, får jag härmed lämna följande upplysningar.

Grundläggande bestämmelser om skyldighet att vidtaga åtgärder för att förebygga störande inverkan från en elektrisk anläggning å en annan sådan anläggning liksom regler om särskilt skadeståndsansvar vid sådan inverkan finns i 1902 års lag om elektriska anläggningar. Skyldigheten att vidtaga skyddsåtgärder åvilar i princip innehavaren av en senare tillkommen anläggning, om nämligen denna vid dess tagande i bruk befinner medelst induktion eller annorledes vålla skada å en tidigare utförd anläggning eller hinder i dess drift. I anslutning till 1902 års lag finns ytterligare bestämmelser utfärdade — 1939 års s. k. starkströmsstadga och särskilda säkerhetsföreskrifter av kommerskollegium från samma år — som bl. a. innehåller stadganden om det tekniska utförandet av elektriska an-

läggningar ur säkerhetssynpunkt samt om fördelning av kostnaderna för vidtagande och underhåll av skyddsåtgärder i vissa fall.

Sedan tillkomsten av 1902 års lag har de tekniska förutsättningarna för den elektriska kraftens användning inom samhällslivet i hög grad förändrats. De ledningar för mycket höga spänningar, som i samband med kraftledningsnätets stora utbyggnad anlagts för överförande av elektrisk ström över stora avstånd, kan medföra särskilda risker för störningar i samband med fel. Härvid har fråga uppkommit huruvida gällande bestämmelser om skyldighet att vidtaga skyddsåtgärder och utge skadestånd borde i viss mån omarbetas, så att sådan skyldighet i större utsträckning än nu är fallet åläggs innehavaren av en störande anläggning, oavsett om denna tillkommit tidigare eller senare än en störd anläggning. Efter hemställan av tele-, järnvägs- och vattenfallsstyrelserna har jag enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 maj 1955 därför tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa sådan utredning, de s. k. induktionsstörnings-sakkunniga. De sakkunniga har funnit sig böra behandla bl. a. de av interpellanten berörda spörsmålen i den mån dessa regleras i 1902 års lag. Det av interpellanten omnämnda kommerskollegiets förslag till bestämmelser rörande svagströmsledningars anordnande i förhållande till starkströmsledningar har överlämnats till Kungl. Maj:t i april 1955 och har därefter varit föremål för remissbehandling. Då förslaget i nu ifrågakommande delar delvis står i strid med de grundläggande bestämmelserna i 1902 års lag, har det icke ansetts lämpligt eller ens möjligt att, utan ändring av lagen, utfärda författningsbestämmelser i enlighet med förslaget. Detsamma har tillställts de sakkunniga för övervägande. De sakkunniga har funnit nödvändigt att låta utföra vissa tekniska ex-

Ang. vissa frågor beträffande korsningar mellan starkströms- och svagströmsledningar

pertutredningar. Uppdraget beräknas vara avslutat under innevarande år.

Jag vill slutligen nämna, att det torde bli erforderligt att samordna behandlingen av de författningsförslag, som de sakkunniga kan komma att framlägga, med bearbetningen av de förslag till ändringar i bl. a. 1902 års lag, som framlagts av elkraftutredningen och som för närvarande är föremål för överväganden inom kommunikationsdepartementet.

Herr NIKLASSON (bf):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Jag kom att rikta min interpellation till chefen för handelsdepartementet, då ju koncessionsfrågor rörande elektriska anläggningar handlägges på detta departement och det ämbetsverk, kommerskollegium, som har hand om arbetet med dessa frågor också sorterar under detta departement. Nu råkar emellertid just den byrå, som sysslar med dessa frågor, sortera under kommunikationsdepartementet, och kommunikationsministern har därför varit vänlig nog att svara på min interpellation.

Den fråga, det här gäller, har legat i stöpsleven ganska länge. Då jag vid 1949 års riksdag i en motion tog upp detta spörsmål, meddelade kommerskollegium, att verket år 1944 hade erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att utreda frågan, och det riksdagsutskott, som då behandlade motionen, förutsatte att utredningen snart skulle föreligga. Förra året fick jag veta, att kommerskollegium överlämnat sitt förslag till Kungl. Maj:t. Jag trodde då att frågan skulle komma upp vid årets riksdag, men det blev ju så småningom klart, att så inte blev fallet. Det var detta som föranledde mig att rikta min fråga till statsrådet.

Av svaret framgår att frågan har kompilerats genom en del tillkommande saker. Det framgår emellertid klart av svaret, att vi har ett förslag att vänta inom kort, och jag vill gärna läsa ut att detta

förslag kommer till nästa års riksdag. Det är nämligen på det sättet, att ju längre det dröjer innan denna fråga blir utklarad, desto mer växer problemen i omfattning.

Tidigare var det så beträffande korsning mellan svagströms- och starkströmsledningar tillhörande olika ägare, att den som kom sist fick svara för skyddsanordningar och även fick anbringa dem i egna ledningar. Sedermera blev det emellertid bestämt, att sådana skyddsanordningar alltid skulle placeras i starkströmsledningar. Om detta skedde i samband med att kommerskollegium någon gång på 20-talet — jag vill minnas att det var år 1922 — utfärdade typritningar för sådana korsningar eller om det skedde vid en senare tidpunkt, känner jag inte till, men denna ordning var i varje fall rådande i början på 30-talet.

Några bestämmelser om hur det ekonomiska mellanhavandet mellan de olika ledningarnas ägare skulle ordnas har inte förelegat, så långt jag känner till, men televerket har intagit den ståndpunkten, att verket betalat uppsättandet av linjeskyddet men vägrat att befatta sig med det framtida underhållet.

I något fall har en starkströmslednings ägare — närmast elektriska distributionsföreningar — vägrat sätta upp skydd innan utfästelse om underhåll lämnats, men då har tillsyningsmyndigheten ålagt ledningens ägare att sätta upp det rekviderade skyddet.

Jag har för min del också sökt få till stånd överenskommelser i syfte att ordna frågan om framtida underhåll, först genom underhandling med televerkets lokala tjänstemän och sedan genom tillsyningsmyndigheterna och i samarbete med vattenfallsstyrelsen, men utan resultat. Tillsyningsmyndigheterna har dock, liksom 1949 års riksdag, ställt sig mycket förstående.

I de fall starkströmsledning korsar en redan befintlig svagströmsledning, får givetvis starkströmsledningens ägare ensam svara för de med skyddsanordningens uppsättande och underhåll förenade kostnaderna.

Ang. utseendet av allmänna revisorer i sparbankerna

Genom den stora utbyggnad av telefonnäten, som ägt rum under de senaste årtionderna, har frågan kommit att få en betydande räckvidd särskilt för de elektriska distributionsföreningarna på landsbygden, eftersom antalet korsningsställen ständigt växer. De ledningsstolpar, som bär upp skyddsanordningarna, blir utsatta för stora påfrestningar och måste dimensioneras kraftigare än vanliga linjestolpar, men får ändå en kortare livslängd. Arbetet med byte av sådana stolpar kräver avsevärd tid och måste utföras då ledningen är strömlös, vilket betyder strömavbrott med alla besvärligheter sådana har i släptåg.

Av televerkets yttrande över min motion 1949 framgår tydligt, att verket inte vill kännas vid några kostnader för underhåll av de skyddsanordningar som tillkommit efter dess rekvisition. Kommerskollegium har emellertid i sitt förslag den 27/11 1950 upptagit bestämmelser om underhållsskyldighet. Jag förutsätter att sådan bestämmelse kommer att ingå i det förslag som kan väntas.

Det må kanske tillätas mig att fästa statsrådets uppmärksamhet på en del problem som troligen kommer att anmäla sig. Under de cirka 30 år, som den nuvarande ordningen varit rådande, har ett mycket stort antal skyddsanordningar av här antytt slag utförts. I vilka fall har då svagströmsledningen utförts först, och i vilka fall har starkströmsledningen varit den första? Den frågan är kanske inte alltid så lätt att klara ut. I allmänhet har väl starkströmsledningens ägare uppsatt skyddsanordningarna efter skriftlig rekvisition av televerket, men i regel har televerket önskat få dessa rekvisitioner tillbaka i samband med räkning på uppsättandet av skyddet, och då har ju inte distributionsföreningarna dessa rekvisitioner kvar.

Vidare kan det uppstå problem om fördelningen av underhållsansvaret för ett visst skydd. Om särskilda stolpar måste uppsättas för att bära upp skyddsanordningar, så är ju saken enkel, men i många fall anbringas skyddet i en befintlig stolpe, som då uppstår både starkströmsledningens trådar och skyddet för telefon-

ledningen. Sådana frågor kan också uppkomma vid korsning mellan starkströmsledningar tillhörande olika ägare, men antalet sådana korsningar är inte så stort att det problemet har någon större omfattning.

Jag hoppas emellertid, att vederbörlig uppmärksamhet kommer att ägnas dessa problem och att frågan bringas till sin snara lösning. Med den förhoppningen vill jag ännu en gång tacka för svaret.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. utseendet av allmänna revisorer i sparbankerna

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÅNG, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Arrhéns interpellation angående utseendet av allmänna revisorer i sparbankerna, och nu yttrade:

Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Arrhén tagit upp frågan om länsstyrelsernas befattning med utseende av allmänna revisorer i sparbankerna och kritiskt uttalat sig mot att taxeringstjänstemän hos länsstyrelserna erhåller sådana uppdrag. Herr Arrhén har frågat mig, om jag är beredd att medverka till att de lokala intressena blir bättre beaktade vid utseende av allmänna revisorer.

En av nyheterna i den i föl av riksdagen antagna sparbankslagen är att de tidigare s. k. allmänna ombuden skall ersättas av särskilda revisorer. Det ankommer på länsstyrelsen att för varje sparbank inom länet förordna sådan revisor. Denne har att med övriga revisorer delta i granskningen av sparbankens förvaltning och räkenskaper. Innan förordnande meddelas, skall länsstyrelsen från den handelskammare, inom vars område sparbankens huvudkontor är beläget, begära förslag på tre lämpliga personer. Länsstyrelsen är dock inte ovillkorligen hänvisad till att träffa sitt val bland dessa.

Ang. utseendet av allmänna revisorer i sparbankerna

Reformen på denna punkt får ses mot bakgrunden av den kritik, som i olika sammanhang riktats mot den tidigare ordningen med allmänna ombud. Under förarbetena till den nya lagen framhölls att för ombudsuppdragen inte alltid förvärvats personer med skolning och erfarenheter som kvalificerade dem för arbetsuppgifterna. Här åsyftades brister i bl. a. banktekniska och allmän-ekonomiska kunskaper. Tillsynen genom de allmänna ombuden kom följaktligen inte att motsvara de anspråk, som måste ställas på verksamheten. Genom att i stället det allmänna skulle utse särskilda revisorer avsåg man att vinna garantier för att den årliga revisionen och det däri ingående inventeringsarbetet utfördes på ett betryggande sätt.

1948 års sparbanksakkunniga, vars förslag ligger till grund för lagens bestämmelser om tillsynen genom särskilda revisorer, anförde bl. a. att för ifrågavarande revisorer i princip borde gälla samma kompetenskrav som uppställts för sparbankens egna revisorer, nämligen att de skulle ha den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden, som med hänsyn till sparbankens verksamhet erfordras för uppdraget.

När förslaget till ny sparbankslagstiftning framlades för riksdagen framhölls vikten av att såsom revisorer utses personer, som verkligen har goda kunskaper på det ekonomiska området. Därest en auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman finnes att tillgå, syntes det kunna vara till fördel för sparbanken att sådan utses till revisor. Framför allt torde detta vara önskvärt, då dessa kvalifikationer saknas bland sparbankens egna revisorer.

Det anförda visar, att man icke — såsom herr Arrhén synes mena — avsåg att med inrättandet av allmänna revisorer tillgodose speciellt lokala intressen utan i stället siktade till att åstadkomma en effektiv och förtroendeingivande årsrevision inom varje sparbank. De lokala intressena tillgodoses närmast genom sparbankens huvudmän, vilka till halva antalet skall utses genom kommunval.

Med detta klarläggande är egentligen herr Arrhéns fråga till mig besvarad.

Den kritik herr Arrhén riktat mot länsstyrelsernas befattning med utseende av allmänna revisorer kan jag inte finna motiverad. Jag vill nämna, att inrikesdepartementet i början på året tillställde länsstyrelserna en promemoria med synpunkter rörande handläggningen av ärenden om förordnande av revisorer. I promemorian intages en restriktiv hållning vad gäller förordnande av länsstyrelsetjänstemän såsom revisorer i sparbank. Promemorians innehåll kan sammanfattas enligt följande. Länsstyrelsen skall vid förordnande av revisor — om inte särskilda förhållanden påkallar annat — utse en av de av handelskammaren föreslagna. Även om handelskammarens förslag skulle upptaga någon länsstyrelsens egen tjänsteman, som i och för sig besitter kompetens för uppdraget, bör länsstyrelsen iakttaga försiktighet och återhållsamhet vid meddelande av förordnande för sådan tjänsteman som revisor i de större sparbankerna. Detta framför allt därför att uppdraget i dessa sparbanker kan väntas komma att taga inte ringa tid i anspråk. I fråga om de mindre sparbankerna synes länsstyrelserna — därest det visar sig svårt att annorledes skaffa kvalificerad kraft — i större utsträckning kunna förordna egna tjänstemän med kompetens, som lagen förutsätter.

De riktlinjer som sålunda uppdragits beträffande valet av revisorer stämmer enligt min mening väl överens med de tankegångar, som ligger till grund för den nya lagens stadganden härom.

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det lämnade svaret.

Jag får till en början erkänna, att min frågas formulering blev litet olycklig, då jag använde uttrycket »lokala intressen», vilket ju kan missförstås. Jag har möjligen påverkats av en formulering i fjolårets proposition i ämnet, vari omta-

Ang. samfärdsförbindelserna i viss del av Norrbottens län

lades, att handelskamrarna borde utse tre personer, vilka med hänsyn till kvalifikationer och *bosättningsort* lämpligen borde komma i fråga. Det är den ursäkt, som jag i detta avseende kan prestera — en tankeglidning, som i detta sammanhang, som sagt, kanske var litet olycklig.

Min avsikt var emellertid, liksom herr statsrådet nu i sitt svar uttalat, att få garantier för en »effektiv och förtroendeingivande årsrevision inom varje sparbank» och att därvid handelskamrarnas förslag beträffande personvalen i första hand borde vederbörligen respekteras. Av herr statsrådets svar framgår, att de farhågor, som jag uttalat, nämligen att utvecklingen skulle kunna tänkas återgå till de förhållanden, som under förarbetet till 1955 års lag framkallat kritik, knappast har fog för sig. Detta framgår, såsom herr statsrådet här nyss framhöll, av den promemoria med synpunkter rörande handläggningen av ärenden om förordnande av revisorer i sparbank, som den 24 februari i år ut-sändes till landssekreteraren i länen från landsstatsavdelningen i inrikesdepartementet. Denna åtgärd, som i sin tur framkallats av landssekreterarmötets diskussioner i december i fjol, var mig obekant, och statsrådets svar här i dag torde fylla det goda syftet, vilket även interpellationen avsåg, att departementets restriktiva synpunkter på dessa problem blev kända för en vidare allmänhet.

Den promemoria, av vilken herr statsrådet här gav en sammanfattning, uttalar i övrigt önskemålet, att befattningshavare på landskansliet icke bör — annat än i undantagsfall och med hänsyn till vederbörandes särskilda förutsättningar för uppdraget — förordnas till revisor. Vad befattningshavare på landskontoret angår får sådana anses ha den kompetens, som uppställs som krav för revisorsuppdrag, om vederbörande har examen vid handelshögskola, vilket företrädesvis gäller om taxeringsrevisionspersonalen, eller har juridisk examen samt genomgången kurs för taxeringstjänstemän ävensom praktik i taxerings-

frågor genom tjänstgöring inom taxeringssektionen. Länsstyrelserna bör dock, heter det vidare, visa återhållsamhet även vid förordnanden av befattningshavare, tillhörande denna personalkategori. Även av andra skäl, som antytts i min interpellation, tillrådes länsstyrelserna försiktighet. Den risken kan också föreligga, framhålles det i promemorian, att en taxeringstjänsteman, som förordnats som revisor, får fungera såsom något slags konsulterande skattejurist åt den sparbank, som han är revisor i.

Då statsrådet i sitt svar gör distinktionen »mindre sparbankerna» avses enligt inrikesdepartementets promemoria bank med en årsomslutning av högst 10 miljoner kronor, vilket kan vara av visst intresse att veta.

I promemorian står vidare att »ifråga om de mindre sparbankerna synas länsstyrelserna kunna — om detta är möjligt med hänsyn till handelskamrarnas förslag — i större utsträckning än vad gäller de större sparbankerna förordna egna tjänstemän med kompetens, som lagen förutsätter».

Statsrådet använde nyss i sitt svar uttrycket »därest det visar sig svårt att annorledes skaffa kvalificerad kraft» i stället för promemorians formulering »om detta är möjligt med hänsyn till handelskamrarnas förslag». Jag tar för givet, att detta utbyte ej konstituerar någon skillnad i sak.

Jag ber alltså, herr talman, att med dessa ord än en gång få uttala mitt tack till herr statsrådet och samtidigt min tillfredsställelse över svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. samfärdsförbindelserna i viss del av Norrbottens län

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ANDERSSON, som förklarat sig ämna vid detta sammanträde besvara jämväl herr Gryms interpellation angående samfärdsförbin-

Ang. samfärdselförbindelserna i viss del av Norrbottens län

delserna i viss del av Norrbottens län, fick nu ordet och anförde:

Herr talman! I en interpellation till statsrådet Hjalmar Nilson har herr Grym frågat om med anledning av riksdagens skrivelse nr 431/1952 det har föranstalts om utredning rörande förbättring av samfärdselförbindelserna i viss del av Norrbottens län, samt — i händelse så skulle vara fallet — när resultatet av utredningen beräknas kunna föreläggas riksdagen.

Det ankommer närmast på mig att besvara denna interpellation.

Den angivna riksdagsskrivelsen grundade sig på motioner av bland andra herr Grym. I motionerna begärdes en utredning om förutsättningarna att bedriva trafik på vissa busslinjer mellan Kiruna, Pajala och Karesuando med tillämpning av genomgående frakt- och zontariffberäkning med statens järnvägar. Statsutskottet anförde i utlåtande över motionerna att utskottet inte ville motsätta sig en närmare utredning rörande de åtgärder, som kunde erfordras för att förbättra trafikförhållandena i denna del av Norrbottens län. Riksdagen beslöt i anslutning härtill att hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning av frågan.

Riksdagsskrivelsen har Kungl. Maj:t överlämnat till 1953 års trafikutredning för att tas under övervägande vid fullgörande av utredningens uppdrag. Det lokala trafikspörsmål, som det här gäller, har nämligen ansetts böra bedömas i belysning av det trafikpolitiska problemet i stort.

När 1953 års trafikutredning kan ha klarlagt de vidsträckta problem, som omfattas av direktiven för utredningen, kan inte nu sägas bestämt. I varje fall torde den inte kunna lägga fram några förslag under innevarande år.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation. Jag finner det kort, men mitt anförande kommer heller inte att bli långt.

Det är nu betydligt mer än tre år

sedan riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en utredning rörande förbättring av samfärdselförbindelserna i viss del av Norrbottens län. Utöver de frågor som hade berörts i två till grund för riksdagsskrivelsen liggande motioner ansåg statsutskottet, att uppmärksamhet torde böra ägnas även det speciella problem som avser Haparanda hamns förbindande med vederbörande landtrafikmedel.

Av interpellationssvaret framgår, att ifrågavarande riksdagsskrivelse har överlämnats till 1953 års trafikutredning för att tagas under övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag. Jag har ingenting att invända mot att så har skett. Vad som nu är det viktigaste är att utredningen så snart som möjligt presenterar vettiga och godtagbara förslag.

Med bästa vilja kan man inte påstå, att utredningen håller en högt uppdreven arbetstakt. Det vore verkligen beklagligt om denna så att säga »på stället marsch» helt enkelt göres avsiktligt. Under tiden december 1954—november 1955, d. v. s. under ett arbetsår, har utredningen hållit summa tre sammanträden. Nu säger statsrådet i interpellationssvaret, att direktiven för utredningen innefattar vidsträckta problem. Jag tror säkert, att det förhåller sig så. Men under sådana förhållanden finns också all anledning för utredningen att raska på och i fortsättningen köra på betydligt högre växel än vad den hittills gjort. Det är knappast troligt att herrar utredare fördenskull avviker från dygdens stig ut i det okända.

Visserligen är de trafikfrågor som jag tagit upp i min interpellation av lokal karaktär, men fördenskull är de inte alls obetydliga. Vidare är ju, som herr statsrådet mycket väl vet, på många andra håll i vårt land trafikproblemen ungefär enahanda som i den av mig berörda bygden, alltså icke lösta på ett åtminstone någorlunda tillfredsställande sätt. Befolkningen förväntar, och det med rätta, att nu utan onödig tidsutdräkt något göres som blir till nytta och gagn.

Ang. samfärdsselförbindelserna i viss del av Norrbottens län

Jag vill till slut vädja till herr statsrådet att medverka till att trafikutredningen lägger fram förslag snarast möjligt.

Herr statsrådet **ANDERSSON**:

Med anledning av herr Gryms anförande vill jag bara på en punkt lämna kammarerna en upplysning. Det gäller arbetstakten i 1953 års trafikutredning. Denna arbetstakt kan faktiskt inte bedömas med hänsyn till att utredningen bara hållit några sammanträden under året, detta eftersom den under sina första år har tvingats arbeta på det sättet, att den satt i gång en mängd specialundersökningar som alltså pågår kring dessa mycket omfattande problem och som inom kort kommer att börja redovisas offentligt. Det är först när dessa grundläggande undersökningar om våra trafikproblem är färdiga, som utredningen som sådan mera intensivt kan börja brottas med frågorna om hur vi skall lösa trafikproblem av skilda slag, bl. a. sådana som herr Grym har aktualiserat här.

Jag har alltså velat förklara varav det kommer sig att utredningen inte sammanträder så ofta. Den har sina stora specialundersökningar i gång, och vi får snart stifta bekantskap med resultaten av dessa.

Herr **GRYM** (s):

Herr talman! Jag är givetvis inte så väl som kommunikationsministern införsatt i frågan om arbetstakten här. Jag har endast haft vissa officiella handlingar att tillgå. I riksdagsberättelse om vad sig i riket tilldragit haver jag läst, att denna utredning under ett arbetsår haft endast tre sammanträden. Detta tyckte jag var ganska märkligt, och i övrigt fann jag av de sakkunnigas redovisning till riksdagen om vad de sysslat med att det hela verkade fömligen margert. Detta kan var och en läsa.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 158, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 168, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet från riksdagens justitieombudsman inkommit framställning om vissa ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för riksdagens verk.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av fru *Nilsson* m. fl. väckta motionen nr 559.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

- nr 560, av herr *Magnusson*;
- nr 561, av herr *Norling* och herr *Persson, Helmer*;
- nr 562, av herrar *Mossberger* och *Geijer*;
- nr 563, av herr *Huss*; samt
- nr 564, av herr *Magnusson* m. fl.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den av herr *Nilsson, Yngve*, och herr *Ohlsson, Ebbe*, väckta motionen nr 565.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

- nr 566, av herr *Ohlon* m. fl.;
- nr 567, av herr *Hagberg* m. fl.;
- nr 568, av herr *Franzén*.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 11 och 74, bevillningsutskottets betänkanden nr 26—30 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 18 och 19.

Om pension åt f. d. biskopen D. Helander

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning av väckt motion angående rätt för lärare vid statsunderstödda utlandssvenska skolor att tillgodoräkna tjänstgöring vid skolor för svenska barn i utlandet som om den fullgjorts vid folkskola i Sverige; och

nr 70, i anledning av väckt motion om invalidpension åt G. A. Thingvall i Notviken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 71, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Om pension åt f. d. biskopen D. Helander

I de likalydande motionerna I: 38 och II: 45, väckta den förra av herr *Mogård* m. fl. och den senare av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte, trots att de formella förutläggningarna härför sknades, besluta, att f. d. biskopen *Dick Helander* skulle tillerkännas biskops förtidspension fr. o. m. den dag, då han blivit avsatt från sitt biskopsämbete.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 38 och II: 45 ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsgård*, *Rubbestad*, *Hoppe*, *Staxäng*, *Johansson* i Mysinge och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 38 och II: 45 medgiva, att biskopen *D. Helander* finge fr. o. m. den 1 juli 1956 intill den tidpunkt, då han bleve berättigad uppbära tjänstelivränta, från anslat

till Diverse pensioner och understöd m. m. utbekomma en årlig ersättning av 10 008 kronor, varå rörliga tilläggsförmåner ej skulle utgå.

Herr **MOGÅRD** (s):

Herr talman! Då reservanten i denna kammare herr *Näsgård* befinner sig på resa i utlandet har det fallit på min lott såsom första namnet under förevarande motion att här göra några anmärkningar.

Det är lyckligtvis mycket sällan riksdagen har att syssla med en avsatt biskops angelägenheter. Men när frågan kommer före tror jag dock att man har all anledning att beakta inte bara att frågan gäller en biskop, utan även att den kan gälla praktiskt taget vilken befattningshavare som helst.

Det kunde vara mycket frestande att här anlägga sentimentala synpunkter, ty det måste ju kännas mycket svårt för en åldrande och sjuk människa att efter 30 års aktad statlig eller allmän tjänst plötsligt avsättas från tjänsten i fråga och berövas sina inkomstmöjligheter. Men eftersom jag i viss mån saknar naturlig fallenhet för att vara sentimental skall jag inte här beröra den sidan av saken.

Jag vill också mildra herr talmannens eventuella bekymmer för att jag här skulle komma med någonting som kunde likna domkval. Detta är alltså inte min avsikt, och jag behöver inte heller göra det. Jag har läst hundra foliosidor rättegångsprotokoll i det här målet och jag måste säga att ett mera noggrant rättegångs- och domstolsförfarande kan inte tänkas. Rättegången har också kostat den dömde 21 000 kronor, som staten nu indriver av honom med 1 000 kronor per månad.

Jag skall i stället be att få kritisera den till grund för domen liggande lagstiftningen. Vi är ju mycket stolta över våra svenska lagar, men dessa är, liksom vi lagstiftare och liksom de domare som skall tillämpa lagarna, dock endast mänskliga produkter och i ständigt behov av översyn och förbättring. Redan Cicero sade för två tusen år sedan, och då betecknade han det som ett nött och banalt ordspråk: »Summum jus, summa

Om pension åt f. d. biskopen D. Helander

injuria» — den högsta rätten kan vara den högsta orätten. I det stycket är verkligen lagstiftningen i detta fall mycket bristfällig. Detta gör att jag, för att kunna argumentera riktigt, måste något rekapitulera den solkiga historia som sammanhänger med biskopsvalet den 22 oktober 1952.

Vid detta val cirkulerade enligt rättegångshandlingarna cirka 500 anonyma brev bland de prästerliga valmännen i Strängnäs stift. Det mesta i dessa brev var tämligen oskyldigt i sin larvighet. Men några uttryck var direkt smädliga, och det är dessa uttryck som utgör domskälen. En namngiven pastorsadjunkt benämndes sålunda »stiftets gossen Ruda». Han kallades också »kyrkans främste intrigör» och »rutinerad baktalare». En av kandidaterna vid valet, en professor i dogmatik, fick heta ungefär detsamma, varjämte han även benämnes »en professionell baktalare, vars bravader äro för kända». Dessutom beskyldes han för att lida av en skamlig sjukdom — han led nämligen enligt de anonyma breven av »den mest utpräglade morbus episcopus»! Denna sjukdom återfinns inte i något medicinskt lexikon, men den går att översätta med »biskopssjuka». Det är en sjukdom som lär grassera högst allvarligt på sina håll. Jag har funderat litet över den och undrat om inte virus för denna sjukdom kan återfinnas annorstades. Till min förvåning fann jag i memoarerna av en i denna kammare på sin tid mycket känd person, som t. o. m. innehade den aktade och vördade talmansposten här, att han i sin bekantskapskrets påträffat en åkomma som han kallar för »statsrådssjuka». Jag tror faktiskt att den nästan är av samma slag.

Genom dessa uttryck befanns i alla fall den dömde ha gjort sig skyldig till ärekränkning, och denna ärekränkning var av den beskaffenheten att den gjorde de smådade ovärdiga den aktning som deras befattning kräver. Och det är ju allvarligt nog. Det finns ingen anledning alls att förminska det allvarliga i vare sig att man är feg nog att skriva anonyma brev eller att man i dessa framfört sådana uttryck som jag här har återgivit.

Men dessa uttryck är nu domskälen. Enligt tidigare regler för strafflagen i detta hänseende skall en smädare och ärekränkare straffas med böter eller fängelse i högst sex månader. Detta är själva grundstadgan för dessa brott. Men den 30 juni 1948 kom det ett tillägg till strafflagen, och därvid införde man ett bistraff, varigenom avsättning eller suspension för befattningshavare kan följa på dom, om den dömdes brott anses göra honom ovärdig det förtroende eller den aktning som hans befattning kräver. Det innebar alltså en högst betydande utvidgning av brottskatalogen för befattningshavare, ämbetsmän eller vad de sedan må kallas. Biskopsämbetet anses vara en sådan befattning. Just den befattningen är visserligen inte nämnd, men varken biskop, statsråd, riksdagsman, lärare eller annan befattning är nämnd, och om alla måste man dock säga, att innehavaren bör äga sådan kvalitet, att man kan ha förtroende eller aktning för vederbörande.

Det är där jag kommer med min huvudfråga i anledning av denna historia: Vilken befattning kräver inte aktning eller förtroende? Vi har ingen moralisk rangrulla i detta land. Alla befattningar — i varje fall om de är på statens eller kommunens sida — är av den karaktär att man förväntar, att vederbörande skall sköta sig så, att han äger aktning eller förtroende. Det måste vara utomordentligt svårt för en domare att här kunna träffa ett objektivt avgörande — konventioner och subjektiva betraktelsesätt får här det bredaste utrymme och spelrum.

Det gäller även herrar riksdagsmän, och riksdagens damer med — det gäller över huvud taget alla — att vi inte får begå några brott som gör att folk inte kan hysa aktning eller förtroende för oss. Man kan visserligen, om man är snäll, döma oss till böter eller fängelse i sex månader, men i analogi med den avsatte biskopen kan mycket väl följa avsättning eller suspension.

Enligt min uppfattning synes detta vara en mycket orimlig lag, en verklig klasslag. Om den tillämpas samvetsgrant kan det faktiskt leda därhän, att varje

Om pension åt f. d. biskopen D. Helander

befattningshavare måste känna sig vara i ett osäkert tillstånd, inte bara om han nu händelsevis tar sig för att skriva anonyma brev, där han beskyller andra för att vara »gossen Ruda», utan över huvud taget om han skulle råka företa sig någonting för vilket han kan dömas till ansvaret enligt strafflagen.

Avsättning är nu ett särdeles grymt straff. Det är ett straff som på sätt och vis kan liknas vid dödsstraff. Den som blir avsatt blir därigenom också totalt avskuren. Det straffet lämnar icke den möjlighet, som straffet bör göra i individualpreventivt syfte, till korrektion. Det förbättrar inte, det rehabiliterar inte, som ju annars åsyftas med de straff som ådömes. Man får ju inte förutsätta att bara biskoparna är oförbätterliga, det kan ju också finnas andra.

I kommentaren till denna lagstiftning finns också ett litet stycke, som var ganska slående redan när lagen kom till 1948. Kommentatorn skriver, att »hinder icke föreligger att efter lång tids förlopp återinställa en avsatt i statstjänst». Hur skall det gå till i en åldrande och sjuk biskops fall? Kan man tänka sig att hans tidigare valmän ånyo skall ge honom sitt förtroende? Kan man tänka sig att ecklesiastikministern ånyo utnämner honom? Just i en biskops fall är det särskilt olyckligt och hårt med denna lagstiftning.

Vid de otaliga resonemang jag haft med både jurister och andra i denna angelägenhet har det sagts: Men en biskop måste ju vara oantastlig! Visserligen, men lika litet, som alla statsråd är statsmän är alla ärkebiskopar och biskopar ärkeänglar! Det är litet blandat även på det där området, och man får nog reducera allesammans ned till att vara människor och bara människor, utsatta för en människas alla frestelser och faror. Och ju större frestelsen är, desto lättare faller en människa. Tillkommer dessutom en så speciell sjukdom som biskopssjuka, är det ännu värre och farligare. För min del måste jag säga, att för biskopar, och även för andra som talar så mycket om himmelska ting, kan det vara mycket nyttigt ibland att sätta föt-

terna på en grov och syndig jord. Det skadar inte alls, tror jag för min del, att de lider det straff som alla andra får lida — men inte värre, utan precis samma straff som andra må lida. Straffet fyller då sin uppgift att verkligen lära och undervisa.

Även ur allmänpreventiv synpunkt är avsättningsstraffet alldeles för grymt och för hårt. Det är meningslöst att ha detta grymma straff, när det finns straff som är mera ordinära och mera avpassade efter brottet i fråga. Jag tycker det ligger någonting av obarmhärtig fariseism i detta avsättningsfall. Det är sedan mycket gammalt känt, att människorna kommer till makten genom sina dåliga egenskaper, men att de behåller den genom sina goda egenskaper. Det gäller vare sig man är världslig eller kyrklig ämbetsman. Därför synes det mig som om steget varit alldeles för långt mellan brottet och straffets konsekvenser.

Även om statskontoret och statsutskottet inte finner detsamma, så anser dock även en mängd jurister det. Jag har fått ett brev från en förutvarande justitieminister och ledamot av denna kammare som för sin del säger...

(Herr *talmannen*: Här må inte själva domen beröras!)

Nej, herr talman, det skall jag inte göra. Den förutvarande justitieminister, som jag nämnde, förklarade att om han nu sutte i denna kammare skulle han rösta för motionen.

Domen är nog sådan som den måste bli. Det är konsekvenserna som är det svåra. Över dessa förfogar inte domstolen, utan det ligger i riksdagens hand att rätta till vad lagen och lagtillämpningen nu så att säga har skärpt. Det är därför motionärerna har vädjat till riksdagen att i detta fall känna ett visst medlidande och med fränseende av de formella hindren på skälighetsgrunder meddela pension åt den avsatte.

Statsutskottet avvisar allting, precis som i fjol, på rent formella grunder. Reservanterna går ju för sin del inte helt med på motionens yrkande utan söker finna en medelväg, som borde kunna

Om pension åt f. d. biskopen D. Helander

accepteras, ehuru det föreslagna dock är i minsta laget.

När statsutskottets majoritet förklarar att den avsatte mannen dock om fem à sex år får en tjänstelivränta på 10 000 kronor och därför får vara nöjd, kan man fråga sig vad han skall leva av de fem år som förflyter tills han får denna tjänstelivränta. Det erinrar mig om den gamla historien om den ädle konungen, som kom till ett fängelse och där fann en livstidsfånge. Konungens hjärta greps av medlidande med fången och han förordnade att livstidsfånge skulle frigges tio år före sin död för att han skulle få en trevlig ålderdom. När man säger, att om fem år får den avsatte en tjänstelivränta, förefaller det mig som om man också i viss mån har sagt att det i varje fall inte är alldeles oberättigat att ge honom någonting under mellantiden.

Konsekvensen av denna dom, som jag tror juristerna ovetande har blivit så svår, gör år får man måste hysa en barmhärtighet i detta fall, som man kanske annars inte skulle hysa. Det är på riksdagen det beror, och det är därför högst naturligt att vi motionärer har gått till riksdagen med framställningen. Jag tror att vi inte är ensamma om denna uppfattning; jag tror tvärtom att den delas av många.

På denna grund, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Jag hade tillfälle att redan i fjol deltaga i den debatt, som följde i anledning av en motion som också gällde förre biskopen Helander. I det fallet var dock klämman på motionen felaktig så till vida att den avsåg pension som professor och inte som biskop. Den votering som följde i kammaren kunde därför inte ge en rättvisande bild av kammarens uppfattning i ärendet.

Jag har i många stycken blivit förekommen av herr Mogård och jag skall därför inskränka mig till att säga några ord om statskontorets motivering för sitt avstyrkande, allrahelst som utskottet troget i år liksom i fjol har hängt upp sitt utlåtande på statskontorets yttrande.

Statskontoret har inte avgivit något nytt utlåtande i år utan har begränsat sig till att hänvisa till sitt yttrande i fjol. Detta finner jag märkligt med hänsyn till att åtskilliga invändningar under debatten gjordes mot just statskontorets yttrande. Statskontoret har uttalat att avsätta tjänstemän i pensionshänseende numera har kommit i en betydligt bättre ställning än tidigare genom beslutet av år 1948 års riksdag. Statskontoret glömmer emellertid att tala om att prästmännen, som i andra sammanhang kom att falla under dessa bestämmelser, hade en ofantligt mycket gynnsammare ställning före än efter 1948. Tidigare kunde en prästman åtminstone inte omedelbart och inte i ett sådant fall som detta dömas av världslig domstol för så vitt han inte tidigare hade erhållit varning av sin närmaste förman. Det var i själva verket inte ovanligt både under 1700-talet och 1800-talet att prästmän blev avsatte, men att de av Kungl. Maj:t av nåd erhöi halva lönen eller pension utan tjänstgöringsskyldighet. Jag kunde under mitt anförande i fjol belägga detta påstående med uppgifter ur Petrus Læstadius' till trycket fogade journal från hans tjänstgöring i Lappland under åren 1828—1833.

Statskontoret har vidare framhållit att Helander i egenskap av biskop inte fyller de formella förutsättningarna för att erhålla förtidspension. Detta är riktigt under förutsättning att Helander är frisk, men därom är ju som bekant meningarna delade. De var tidigare delade på det sättet att flertalet ansåg att han ingalunda var frisk. Numera är det också objektivt fastslaget, att han tidvis saknar förmåga att utföra arbete.

Slutligen har statsutskottet hänvisat till ett liknande utslag av den 17 september 1954, då en framställning om förtidspension avslogs, ehuru i det fallet formella förutsättningar fanns för att bevilja dylik pension. Det gällde emellertid i det fallet ett betydligt allvarigare brott, men trots detta har vederbörande enligt uppgift beretts en fast arvodesanställning efter avsättningen. Den möjlighet att erhålla forskningsunder-

Om pension åt f. d. biskopen D. Helander

stöd, som utskottet talar om och som för närvarande skulle finnas för biskop Helander, har denne — såsom herr Mogård redan framhållit — på grund av sjuklighet endast i mindre omfattning kunnat utnyttja.

Jag vill sluta med att upprepa vad jag framhöll redan i fjol, nämligen att man inte sällan har anledning konstatera, att ett gott hjärta döljer sig bakom våra kammarledamöters ofta sträva och av paragrafernas och riksdagstryckets mångfald påverkade yttre. Någon tidning har sagt, tillade jag, att det är lyckligt om det i politiken finns barmhärtiga samariter. Här har kammaren ett sällsynt lämpligt tillfälle att kollektivt uppträda som barmhärtig samarit.

Med dessa ord får jag, herr talman, ansluta mig till herr Mogårds yrkande om bifall till reservationen vid punkten 2.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! I de i detta ärende väckta motionerna yrkas, att riksdagen måtte besluta att tillerkänna f. d. biskopen Dick Helander biskops förtidspension fr. o. m. den dag, då han blev avsatt från sitt biskopsämbete. Reservanterna i statsutskottet går inte så långt utan yrkar, att biskop Helander »må fr. o. m. den 1 juli 1956 intill den tidpunkt, då han blir berättigad uppbära tjänstelivränta, från anslaget till Diverse pensioner och understöd m. m. utbekomma en årlig ersättning av 10 008 kronor, varå rörliga tilläggsförmåner ej må utgå».

I motiveringen för sitt förslag säger motionärerna, att det är en »allmänt utbredd uppfattning, att förhållandet mellan brott och straff i detta fall, bl. a. på grund av en numera skärpt lagstiftning rörande brott av ämbetsman, antagit en i nyare svensk rättshistoria ganska enastående disproportion».

Man kan givetvis ha den uppfattningen om förhållandet mellan brott och straff i detta fall. Jag erkänner att jag personligen kan ge min anslutning till en dylik uppfattning. Men vi bör väl ändå ha klart för oss att vi här rör oss med i hög

grad subjektiva uppfattningar. När motionärerna säger, att det är en »allmänt utbredd uppfattning» att brott och straff i detta fallet inte står i rimlig proportion till varandra, undrar jag om det påståendet är riktigt. Är detta exempelvis en allmän uppfattning på ledande kyrkligt håll och bland de i kyrkans tjänst anställda? Därom vet vi väl ingenting. Men om man på det hållet har den uppfattning, som motionärerna påstår vara »allmänt utbredd», kunde man väl ha anledning vänta att det från det hållet gjordes något ytterligare försök att mildra verkningarna av ett straff som man anser kommit att drabba väl hårt. Jag säger »ytterligare försök», ty det har ju enligt vad som upplysts för utskottet beretts en möjlighet för biskop Helander att genom visst forskningsarbete erhålla inkomst. Vem som tagit initiativet härtill vet jag inte, men det kanske har tagits från kyrkligt håll, och då kanske man kan hoppas på ytterligare åtgärder därifrån.

Man har klandrat utskottsmajoriteten för att den av formella skäl inte ansett sig kunna tillstyrka bifall vare sig till motionärernas eller reservanternas yrkande. Naturligtvis kan vi beskylas för att vara formalistiska, men vi har ansett att ett bifall till motionerna eller reservationen i detta fall kunde få konsekvenser som säkerligen ingen för närvarande kan överblicka. Vi tror inte att detta är ett sådant fall som man absolut kan renodla och där man kan säga att det inte kan bli fråga om några andra liknande fall, varför man inte behöver riskera några konsekvenser. Man kan inte påstå det, även om man har rätt att tro att det i andra fall inte kommer att gälla en biskop.

Med det resonemanget har inte statsutskottets majoritet velat inbjuda riksdagen att ta riskerna för ett sådant beslut. Med den uppläggning, som herr Mogård har givit frågan i sitt debattinlägg, skulle väl ett bifall till reservationen betyda att riksdagen ger sin anslutning till den av herr Mogård framförda kritiken mot lagstiftningen. Jag undrar om det kan vara lämpligt att riksdagen i det här

Om pension åt f. d. biskopen D. Helander

sammanhanget gör någonting sådant. Anser man att lagstiftning är felaktig, bör man försöka få rättelse på annat sätt än genom anslutning till det yrkande som här ställts.

Jag skall också be att få erinra om vad utskottet sagt i själva sakfrågan. Utskottet erinrar om att biskop Helander från det han uppnår 65 år — han är nu i det närmaste 60 år — är berättigad att erhålla tjänstelivränta med något över 10 000 kronor för år. Utskottet har ansett sig kunna antaga, att biskop Helander under de fem år som återstår till dess han får tjänstelivränta skall kunna beredas sysselsättning med forsknings- eller annat liknande arbete. Det kan här också tilläggas, att skulle det visa sig att biskop Helander före den tiden blir varaktigt arbetsoförmögen — det har ju upplysts att han varit sjuklig det senaste året — finns vissa möjligheter för honom att utfå livränta från tidigare tidpunkt än vid fyllda 65 år.

Herr talman! Utskottet har alltså inte ansett sig kunna tillstyrka vad som yrkas i reservationen utan föreslagit att motionerna icke må av riksdagen bifallas. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Av herr Sundelins anförande har till full evidens framgått, tror jag, att det inte är så att i detta fall barmhärtigheten finns på den ena sidan och hjärtlösheten på den andra. Jag kan tala om för kammaren — vilket också låg i vad herr Sundelin sade — att avdelningen verkligen har försökt på alla möjliga vägar att få fram ett positivt förslag, som inte skulle kunna medföra konsekvenser i framtiden. Vi är alla på det klara med att det här rör sig om en mänsklig tragedi, och vi har alla djup medkänsla för den människa, som råkat ut för den. Jag är angelägen att betona detta, därför att vi, när en sak prövas i avdelningen, naturligtvis har att följa de regler som finns. Det kan låta hårt, men jag kommer tillbaka till den frågeställningen senare.

Herr Mogård sade att det här gäller en före detta biskop, men att det kan gälla vilken befattningshavare som helst. Ja, det är just den saken som vi har stött oss på, nämligen att ett beslut här kan bli prejudicerande för framtiden. Skall man göra en avvikelse från bestämmelserna, så anser vi inte att detta är ett fall, där en dylik avvikelse är motiverad. Jag kommer tillbaka också till det senare.

Herr Sundelin var inne på kritiken mot lagstiftningen. Jag gjorde en anteckning, när herr Mogård talade, att det kan vara på sin plats att riksdagsledamöterna på laga väg för fram förslag om ändrad lagstiftning. Det bör väl i detta fall göras ju förr dess hellre, så att kanske också biskop Helander kan få nytta därav, på ett eller annat sätt.

Man säger att vi stöder oss på formella hinder. Nej, det är inte ett riktigt påstående, ty vi har ansett att en man av så hög kvalitet som biskop Helander kan beredas möjligheter att göra sina insatser i fortsättningen i samhället. Vi hörde nyss att herr Helander ännu inte är fyllda 60 år, och för mig har skälet till att jag inte kunnat gå med på motionerna varit att jag inte anser att det är barmhärtigt — jag kan gott använda det uttrycket — att på det sätt som har föreslagits sätta en person, som ännu inte fyllt 60 år, på undantag.

Nu talar herr Mogård om en åldrande och sjuk f. d. biskop. Ja, är vederbörande sjuk så finns det, som herr Sundelin nyss framhöll, vissa möjligheter att han, om han kan skaffa sjukintyg, skall få förtidsivränta.

Jag anser det vara mera barmhärtigt och mänskligt att gå på den linje som utskottet har valt — väl att märka efter noggrann och ingående prövning. Jag vill nämnda att regeringsrätten — det kom nog inte fram i de föregående anförandena — så till vida mildrade domen, att herr Helander icke frantogs prästkappan, som det heter. Det finns därför säkert — jag vill sluta med det, herr taiman — en uppgift för denne man i fortsättningen. Och är han sjuk, bör han kunna få läkarintyg på detta, och

Om pension åt f. d. biskopen D. Helander

i så fall finns det möjligheter för honom att erhålla förtidslivränta. Det kanske inte heller är alldeles ur vägen att understryka vad utskottet mycket starkt har betonat, nämligen att det bör finnas möjligheter att bereda honom sysselsättning inom forskningsfacket eller annorledes, som det heter, och jag vädjar till dem som makten hava, att på ett eller annat sätt försöka realisera det önskemålet.

Jag ansluter mig, herr talman, till herr Sundelins yrkande.

Herr MOGÅRD (s):

Herr talman! Det skulle inte falla mig in att ifrågasätta det goda hjärtat hos mina ärade vänner fröken Andersson och herr Sundelin. Det är bara det att det inte blott gäller det goda hjärtat här, utan det gäller i själva verket en princip, vilket jag inte alls fördolt. Herr Sundelin fattade det ögonblickligen såsom den skicklige gamle statsutskottsstrateg han är och hotade kammaren med att om den anslöt sig till reservationen, så anslöt den sig också till den principiella synpunkt jag hävdade, nämligen att 1948 års lagstiftning är i behov av förändring.

Det har jag ingenting emot, ehuru jag nog vet att en och annan kanske tycker att man då går för långt. Jag räknar nämligen denna lag av år 1948 till de där många lagarna, lösa i köttet, som vi har att dragas med i detta samhälle och vilkas innebörd och praktiska konsekvenser man inte riktigt övervägt när de antogs. Den saken tycker jag är mycket viktigare än frågan om att bevilja 10 000 kronor åt den i detta fall dömda personen. Jag är således inte alls blyg för att jag har framfört den synpunkten, herr Sundelin.

Vidare framförde herr Sundelin en invändning som jag har hört förr. Han frågade varför inte kyrkan själv gör någonting för att hjälpa vederbörande. Jag har förr i denna kammare sagt, att kyrkan är en fantom. Kyrkan existerar inte i annan form än såsom församlingar, och församlingarna äger ingen laglig möjlighet att bevilja några biskopspen-

sioner eller några ersättningar åt biskopar som förolyckats. Därför är det felaktigt när en och annan menar att kyrkan här skulle kunna ingripa. Eller menar herr Sundelin att ni ute i Fellingsbro och andra ställen skulle gå med håven i kyrkan och ta upp kollekt till förmån för biskopen?

Slutligen vill jag bara argumentera mot den synpunkt, som även fröken Andersson anförde, nämligen att den straffade dock kan arbeta och att han har fått bidrag för att bedriva forskning. Och man frågar, varför han då inte ligger i och forskar, så att han kan försörja sig. Jag ber då att få upplysa — herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet kanske kan vitsorda det — att den avsatte biskop Helander erhöll ett forskarstipendium. Han är gammal vetenskapsman, så detta var ingenting orimligt. Detta forskarstipendium uppgick, om jag inte är alldeles fel underrättad, till 8 000 kronor om året. Herr Helander kunde tyvärr inte utnyttja dessa medel till fullo, ty han var sjuk, och så samvetsgrann var han att han inte ville utkvittera statens medel när han var sjuk och inte kunde arbeta. Så hänger det ihop med den saken. Och för övrigt måste man ifrågasätta, huruvida ett beviljande av forskarstipendium är den rätta formen för en pension.

Nej, jag måste för min del anse att det viktigaste i denna fråga är att man tillser att inga sådana juridiska olycksfall framdeles inträffar, som med fruktansvärda konsekvenser i följd av dom och straff nu händelsevis har drabbat en biskop.

Herr SUNDELIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Mogård undrade vad jag menade att kyrkan som sådan borde göra i detta fall. Jag avsåg bara att söka få fram, huruvida den uppfattning, som herr Mogård här givit uttryck för, var allmänt utbredd inom den kyrkliga ledningen och bland de hos kyrkan anställda, som jag uttryckte mig. Jag har i varje fall inte fått något bestämt intryck av att så skulle vara fallet.

Om pension åt f. d. biskopen D. Helander

Jag måste nog också säga att inte är man väl på kyrkligt håll alldeles utan inflytande och utan varje möjlighet att verkligen träda hjälpande emellan, ifall man ansåg att så vore av nöden eller vore befogat.

Herr **MOGÅRD** (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad den allmänna kyrkliga opinionen kan säga i detta fall, bryr jag mig inte om. Det är mitt eget samvete, som för mig är det avgörande.

Herr **ÅMAN** (s):

Herr talman! Herr Mogård har varit inne på att man i detta sammanhang kan räkna med att folk i olika ställningar bedöms på olika sätt. Jag tror också att detta är ofrånkomligt; en kyrktupps fall blir alltid djupare än en vanlig vindflöjels. Det ligger i sakens natur, att folk i framskjuten ställning inte kan förbli i denna framskjutna ställning, om de gör sig skyldiga till oskicklighet, som kan föranleda domstolsutslag. Jag begärde emellertid närmast ordet därför att jag finner att herr Mogård har satt fingret på en mycket öm punkt. 1948 års lag vill skydda oss från att ha befattningshavare, som mildt uttryckt inte är »skickliga» i utövandet av sina ämbeten, och därför har den bestämt att de kan avsättas genom domstolsbeslut, men man kommer inte förbi det faktum som herr Mogård har varit inne på, att detta kan medföra alltför hårda ekonomiska konsekvenser. Jag har på arbetsmarknaden träffat på fall, där folk försyndat sig, och om man har att göra med en human arbetsgivare, tar denne hänsyn till om vederbörandes försyndelse är av grov natur, hur länge han har varit anställd och om det är rimligt att förfara på det ena eller andra sättet. Såvitt jag kan förstå finns det här en lucka, och den består däri, att om man vill skydda sig mot vederbörandes fortsatta verksamhet i befattningen, tvingas man att helt beröva honom hans inkomster. Jag vet inte om det finns några utsikter att finna någon medelväg; det skulle väl i

så fall vara att domstolarna inte skulle avsätta befattningshavaren med här påtalade konsekvenser utan att domstolsutslaget på avsättning skulle ge någon administrativ myndighet möjlighet att fullfölja frågan genom att företa en avvägning av vad som skulle ske i fråga om länen. Nu återstår ju ingenting annat än att gå till statsutskottet och riksdagen, som man har gjort här, men det är klart att, som herr Sundelin sade, man då inte vet vilka konsekvenser det för med sig.

Jag vill, herr talman, bara konstatera, att herr Mogårds inlägg i denna fråga är utomordentligt intressant och att det finns skäl för oss i riksdagen och annorstädes att titta närmare på spörsmålet.

Herr **ENGLUND** (fp):

Herr talman! Jag tycker inte att herr Åmans porträtt av detta fall är riktigt. Herr Åman sade, att en kyrktupp måste falla på ett helt annat sätt än en vanlig vindflöjel och att en högt uppsatt person får finna sig i att bli hårdare bedömd för vad han gör en lägre uppsatt. Men vad är det för fall vi har här? Det är professorn Helander, som har begått handlingarna, och det är biskopen Helander som har blivit dömd för professors handlingar.

(Herr *talmannen*: Jag hemställer att talaren inte går in på domstolsutslaget.)

Jag vill med andra ord påpeka, herr talman, att det är de moraliska normerna hos professorn som är utgångspunkten för bedömningen av detta fall. Är det någon som tror, att om biskopsvalet hade fått en annan utgång, om någon annan än Helander hade blivit vald, att det skulle ha blivit rättegång mot professorn Helander, någon skulle ha ifrågasatt avsättning av professorn? Men som biskop kan han inte fortsätta. Det finns således en disproportion mellan de moraliska kvalifikationer som kan krävas av den professor som har begått brottet och de moraliska kvalifikationer som fordras av en innehavare av en annan position än biskopens. Denna disproportion skapar i detta fall en svårig-

Om pension åt f. d. biskopen D. Helander

het för samhället, och jag tror att detta inte kan ändras genom att man ändrar lagstiftningen eller eljest ger någon allmän regel för hur denna utjämning av disproportionen skall ske. Däremot tror jag att riksdagen in casu genom att ge ett belopp kan undanröja den, och det är därför, herr talman, som jag är en mycket utpräglad anhängare av herr Mogårds yrkande.

Herr ÅMAN (s):

Herr talman! Jag vill bara till herr Englund säga, att jag skulle aldrig finna det rimligt att en befattningshavare i vilken rutintjänst som helst på löneplan behandlas på samma sätt som den, vilken har fått en förtroendetjänst där man kräver att han skall vara i besittning av vissa moraliska kvalifikationer.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Herr Englund säger att biskopen Helander blivit dömd för ett brott som är begånget av professorn Helander, men det är väl inte så avvägningen har ägt rum. Domstolens avvägning gällde i stället, huruvida han som biskop kunde — efter vad som hade inträffat, låt vara före hans tillträde av ämbetet — ha det förtroende som man kräver just av en biskop. Detta var anledningen till att domen blev sådan den blev.

Jag tycker emellertid att den principfråga, som man här har uppe, egentligen inte är den som herr Mogård drog upp, om hårdheten i domen, utan huruvida det är motiverat att tänka sig, att när en person blivit avsatt från en befattning därför att man inte lämpligen kan ha honom kvar i den, så skall man tillerkänna honom ersättning för den lön han går förlustig. Jag måste säga att jag finner en sådan ståndpunkt orimlig. Däremot är det mycket behjärtansvärt att man ordnar så, att han får möjlighet att på annat sätt sörja för sin utkomst, och det är väl vad som också har skett i detta fall.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (bf):

Herr talman! Jag ämnar stödja reservationen, men jag har innan dess velat uttala, att jag för min personliga del inte därmed avser att stödja något principiellt ställningstagande från kammarens sida i den lagstiftningsfråga, som herr Mogård tagit upp. För mitt vidkommande är det endast en det goda hjärtats reaktion på grund av den enskildes, och allas, maktlöshet inför den personliga tragedien i Helanderfallet.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Andra kammaren har redan med stor majoritet beslutat i enlighet med utskottets förslag, och därför är det kanske inte nödvändigt att säga så mycket här. Dessutom skulle det vara ett slag under bältet att angripa en redan slagen man, och det vill jag inte göra.

När vi behandlade denna fråga i statsutskottet, tog vi mycket allvarligt på den. Men vi har också, herr talman, skyldighet att behandla människor lika. Herr Mogård sade i början av sitt anförande, att han inte skulle bli sentimental, och det håller jag honom räkning för. Han redogjorde också för domen och sade, att det var aktningen för ämbetet som hade gjort att domen i detta fall blev sådan den blev. Det är väl riktigt.

Denna fråga har vid upprepade tillfällen behandlats av riksdagen, och jag ställer frågan: Om man vill denne man väl, är det då klokt att gå på gång riva upp hela denna strid? Jag för min del tror det inte. Jag tror det vore bäst, om detta finge vara vad det är; att man finge glömma hela historien och på annat sätt försöka ordna så att mannen och hans familj kunde få sin utkomst. Det har gjorts ansatser i den riktningen. Han får detta forskarstipendium, och om han av sjukdom inte kan utnyttja det, har han ju samma möjligheter som andra invånare här i landet till sjukersättning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därn-

Om pension åt trädgårdsförmanen R. Ekbohm

der förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mogård* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 71 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5

Om pension åt trädgårdsförmanen R. Ekbohm

I de likalydande motionerna I: 111 och II: 156, väckta den förra av herr *Osvald* och den senare av herrar *Jacobsson* i *Tobo* och *Stiernstedt*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att bevilja trädgårdsförmanen *Rickard Ekbohm* vid *Linnéträdgården* i *Uppsala* pension med ett belopp av 8 019 kronor per år.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 111 och II: 156 ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr *OSVALD* (fp):

Herr talman! I fråga om pensionen till trädgårdsmästaren vid *Linnéträdgården* har enligt min mening statsutskottet i anslutning till statskontorets uttalande intagit en alltför formalistisk inställning. Det är visserligen sant, att det här inte är fråga om en statlig tjänst eller att vederbörande har haft någon statlig tjänst, men jag skulle vilja säga att det i stället i allra högsta grad är fråga om en nationell angelägenhet. Vården av *Linnéträdgården* är, kan man säga, vården av en verklig klenod, och det är därför som jag menar att man kan betrakta detta såsom en nationell angelägenhet. *Trädgården* är dessutom universitetets egendom, och för underhållet av denna trädgård har *Linnésällskapet*, som står för skötsel, uppburit och uppbär alltjämt statsanslag.

Den man, det här är fråga om, har på den plats, där han är satt att verka, gjort en utomordentligt värdefull insats. Nu står han mycket nära pensionsåldern, men möjligheterna att pensionera honom är helt och hållet beroende på ett enskilt sällskaps mycket begränsade resurser, och det har därför ansetts vara riktigt att det allmänna skulle träda emellan, då det gäller en anställning av denna art.

Utskottet har i sitt utlåtande bland annat sagt, att någon framställning om pension åt *Ekbohm* inte gjorts hos *Kungl. Maj:t*, som torde vara den instans som i första hand bör pröva en pensionsfråga av förevarande slag. Jag vet inte om man får säga, att detta statsutskottets uttalande kan innebära ett gott råd att sällskapet bör vända sig till *Kungl. Maj:t* för att få denna pensionsfråga ordnad, eventuellt genom *Uppsala universitet*. Det är möjligt att frågan därigenom skulle kunna lösas på ett riktigare sätt, och jag tillåter mig uttala den förhoppningen, att *Kungl. Maj:t* i så fall kommer att inta en välvillig hållning till en framställning därom.

Jag har, herr talman, inte något yrkande.

Om vidgad avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

Herr SUNDELIN (fp):

Herr talman! Utskottet har inte satt i tvivelsmål att denne man har utfört en mycket förtjänstfull gärning och att det ur den synpunkten kan övervägas, huruvida inte staten bör träda in då det gäller att ordna hans pensionering. Här föreligger emellertid det formella hindret, att han är anställd hos en enskild organisation, och utskottet brukar ju alltid anse, att i ett dylikt fall en hänvändelse först bör ske till Kungl. Maj:t. Herr Osvald tolkade utskottets uttalande såsom ett råd från utskottets sida, att en framställning i frågan borde göras till Kungl. Maj:t, och det är nog riktigt. Skulle Kungl. Maj:t komma med ett förslag i positiv riktning, tror jag inte statsutskottet kommer att ha någonting att invända mot det.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återbäring av vissa skattebelopp, m. m.; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om vidgad avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner om utvidgning av rätten för s. k. familjebolag att erhålla avdrag för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

I de likalydande motionerna I: 115 av herrar *Magnusson* och *Kronstrand* samt II: 162 av herr *Strandh* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att fjärde stycket av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen måtte utgå.

Berörda stycke innebar, att vid beräkning av det belopp, vartill avdragsgill avsättning till pensionsstiftelse högst finge uppgå, hänsyn i fråga om s. k. familjebolag icke finge tagas till pensionsutfästelse avseende någon, som genom eget eller anhörigs innehav av aktier hade ett avgörande inflytande i bolaget, eller ock efterlevande till någon varom sålunda vore fråga.

I de likalydande motionerna I: 442 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 571 av herr *Hjalmarson* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av gällande skatteförfattningar, att enskilda rörelseidkare och jordbrukare medgäves rätt att göra skattefria avsättningar för egen pensionering enligt de grunder, som i motionerna angivits.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 115 av herrar *Magnusson* och *Kronstrand* samt II: 162 av herr *Strandh* m. fl. om upphävande av fjärde stycket av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 442 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 571 av herr *Hjalmarson* m. fl. om rätt för enskilda rörelseidkare och jordbrukare att göra skattefria avsättningar för egen pensionering icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Kristensson* i *Osby*, *Spetz*, *Söderquist*, *Velander*, *Nilsson* i *Svalöv*, *Sjölin* och *Anderson* i *Sundsvall*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 115 av herrar *Magnusson* och *Kronstrand* samt II: 162 av herr *Strandh* m. fl., för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

Om vidgad avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

2) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 442 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 571 av herr Hjalmarson m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande frågan om införande av rätt för enskilda rörelseidkare och jordbrukare att göra skattefria avsättningar för egen pensionering samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Syftet med den av herrar Magnusson och Kronstrand i denna kammarväckta motionen är att undanröja en anledning till irritation, som har uppstått på grund av de beslut som riksdagen fattade i fjol angående rätten att avsätta medel skattefritt till pensionsstiftelser. Bevillningsutskottet säger nu i sitt betänkande, att anledningen till att 1955 års bevillningsutskott avstyrkte motioner i samma riktning var, att det från taxeringsmyndigheternas sida påpekats, att pensionsstiftelseavsättningar i betydande omfattning gjorts allenast för att vinna obehöriga skattefördelar. Man kan fråga sig varifrån utskottet hade fått sådana uppgifter. Man tar väl inte fel, om man antar, att det var ifrån företagsbeskattningskommitténs utlåtande som denna formulering hade tagits. Det var nämligen så, att kommittén ställde förfrågningar till landskamrerarna i landet hur den tidigare gällande lagstiftningen hade utfallit och vilka erfarenheter man hade. Landskamrerarna hade i allmänhet sagt, att det här funnes vissa möjligheter till skatteflykt. Men sedan dessa uttalanden gjorts, har ju genom beslut vid 1955 års riksdag tillkommit, att dessa avsättningar numera står under länsstyrelsens tillsyn. Länsstyrelsen skall godkänna stiftelsens stadgar, kapital och avkastning får endast användas till pension på grund av tjänst, och vidare stadgas för rätt till avdrag, att bindande pensionsutfästelse skall lämnas. Avdragsrätten är dessutom begränsad i avseende på beloppets storlek, till det s. k. investeringstaket.

Vad som har föresvävat utskottet är

möjligen föreställningen att ägaren av ett enmansbolag skulle kunna göra en obegränsad avsättning. Inte heller detta är emellertid möjligt, ty taxeringsmyndigheterna har inte bara möjlighet utan även rätt att begränsa avsättningen för ett beräknat pensionsbelopp av skäligen storlek. Enligt den uppfattning, som kommit till uttryck i motionen och i den vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen, föreligger på grund av numera gällande bestämmelser ingen anledning att räkna med ett sådant missbruk, som man befarade innan företagsbeskattningskommitténs förslag hade vunnit riksdagens godkännande.

Ja, herr talman, det finns ingen anledning att längre fördjupa sig i detta ämne. Det diskuterades ju mycket ingående, när företagsbeskattningskommitténs betänkande här i kammaren diskuterades mellan två av kommitténs ledamöter, nämligen herrar Sjödahl och Wehtje.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen.

Häri instämde herr *Velander* (h).

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Det är två frågor, som tagits upp i reservationen, nämligen å ena sidan pensionsstiftelse för de s. k. huvuddelägarna i ett företag och å andra sidan vidgad pensionsrätt åt enskilda företagare av skilda slag genom avsättning till pensionsstiftelser.

Den första frågan var den, som herr Spetz närmast berörde i sitt anförande. Jag vill erinra om att företagsbeskattningskommittén på sin tid var enig om att det förelåg utomordentliga kontrollsvårigheter, när huvuddelägarna avsatte pengar för sin egen pensionering och behöll pengarna inom företaget. Det förhöll sig på det sättet, att man från olika håll hade hört att det förekommit fall, då ett missbruk var tämligen uppenbart. Trots att företagsbeskattningskommittén föreslog nya bestämmelser om hur dessa pensionsstiftelser skulle kontrolleras, vågade sig kommittén ändå inte på — fast-

Om vidgad avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

än den prövade olika möjligheter — att föreslå en lagstiftning, enligt vilken huvuddelägarna i företaget skulle få rätt att genom en pensionsstiftelse med pengarna inom företaget pensionera sig själva. Det kan ju bli på det sättet, att när vi vunnit litet närmare erfarenheter av de kontrollmöjligheter, som finns beträffande pensionsstiftelserna — och det har vi ännu inte fått i dagens stund — skulle man kunna överväga denna fråga på nytt, men för närvarande tror jag att riksdagen gjorde klokt i att inta den avaktande hållning, som utskottet här har föreslagit.

Jag vill desslikes erinra om att dessa delägare med avgörande inflytande i företagen har alla möjligheter att bli pensionerade. Det råder inte något förbud mot deras pensionering. De kan ju för sin del ta en pensionsförsäkring, och premierna blir då avdragsgilla. De kan också låta företaget förbinda sig att pensionera dem, och när det då utbetalar pensionerna, blir dessa avdragsgilla. Det enda, som riksdagen förra året avskog och som utskottet i år avstyrker, är att företagen skall få möjlighet att bilda pensionsstiftelser inom företagen för pension åt huvuddelägare.

Vad så beträffar den andra frågan, har reservanterna föreslagit, att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och anhålla att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning rörande frågan om införande av rätt för enskilda företagare att göra skattefria avsättningar för egen pensionering. Utskottet har med anledning därav sagt, att om detta beslöts, måste det genomföras över hela linjen. Om en hantverkare eller en handlande eller en jordbrukare skulle få av sina inkomster avsätta en fond för att ur den använda medel till pensioner åt sig själv, varför skulle då inte löntagare kunna göra detsamma för att skaffa sig pension eller höja sin pension? Genom reservanternas förslag skulle ju öppnas större möjligheter för en rörelseidkare att fördela sina beskattningsbara inkomster mellan olika år än för en löntagare och tillika undandraga en betydande del av sina inkomster från beskattning.

Slutligen vill jag erinra om att rätten att bilda pensionsstiftelser har tillkommit för att stimulera företagen och rörelseidkarna att pensionera sina *anställda* — det är för dem som dessa bestämmelser i lagstiftningen behövdes. Denna lagstiftning har sanneligen inte tillkommit i syfte att bereda företagare eller enskilda möjligheter att försörja sig med hjälp av kapital ur dessa pensionsstiftelser. Detta är en sekundär företeelse, som har kommit vid sidan om det huvudsakliga ändamålet, d. v. s. att stimulera de enskilda företagen till att ge sina anställda hyggliga pensioner.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan om avslag på förevarande motioner.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påpeka, att företagsbeskattningskommittén hade föreslagit förbud för huvuddelägare att taga ut pension för egen räkning från pensionsstiftelse. Ett sådant förbud visade sig emellertid av formella skäl inte kunna intagas i lagen, varför det i Kungl. Maj:ts proposition klart och tydligt sades ifrån, att förbudsvägen inte går att beträda utan huvuddelägarna har möjlighet att ur pensionsstiftelser tillgodose sig på bekostnad av de anställda.

Jag skulle också vilja säga, att här föreliggande lagstiftning på grund av sin beskaffenhet medför svåra gränsdragningar i fråga om vem som skall anses som anställd eller icke anställd, vad som skall anses som familjebolag eller vem som är huvuddelägare i företaget. Är den som har 40 procent av aktierna anställd eller huvuddelägare? Han är förmodligen anställd, men skulle han råka få ytterligare 10 procent av aktierna, inträder förbudet.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Jag tror, att den rädsla, som herr Sjödhall gör sig till tolk för, att ett missbruk skulle kunna förefinnas när det gäller avsättning till pensionsstiftelser från familjebolagen, är mycket överdriven. Jag tror inte ens, att med de nå-

Om vidgad avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

got friare former under vilka dessa avsättningar kunde ske förut man i verkligheten kan påvisa att det har skett sådant missbruk i någon större omfattning. När herr Sjödahl säger, att man inom kommittén hörde berättas från olika håll att sådant missbruk skulle ha förekommit, tycker jag nog att det är litet egendomligt att ett utskottsutlåtande kunnat byggas upp på så pass lösa grunder som just dessa påpekanden om missbruket. I varje fall är det ju tydligt att de bestämmelser som gäller i dag är av sådan art, att det praktiskt taget inte finns någon möjlighet att dessa stiftelser skall komma att användas på ett obehörigt sätt. Därför tycker jag, att man borde ha kunnat bifalla motionerna. Förhållandet är ju det, att man tillåter, att de anställdas pensionsunderlag får användas såsom riskkapital i företagen, medan man där emot anser, att huvuddelägarnas pensionsunderlag inte skall få användas i företaget utan bör inbetalas till någon pensionsinrättning. Jag tror för min del att det vore ganska naturligt, att man lät även huvuddelägarnas pensionsunderlag utgöra riskkapital i de företag som det här är fråga om. Det har en utomordentligt stor betydelse, kanske inte endast för de anställda, utan för samhället över huvud, då just denna företagsbildning onekligen har spelat en mycket stor roll i vår ekonomiska utveckling.

Herr **VELANDER** (h):

Herr talman! Jag har ju redan instämt i vad herr Spetz anfört, och jag skall därför inte nämnvärt förlänga debatten. Till en del av vad jag avsåg att säga är jag också förekommen av herr Spetz i hans replik till herr Sjödahl.

Jag skulle dock vilja tillfoga, att när herr Sjödahl beträffande familjebolagen säger, att det inte föreligger något förbud mot att vidta sådana åtgärder, att vederbörande delägare erhåller pension, är detta riktigt i och för sig. Men syftet med den ståndpunkt, som reservanternas företrädare, är ju att de pengar, som krävs för detta ändamål, skall stanna hos företagen och av dem göras fruktbarande.

Inte heller reservationens andra punkt skall jag gå närmare in på. Jag vill dock belysa dess innebörd genom att ställa en fråga till herr Sjödahl. Vi tänker oss, att herr Sjödahl, herr Spetz och jag såsom handelsbolag eller kommanditbolag driver en rörelse. Herr Sjödahl är engagerad såsom verkställande direktör i företaget, under det att herr Spetz och jag inte sysslar med dess rörelse. Jag skulle då finna det vara mycket naturligt, att, när man vidtar åtgärder för att säkerställa en skälig pension till dem, som är anställda hos detta handelsbolag eller kommanditbolag, man också får inbegripa herr Sjödahl i pensionsanordningen. Det måste vara orätt att behandla herr Sjödahl på något annat sätt, ty förr eller senare kan herr Sjödahl inte längre övervaka och leda verksamheten, och det kan då hända att han behöver falla tillbaka på sin pension för att kunna föra en någorlunda hygglig tillvaro i fortsättningen.

Är inte, herr Sjödahl, denna tankegång riktig? Jag kommer i varje fall från sådana utgångspunkter fram till att det inte kan vara orimligt att påkalla en utredning för att få klarlagt, huruvida inte rätt för enskilda rörelseidkare och jordbrukare bör införas att göra skattefria avsättningar för egen pensionering.

Herr Sjödahl säger, att det kommer att medföra mycket vittutseende konsekvenser, om man fullföljer reservanternas tankegångar, ty man får ju tänka inte bara på rörelseidkare och ägare av jordbruksfastighet utan också på hantverkare och andra. Jag har, herr Sjödahl, inte någonting emot att man utsträcker den utredning, som reservanternas tar sikte på, till att omfatta även dessa andra, vilkas intressen och ställning bör beaktas i sammanhanget.

Herr **SJÖDAHL** (s):

Herr talman! Herr Spetz menade, att utskottet inte hade angivit några bestämda skäl för sitt ställningstagande till frågan, huruvida pensionsstiftelser till förmån för huvuddelägare hade missbrukats i äldre tider. Utskottet har ju i

Om vidgad avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

detta betänkande skrivit, att utskottet förra året avstyrkte liknande motioner, eftersom »det från taxeringsmyndigheternas sida påpekats att pensionsstiftelseavsättningar i betydande omfattning gjorts allenast för att vinna obehöriga skattefördelar». Känd sak är så god som vittnad. Man skulle kunna få denna sak bestyrkt från en hel rad av taxeringsmyndigheter. Jag vill erinra om ett fall, som drogs i företagsbeskattningskommittén. Det gällde där en firma, som bildade en pensionsstiftelse. Man pensionerade springpojken och kassörskan, och man fastställde en viss tjänstetid för att de skulle få pensionsrätt. När denna tid gått hade springpojken försvunnit för länge sedan — han hade avlösts av en hel serie av springpojkar. Kassörskan kunde också avskedas, och så hade man nu en stor pensionsstiftelse, som uteslutande var avsedd för verkställande direktören. Hen hette, herr Velander, i detta fall inte herr Sjö Dahl. Om verkställande direktören då hade tjänstgjort där inte bara till normal pensionsålder — vilken den må vara nu för en affärsman — utan hade fortsatt i firman tills han stupat på sin post, vad var det då som man hade gjort? Jo, man hade skaffat driftkapital åt företaget utan att någon pensionering kommit till stånd.

I ett län — jag skall inte nämna vilket — annonserades i tidningarna om att företagen borde vända sig till en viss firma, som skulle hjälpa dem att ordna pensionsstiftelser, så att de därigenom skulle kunna slippa att betala de dryga skatter som Wigforss och andra hade lagt på — firman formulerade kanske inte saken på det sättet i annonsen, men det var detta som åsyftades. Följden blev, att till denna firma strömmade ansökningar från företagare som ville ha hjälp med skatteflykt. Man skall vara blind på båda ögonen — och i själen — om man inte inser, att här har förekommit en omfattande skatteflykt, som det varit nödvändigt att sätta punkt för. Så har skett, och därför har det uppstått irritation på en del håll.

Kom ihåg att det i fråga om pensions-

stiftelser icke är ett väsentligt syfte att man skall få kapital för företagen — det väsentliga syftet är att man skall pensionera dem som eljest inte blir pensionerade, och det är närmast de anställda.

Om herr Velander och herr Spetz och jag hade ett företag och jag var verkställande direktör — tänk vilken tillit som herrarna har till min ekonomiska förmåga, jag känner mig smickrad och mycket tillfredställd! — skulle jag nog kunna nöja mig med en utfästelse från företagets ledning att jag vid min avgång som verkställande direktör vid viss ålder skulle få en så och så stor pension. Jag skulle naturligtvis titta på herr Velander och herr Spetz, och jag skulle väga dem mycket omsorgsfullt, men jag skulle nog komma till det resultatet, att herrarna var att lita på. Jag skulle nöja mig med en förbindelse från dem att utbetala så och så stor pension vid den och den tidpunkten och eventuellt exempelvis halva pensionen till mina efterlevande. En nära bekant anförtrodde mig häromdagen, att han fått det ordnat för sig just så, att företaget hade utfäst en mycket riklig pension åt honom. Då var det bara pensionen, som drogs av från företagets inkomster — den är ju avdragsgill vid beskattningen liksom lönen. Företaget hade inte behövt lägga upp någon pensionsfond för vederbörande. Vi skulle ha kunnat ordna det på samma sätt i fallet Spetz—Velander—Sjö Dahl, under den förutsättningen att jag i fortsättningen kunde lita på att dessa herrar ville betala till mig den där pensionen och inte bara lönen.

Så skulle jag vara vilja säga några ord angående frågan om de anställda i ett företag, när de inte kan pensioneras från företaget genom pensionsfond. Kom ihåg att de kan pensioneras av företaget, även om de äger 70 procent av företagets medel — de kan alltså vara huvuddelägare och tongivande i alla avseenden. Men de kan inte få lägga upp en pensionsfond för sig. De kan dock lyfta pensionen — den är avdragsgill efter hand som den utbetalas — och de står inte på bar backe. Det finns ingen

Om vidgad avdragsrätt för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

anledning att här väcka upp någon sentimentalitet. I lagen står inte någonting om 40 eller 50 eller 60 procent av företaget, det talas i stället om avgörande inflytande på företagets ledning. Den som sitter med en tredjedel av aktierna kan genom sin ställning i företaget ha ett så avgörande inflytande, att han kan skaffa sig pension, men det kan icke ske genom en pensionsfond. Svårigheter att bestämma vem som i detta fall har ett avgörande inflytande mötte också 1944 års allmänna skattekommitté, då den föreslog en särslagstiftning för familjebolag för att man skulle komma till rätta med det skoj som mycket ofta bedrevs inom familjebolagen. Det gällde en mindre del av bolagen, men det återföll på dem alla, och man måste därför kringgärda dem med bestämmelser. Dessa bestämmelser finns fortfarande i lagen, och det var dem som företagsbeskattningskommittén byggde på, då den i detta avseende framlade ett enhälligt betänkande.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr **VELANDER** (h):

Herr talman! Herr Sjödahl är inte alltid en försiktig man. Han anser, att det knappast skulle föreligga behov av några särskilda anordningar för att bereda honom pension i den egenskap som jag nyss har nämnt, då han skulle nöja sig med en utfästelse från herr Spetz och mig. Men om man förfar på detta sätt, herr Sjödahl, säkerställer man då vederbörandes rätt att komma i åtnjutande av pensionen? I det anförda fallet kan det ju hända, att det utvecklade sig så dåligt, att herr Spetz och jag inte hade möjligheter att ge herr Sjödahl pension. Jag tänker då inte alls på en sådan eventualitet som att herr Sjödahl sviker vårt förtroende eller de förhoppningar vi har ställt på honom i hans egenskap av chef, så att det därför går galeit. Men även om vi började märka det, skulle vi ju inte våga avskeda herr Sjödahl med hänsyn till den respekt vi har för honom! Ja, vad jag ville säga var ju att här siktade

reservanterna till ett säkerställande av pensionerna, och det sker inte genom utfästelser eller löften.

Jag skulle till slut vilja överlämna åt kammarens ärade ledamöter att bedöma, huruvida herr Sjödahls frammanande av vissa exempel från ett skede, som ligger långt bakom oss, kan vara ägnat att påverka kammarens ledamöter till ett ställningstagande i negativ riktning i förhållande till reservationen, då fråga är om lagstiftningsåtgärder av allmän karaktär, där man har att tänka på de lojala intressen och de lojala företagare, vilkas läge och möjligheter man icke bör bortse ifrån.

Herr **SPETZ** (fp):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att jag i mitt första anförande bemötte de invändningar som herr Sjödahl gjorde i sitt senaste anförande.

Herr **SJÖDAHL** (s):

Herr talman! Jag vill då erinra om att jag redan i företagsbeskattningskommitténs utlåtande bemött alla de synpunkter, som herr Spetz i dag framfört.

Herr **SPETZ** (fp):

Herr talman! Jag vill bara påpeka att företagsbeskattningskommitténs förslag inte blev oförändrat antaget av riksdagen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna

Om avdragsrätt i annan kommun än hemortskommunen

varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 41.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande avdragsrätten för periodiskt understöd, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om avdragsrätt i annan kommun än hemortskommunen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner om rätt för skattskyldig att i vissa fall utnyttja allmänna avdrag och ortsavdrag i annan kommun än hemortskommunen.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 445 av herr *Magnusson* och II: 567 av herr *Edström* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1957 års riksdag om sådan ändring av kommunalskattelagen, att därest

skattskyldig icke kunde utnyttja allmänna avdrag och ortsavdrag i hemortskommunen, denna avdragsrätt finge åtnjutas från till kommunal inkomstskatt skattepliktig inkomst i annan kommun än hemortskommunen.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet understrukit vikten av att en lösning av förevarande fråga komme till stånd så snart ske kunde, varefter utskottet anfört:

»Då riksdagen tidigare uttalat sig för en ändring i det i motionerna berörda hänseendet och frågan därom således bragts under Kungl. Maj:ts prövning, finner utskottet anledning ej föreligga att förorda skrivelse i ämnet. Utskottet anser sig därför icke böra tillstyrka de föreliggande motionerna.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa att de likalydande motionerna I: 445 av herr *Magnusson* och II: 567 av herr *Edström* om rätt för skattskyldig att i vissa fall utnyttja allmänna avdrag och ortsavdrag i annan kommun än hemortskommunen måtte, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.»

Enligt en vid betänkandet avgiven reservation hade herrar *Kristensson* i Osby, *Söderquist*, *Velander*, *Nilsson* i Svälöv och *Anderson* i Sundsvall under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 445 av herr *Magnusson* och II: 567 av herr *Edström* ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1957 års riksdag om sådan ändring av kommunalskattelagen att, därest skattskyldig icke kunde utnyttja allmänna avdrag och ortsavdrag i hemortskommunen, denna avdragsrätt finge åtnjutas från till kommunal inkomstskatt skattepliktig inkomst i annan kommun.

Herr **VELANDER** (h):

Herr talman! Här möter oss en fråga, som är för kammarens ärade ledamöter väl känd. Den kan illustreras med följande exempel.

Om avdragsrätt i annan kommun än hemortskommunen

Om en person har förvärvskällor i olika kommuner och förvärvskällan i hans hemortskommun ett visst år ger ett mycket blygsamt resultat, kanske t. o. m. ett negativt resultat, finnes intet utrymme för den principiellt erkända rätten till ortsavdrag och allmänna avdrag. Detta sammanhänger med att kommunen utgör ett slutet beskattningsområde, mot vilket faktum man dock i olika sammanhang framställt vägande erinringar.

Kommunalskatteberedningen var på sin tid inne på denna fråga och deklarerade en positiv inställning till dess lösning. 1944 års skattesakkunniga kom 1945 med ett fullt utarbetat förslag i ämnet, även åtföljt av fullständig lagtext. 1948 var frågan motionsvis uppe i riksdagen, och bevillningsutskottet utgick då ifrån att 1944 års skattesakkunnigas förslag var föremål för förberedande överväganden i finansdepartementet i syfte att proposition skulle komma på riksdagens bord. Denna väntades till 1949 års riksdag; den kom dock inte. Sedan förekom från riksdagens sida ingenting i ämnet förrän 1953. Då väcktes nämligen motioner med enahanda yrkanden som tidigare. Dessa behandlades i samband med propositionen om fastighets-skattens inarbetande i den allmänna kommunalskatten och sänkningen av reparationstalet från 5 till 4. Bevillningsutskottet och jämväl riksdagen menade då, att frågan fick lov att lösas och att den måste lösas i sådan tid, att beslutet därom kunde träda i kraft senast vid den tidpunkt, då den nya ordningen beträffande fastighetsskatten skulle träda i tillämpning. Av detta blev det inte heller någonting. Frågan om fastighetsbeskattningen blev löst, och beslutet därom trädde i tillämpning, men därmed basta.

Det är naturligt, att man känner sig något besviken och betraktar denna sak såsom varande ett föga stimulerande exempel på hur riksdagens uttalade önskingar förbises eller lämnas obeaktade.

Nu skall jag väl inte i detta sammanhang inlåta mig på någon vidlyftigare debatt, ty utskottsmajoriteten har ju presterat en positiv skrivning, vilket emellertid, såsom jag anfört, också har

skett tidigare. Utskottet betonar sålunda starkt vikten av att en lösning av förevarande spörsmål kommer till stånd så snart ske kan. Den meningen synes mig dock lämpligen böra understrykas genom ett bifall till reservationen, som tar sikte på att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och säga ifrån att nu måste någonting ske.

Med denna motivering, herr talman, hemställer jag om bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Magnusson* (h) och *Söderquist* (fp).

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Detta ärende får ses i belysning av det föregående ärendet, som kammaren tog utan debatt. I det betänkandet avstyrkte utskottet bifall till en hel rad av motioner utan någon reservation. Anledningen härtill var att det ansågs lämpligt att utskottet föreslog riksdagen en skrivelse till Kungl. Maj:t om att alla de förslag och önskemål som hopats hos Kungl. Maj:t i olika skattefrågor nu borde tas upp till behandling och att man borde försöka att finna de former, varunder dessa ärenden kunde relativt snabbt handläggas och föras åter till riksdagen.

Bland de frågor som berördes i det föregående betänkandet var rätten att utnyttja allmänna avdrag och ortsavdrag i annan kommun än hemortskommunen vid den kommunala beskattningen. Detta ärende är av utomordentlig vikt, och bevillningsutskottet har därför i sitt betänkande nr 24 anfört detta bland dem, som man får hoppas att Kungl. Maj:t mycket snart skall kunna bringa till en lösning på ett eller annat sätt.

I bevillningsutskottets betänkande nr 25, som nu är föredraget, talas det om att en undersökning och en ändring på detta område är synnerligen önskvärd. Man understryker vikten av att en lösning i förestående fråga kommer till stånd så snart ske kan, och motionerna avstyrkes på det sättet att man finner dem besvarade genom vad utskottet anfört, nämligen att det är synnerligen

Ang. nedläggandet av driften vid Ulriksfors väveri

önskvärt att så snart ske kan förevarande fråga bringas till sin lösning. Jag tror att genom dessa energiska uttalanden från utskottets sida och genom vad utskottet uttalat i sitt betänkande nr 24, som riksdagen har godtagit, har det bådats bättre för denna fråga än genom en enkel begäran från riksdagen om att till ett följande år få ett nytt förslag.

Jag yrkar bifall, herr talman, till utskottets förslag.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Jag vill i sammanhanget till herr Sjödahl endast säga, att bevillningsutskottet yttrade sig lika bestämt och lika positivt i sina betänkan- den år 1948 och 1953, men Kungl. Maj:t tog inte så stor hänsyn eller icke någon hänsyn alls därtill.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. nedläggandet av driften vid Ulriksfors väveri

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om överförande till Aktiebolaget Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 330 i första kammaren av herr *Norling* och herr *Persson, Helmer*, samt nr 254 i andra kammaren av herr *Holmberg* och fru *Nilsson*, hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamma åtgärder för överförande till AB Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors i syfte att genom upptagande

av lämplig produktion säkra stadigvarande sysselsättning åt den arbetsföra befolkningen på orten.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 330 och II: 254 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Bankoutskottets utlåtanden nr 15—18 gäller fyra motioner från vår sida. De berör alla mycket allvarliga försörjningsproblem i Norrland. Jag vill därför i anslutning till utlåtandet nr 15 anförda några principiella synpunkter på det allvarliga försörjningsläget i Norrland.

Jag vill till en början erinra om att vi redan tidigare i år har haft många motioner, som gått ut på att statliga åtgärder skulle vidtagas för att råda bot på industridöden i många av norrlandskommunerna. Bankoutskottet har visserligen behandlat dessa våra motioner, men jag måste säga att utlåtandena inte har givit belägg för att utskottet lagt ned särskild tankemöda för att positivt bidra till strävandena att ordna folkförsörjningen i norrlandslänen. I regel har utskottet lämnat ett standardsvar på de olika yrkanden som framförts, inte bara från vårt håll utan också från andra håll. Standardsvaret har i regel varit att arbetsmarknadsorganen, länsstyrelserna och företagarföreningarna följer frågorna med mycket stor uppmärksamhet. Men därutöver har i allmänhet inte inträffat någonting. Jo, på ett område har inträffat vissa saker, och det rör den funktion arbetsmarknadsorganen och länsstyrelserna realiter har fått utöva när det gäller att följa frågorna med uppmärksamhet. Det har gått ut på att ordna så, att den ungdom, som skall ha arbete, så fort som möjligt lämnat respektive kommuner för vidarebefordran till de stora industrierna i mellersta och södra Sverige. Det har gällt praktiskt taget alla norrlandslänen, ej minst Jämtlands län, som det här närmast handlar om.

Om nedläggandet av driften vid Ulriksfors väveri

Att myndigheternas funktion i dessa län kommit att i stor utsträckning bli att söka få den s. k. överflödiga arbetskraften att ge sig i väg från länet, är icke någon ny företeelse. Denna ungdomsflykt — jag skulle vilja kalla den organiserad ungdomsflykt — från Norrland har ju pågått i flera årtionden. Den har ständigt ökat och kommer under de närmaste tio åren att öka i en väldig omfattning, bl. a. när det gäller Jämtland. Belysande för denna fråga är ju bl. a. förhållandena i Norrbotten. Jag kan nämna som exempel att intill år 1965 kommer det att finnas 40 000 ungdomar, som måste söka sig bort från Norrbottens län, om inte industrien utvecklas där. Proportionellt blir förhållandet detsamma i Jämtland och de andra norrlandslänen.

Man följer frågorna uppmärksamt, heter det i utskottets utlåtande. Ja, det är ju gott och väl, men det löser i och för sig inte det nu aktuella problemet i Ulriksfors eller andra liknande problem på andra platser inom norrlandslänen.

Flykten från landsbygden har blivit ett problem i hela vårt land, således inte bara i Norrland, och har också gett eko här i riksdagen. När det gäller norrlandslänen är det emellertid inte bara fråga om en flykt från landsbygden, utan problemet är att befolkningen i stor utsträckning tvingas att lämna hela landsdelen och flytta till andra delar av landet. Mot den bakgrunden måste var och en förstå, hur tillspetsat detta problem är i Norrland. Det pågår ju faktiskt där en betydande avflyttning från själva landsdelen till andra delar av landet.

Varför är läget sådant i norrlandslänen? Jo, kort uttryckt, därför att näringslivet där är snedvridet. Denna snedvridning av det norrländska näringslivet beror ingalunda på att klimatet skulle vara så dåligt. Alla känner till att man i Norrland kunnat åstadkomma en mycket betydande gruvdrift och en förnämlig skogsindustri. Man har vidare där framgångsrikt kunnat utbygga vattenfallen. Allt detta har åstadkommit trots myggen, knotten, tjälen och den på vissa orter arktiska kylan. Man har

faktiskt trots dessa svårigheter på många platser i Norrland kunnat få till stånd anläggningar och företag som i viss utsträckning kan utgöra mönster för det övriga landet. Så snart stora profiler inte lockat, har man emellertid upphört med kapitalinvesteringar i norrlandslänen. Bland annat av den orsaken har vi fått denna snedvridning av näringslivet i Norrland.

Vad nu närmast gäller Ulriksfors kanske någon invänder, att Hargs fabriks AB i Nyköping har gjort investeringar i Ulriksfors men tvingats nedlägga driften, därför att fabriken gick med förlust. Det är möjligt att fabriken gick med förlust. Det är inte svårt att bevisa det påståendet, om man ser fabriksdriften i Ulriksfors som ett isolerat företag. Jämtlänningarna vet dock att deras län är ett närande och icke ett tärande län. Vinsterna på exploateringen av naturrikedomarna i Jämtland är så stora, att jämtlänningarna har rätt att kräva att det kommer till stånd en produktion av ett eller annat slag i Ulriksfors.

Vad måste man då göra för att komma till rätta med problemen i Norrland och verkligen få till stånd bättre förhållanden på folkförsörjningens område? Vem skall här gripa sig verket an? Det kan endast vara statsmakterna som här kan åstadkomma något effektivt. Blundar man för detta faktum, kommer det att få ödesdigra konsekvenser. Det är ju redan historiskt bevisat, att de privatkapitalistiska företagen icke kan lösa folkförsörjningens problem i norrlandslänen. Inte heller länsstyrelserna, företagarföreningarna eller arbetsmarknadsstyrelsen kan göra det. De kan möjligen vara behjälpliga vid problemens lösning. För att det verkligen skall åstadkommas något av bestående värde måste regering och riksdag här vidtaga kraftiga och bestämda åtgärder. Man får helt enkelt inte rygga tillbaka för radikala samhälleliga åtgärder för att trygga folkförsörjningen i Norrland. Med uttrycket radikala åtgärder syftar jag inte minst på problemet om skogsindustriernas förstatligande. Den frågans lösning skulle skapa ett mycket gott utgångsläge för

Om uppehållande av driften vid Söråkers sulfittfabrik m. m.

planmässiga statliga åtgärder för att trygga folkförsörjningen i norrlandslännen.

Vad nu gäller Ulriksfors är det ju bekant att myndigheterna i Jämtland är mycket bekymrade för framtiden. Man måste här konstatera, att regeringen och riksdagsmajoriteten realiter står likgiltiga. Att hänvisa till länsstyrelsen, företagarföreningarna och arbetsmarknadsorganisationerna innebär nämligen ingenting annat än en tom gest.

Statens skogsindustrier säger ifrån, att man inte vill engagera sig i Ulriksfors. Det är möjligt. Men jag vill fästa uppmärksamheten vid att så som situationen har utvecklats, är det nog på sin plats att ramen för Statens skogsindustrier vidgas. Jag känner till vilka krafter som motsätter sig detta, och jag vill säga att de krafterna egentligen inte är vänligt inställda till folkmajoriteten. Folket i Ulriksfors kan liksom alla andra göra anspråk på den primära demokratiska rättigheten att få arbete. Men från utskottets sida har man inte föreslagit någon åtgärd i det syftet, utan endast gjort den gamla gest som ligger i att utskottet försätter att vederbörande med uppmärksamhet skall följa frågan. Vi vet ju vad detta leder till. Om regeringen och riksdagen inte engagerar sig verksamt, kommer problemet inte att kunna lösas.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till motionerna nr 330 i första kammaren och nr 254 i andra kammaren.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Den föregående talaren betecknade bankoutskottets utlåtanden såsom standard svar, men jag får lov att säga att jag finner denna karakteristik vara helt ogrundad. Utskottets ståndpunkter har intagits på grundval av i varje särskilt fall inhämtad utredning.

I fråga om föreliggande ärende, som ju gäller ett yrkande om skyndsamma åtgärder för överförande till AB Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors, har utskottet inhämtat av AB Statens skogsindustrier att bolaget har

undersökt förhållandena och kommit till det resultatet att möjligheter till ekonomisk drift helt saknas. Av arbetsmarknadsstyrelsen har vi i ett längre utlåtande bl. a. inhämtat att arbetslösheten har varit obetydlig, och av yttrande från länsstyrelsen har vi erfarit att länsstyrelsen nyligen har tillsatt en delegation för närmare undersökning av möjligheten att till Ulriksfors lokalisera ny lämplig företagsamhet. I denna delegation ingår representanter för arbetsmarknadsstyrelsen, landstinget, länsarbetsnämnden, länets företagarförening, företaget och de förutvarande anställda.

Med hänsyn till alla dessa rent konkreta omständigheter har utskottet i detta fall enhälligt föreslagit att motionerna icke må till någon riksdagens åtgärd förmedla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om uppehållande av driften vid Söråkers sulfittfabrik m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om upptagande av förhandlingar med Svenska cellulosaaktiebolaget i anledning av vissa planerade driftsnedläggelser m. m.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 456, som hänvisats till bankoutskottets handläggning, hade herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om upptagande av förhandlingar med Svenska cellulosaaktiebolaget om fortsatt uppehållande av driften i full omfattning vid bolagets anläggningar i Karlsвик och Söråker samt att,

Om uppehållande av driften vid Söråkers sulfittfabrik m. m.

därest sådana förhandlingar ej ledde till betryggande resultat för berörda anställda, Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för nämnda anläggningars övergång i statlig ägo.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 456 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr förste vice talman! Jag skall fatta mig kort i denna fråga.

Motionärerna har yrkat att underhandlingar måtte upptagas med Cellulosaaktiebolaget om att uppehålla driften i full omfattning vid bolagets anläggningar i Karlsvik på Alnö och i Söråker. Nu meddelas emellertid av Cellulosabolaget att inga planer finns att nedlägga driften vid Karlsvik. Till detta vill jag bara säga att arbetarna och fackföreningen på sin tid fick meddelande från Ankarsviksbolaget, som då ägde sågverket, att detta skulle komma att nedläggas. Det har därför rått stor oro på Alnö, och från Cellulosabolaget har något meddelande inte ingått som skulle vara ägnat att dämpa denna oro.

Emellertid framgår av detta yttrande av Cellulosabolaget att man inte ämnar lägga ned sågverket, och jag må ju säga att det är ett positivt besked, som säkert hälsas välkommet av arbetarna vid detta sågverk på Alnö.

När det gäller Söråkers sulfittfabrik ligger saken till på ett annat sätt. Principbeslut har fattats om fabriken nedläggande. I det fallet hänvisar bolaget till strukturrationaliseringen och förklarar vidare att den friställda arbetskraften i stor utsträckning kommer att placeras vid Östrandfabriken 1,5 mil från Söråker. Man bör dock observera att detta inte stort hjälper Hässjö kommun, och myndigheterna där är mycket bekymrade över utvecklingen. Om sulfittfabriken i Söråker nedlägges, måste man åstadkomma någonting annat i dess ställe, så att inte skatteunderlaget i Hässjö kommun alltför mycket försvagas.

Med åberopande av dessa argument

ber jag att få yrka bifall till motionen nr 456.

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Jag ber att med hänvisning till de skäl, som utskottet anfört och som ju har stöd i inhämtade yttrandet, få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Jag känner i någon mån till förhållandena på de platser, som berörs i motionerna, och vill gärna begagna tillfället att stryka under vad länsstyrelsen sagt, att ett nedläggande av industrien i Söråker kan få vittgående konsekvenser på olika sätt. Först och främst berörs naturligtvis de anställda av en sådan åtgärd. Söråker ligger något isolerat vid sidan av det stora industri-distriktet. De anställda är i många fall bundna vid sina egna hem, och det är därför inte så lätt att flytta över dem till andra industrier på längre avstånd. För Hässjö kommun är Söråkers industri ett bärkraftigt underlag i dess ekonomiska förvaltning. Om Söråker försvinner, betyder detta för kommunen, som redan förut har en svag ekonomi, ett mycket hårt slag. Jag tror därför, att man alldeles särskilt måste uppmärksamma vad som där sker. Jag är medveten om att det från myndigheternas sida har gjorts mycket betydande ansträngningar för att lösa de problem som uppkommer, och jag är också medveten om att även bolaget gör vad man över huvud taget kan begära. Det förefaller mig emellertid ändå nödvändigt att stryka under, att angelägenheten av att här ta särskilt starka tag är stor, och jag tror också att de myndigheter, som har ansvaret, själva uppfattar saken så.

Eftersom jag vågar tro på dessa myndigheters goda vilja har jag emellertid, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner,

Om tillverkning av tidningspapper i Aktiebolaget Statens skogsindustriers regi

först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om tillverkning av tidningspapper i Aktiebolaget Statens skogsindustriers regi

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om upptagande av tillverkning av tidningspapper i Aktiebolaget Statens skogsindustriers regi.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 260, som hänvisats till bankoutskottets handläggning, hade herrar *Holmberg* och *Johansson* i Stockholm föreslagit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i syfte att på lämplig plats och i AB Statens skogsindustriers regi upptaga tillverkning av tidningspapper, eventuellt även annat papper.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen II: 260 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr förste vice talman! Jag skall fatta mig kort även här.

Jag finner att utskottets utlåtande och remissvaren mest handlar om prisen på papper, och detta kan väl bero på att motionen också i mycket stor utsträckning argumenterar i fråga om pappersprisen, men jag måste ju säga, att det finns andra saker än prisfrågan som är värda att uppmärksammas, nämligen vilken stor betydelse som en ökad pappersproduktion skulle ha för sysselsättningen och för vår export. När det gäller priser på tidningspapper noterar jag i alla fall det erkännandet från remissinstanserna, att prisen på tidningspapper i Norge och Finland är lägre än i Sverige, och jag vill därtill foga det påståendet, att hela denna industri är så ekonomiskt

exklusiv, att det finns möjligheter till lägre pris på tidningspapper. Statens skogsindustrier har nu en motsatt uppfattning i det fallet, och det har också Sveriges industriförbund, men detta kan ju finnas en viss förklaring till.

Emellertid finner jag i yttrandet från Statens skogsindustrier följande, som jag ber att få läsa upp: »Vid planläggningen av sina industrier har bolaget tagit hänsyn till möjligheterna för en produktion jämväl av tidningspapper, och vi överväga att i det preliminära programmet för den fortsatta driften inrymma även en dylik produktionsenhet. En sådan är emellertid kapitalkrävande, och bolaget kan för närvarande icke uttala sig om och när bolaget kan komma i det läget, att uppförandet av en sådan ytterligare anläggning kan realiseras.»

Här upplyses ju, att det ingår i Statens skogsindustriers kalkyler att bygga ut en pappersindustri, men såvitt jag förstår har man brist på kapital. Den frågan kommer att behandlas senare här i riksdagen, men jag vill redan på detta stadium uttala den förhoppningen att riksdagen inte skall motsätta sig att Statens skogsindustrier skall få det nödvändiga kapitalet för att utbygga sin verksamhet. Det är ju möjligt att motstånd kommer att resas från visst håll, men jag tror att riksdagsmajoriteten kommer att ställa sig positiv till detta.

Emellertid ber jag att få yrka bifall till motionen nr 260 i andra kammaren.

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr förste vice talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. makes rätt att ikläda sig borgensansvar**Om startande av industriproduktion i Alby**

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om startande av industriproduktion i Alby.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 588, som hänvisats till bankoutskottet, hade fru Nilsson och herr Holmberg yrkat, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder från statsmakternas sida för startande av lämplig industriproduktion i Alby i syfte att säkra full sysselsättning för arbetskraften på platsen.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen II: 588 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr förste vice talman! Denna fråga ligger på ungefär samma plan som de tidigare, och därför behöver jag inte hålla på att argumentera; argumenten måste bli ungefär desamma när det gäller Alby som i de andra frågorna.

Jag nöjer mig alltså med att yrka bifall till motionen nr 588 i andra kammaren.

Herr EWERLÖF (h):

Herr förste vice talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. makes rätt att ikläda sig borgensansvar

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt mo-

tion om förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 122, av fru Svenson och fru Nilsson, i vilken motion hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om förslag till sådan ändring av giftermålsbalkens bestämmelser, att make icke finge utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, I: 122, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fru SVENSON (bf):

Herr förste vice talman! Första lagutskottet har inte funnit skäl att tillstyrka den av mig och fru Nilsson i denna kammare väckta motionen, vari vi hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om förslag till sådan ändring av giftermålsbalkens bestämmelser, att make icke må utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld.

Motionen har tillkommit för att söka få bättre skydd mot ekonomisk ruin för hem och familj. Som det nu är och realiter tillämpas, så är det den ena av makarna som sköter affärerna, och i de flesta fallen går nog detta bra. Men medaljen har en fränsida, oavsett vad som står i giftermålsbalken och vad som där säges om att make skall vårda sig om giftorättsgods, den andra maken till skydd. Det är nämligen så, att långt ifrån alla är affärsbegåvade. Härtill kommer lättsinniga affärer, tanklöst ingångna borgensförbindelser, spelpassion och att den egendomsvårdande maken kan, genom spritmissbruk och liknande, ha kommit i utförsbacken och saknat förmåga att rätt bedöma affärer och borgensförbindelsers ingående.

Utskottet har i sitt avstyrkande utlåtande hänvisat till att en liknande motion avslogs av riksdagen år 1938. Jag ber att få citera något ur utskottets ut-

Ang. makes rätt att ikläda sig borgensansvar

låtande den gången. Där står bl. a.: »Det torde icke råda något tvivel om att åtskilliga sociala missförhållanden kunna följa med en ordning enligt vilken rätten för äkta make att stifta gälds- och ansvarsförbindelser icke är underkastad några egentliga restriktioner. En lättsinnigt gjord utfästelse kan nämligen komma att medföra svåra verkningar även för andra maken och familjen i övrigt. Syftet att genom strängare bestämmelser å området ernå ett ökat skydd för hemmen torde därför i och för sig få anses behjärtansvärt.»

Ja, sedan detta uttalande gjordes av första lagutskottet har 18 år gått utan att någonting åtgjorts i denna för många familjer mycket viktiga fråga — och sedan 1938 har åtskilliga ekonomiska olyckor inträffat, som drabbat den andra maken och familjen, oavsett vad som nu står stadgat i giftermålsbalken. Särskilt gäller detta beträffande ingångna borgensförbindelser och konsekvenserna härav.

I det föreliggande utlåtandet säges vidare: »Ett genomförande av detta syfte på sätt motionärerna föreslagit torde emellertid svårigen kunna ske inom ramen av den nu gällande ordningen beträffade makars egendomsförhållanden.» Härtill fogas att frågan om en översyn av giftermålsbalkens regler torde komma att inom en nära framtid upptagas av Kungl. Maj:t och att det är anledning att förvänta, att jämväl reglerna om makars egendomsförhållanden kommer att omfattas av översynen.

De av utskottet anförda synpunkterna och uttalade förväntningarna är för all del vänliga, men de förpliktar till ingenting, och frågan skjuts ånyo på en oviss framtid, och enligt mitt sätt att se kunde motiveringen för avslagsyrkandet lika gärna ha föranlett en positiv inställning till motionen, som på ett påtagligt sätt kunnat föra frågan framåt. Det har dock, såsom jag tidigare påpekat, gått 18 år, sedan frågan sist var under behandling, och ingenting har blivit åtgjort i denna för många familjer viktiga angelägenhet.

Herr förste vice talman! Jag skall inte

ställa något yrkande, då jag förstår att det skulle vara ganska meningslöst, när jag ser, hur rörande enigt utskottet varit i sitt ställningstagande, men jag har inte velat underlåta att göra dessa små kommentarer.

Herr AHLKVIST (s):

Herr talman! Utskottet delar motionärernas uppfattning, att okloka borgensåtaganden kan leda till icke önskvärda förhållanden. En sak är emellertid att konstatera, att någonting inte är riktigt bra, en annan sak är att peka på åtgärder som skulle innebära en förbättring.

När motionären inte ställt något yrkande, kan jag fatta mig mycket kort, herr talman.

Det är i huvudsak två skäl som varit avgörande för utskottet, när det inte kunnat tillstyrka motionärernas yrkande om att make icke skall få ikläda sig borgensansvar utan samtycke av andra maken.

Fru Svenson erinrade om bestämmelserna i gällande giftermålsbalk, vilka i princip innebär att vardera maken får förfoga över sin egendom. Om ena maken förvaltar egendomen på ett sådant sätt, att andra makens giftorättsgods minskar i värde, finns det alltid möjlighet för andra maken att begära bodelning. Här föreligger alltså en liten säkerhetsventil, om ena maken inte har det affärssinne, som fru Svenson efterlyste. Motionärerna anser emellertid detta inte tillräckligt, och det är det väl inte i alla fall, men då motionärerna anser, att man bör kunna råda bot på detta genom bestämmelser om att båda makarna måste underteckna borgensförbindelsen, är jag inte alldeles övertygad om att man därigenom skulle vinna vad man åsyftar. Det kan tvärtom leda till motsatt resultat. Väl skulle en del borgensförbindelser icke komma att undertecknas, om båda makarnas medgivande erfordras. Borgensåtaganden är emellertid ett normalt led i affärsverksamhet, och i flertalet fall skulle väl även andra maken nödgas underteckna förbindelsen. Resultatet skulle då bli, att makes enskilda

Ang. upprustning av vissa kronolägenheter m. m.

egendom och giftorättsgods, som nu undantages från ansvarighet vid iklädande av gäld, även skulle kunna utmätas för åtagandet. Det skulle alltså bli *sämre* i stället för bättre förhållanden när det gäller att skydda familjens gemensamma egendom.

Därtill kommer emellertid en annan viktig sak. Jag sade att borgensåtagande var ett normalt led i en affärsförbindelse. Jag föreställer mig att motionärerna inte i detalj har tänkt igenom, hur det skulle komma att verka i affärslivet, om en affärsföretagare vid varje affärsuppgörande skulle nödgas ha andra makens samtycke för att ikläda sig en borgensförbindelse. Om man verkligen vill åstadkomma vad motionärerna åsyftar, räcker det inte med att kräva båda makarnas samtycke till borgensförbindelsen. Man måste gå så långt, att man föreskriver ett förbud mot alla okloka ekonomiska dispositioner, värdslösa skuldförbindelser o. s. v. Annars kan resultatet bli — såsom någon av remissinstanserna påpekar — att man i stället för att ikläda sig borgensförbindelse kan avlämna ett skuldebrev som säkerhet för lån. Det får samma ekonomiska verkan för familjen som borgensåtagandet.

Motionen har varit på remiss, och samtliga remissinstanser har avstyrkt förslaget. Motionärerna har inte kunnat visa någon framkomlig väg att lösa denna fråga. Remissinstanserna är eniga om att det inte heller går att finna någon lösning, som skulle kunna råda bot på det missförhållande, som motionärerna påtalat. Inte heller utskottet har kunnat finna en sådan väg, och det är orsaken till att motionärernas yrkande inte har kunnat tillstyrkas.

Jag ber herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om en översyn av förordningen angående förlagsinteck-

ning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. upprustning av vissa kronolägenheter m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 300 000 kronor, varav 1 500 000 kronor skulle ställas till lantbruksstyrelsens förfogande och 1 800 000 kronor till domänstyrelsens förfogande.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) motionen II: 80 av herr *Jacobson* i Vilhelmina, i vilken motion hemställdes, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om översyn av bestämmelserna angående kronotorp, såvitt gällde avträdesersättning vid överföring till ny upplåtelseform; samt

2) motionen II: 324 av herr *Lindström* m. fl., i vilken motion hemställdes, att riksdagen måtte besluta att till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 800 000 kronor, varav 2 000 000 kronor skulle ställas till lantbruksstyrelsens förfogande.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

1) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionen II: 324, till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 300 000 kronor;

Ang. upprustning av vissa kronolägenheter m. m.

2) att motionen II: 80 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Tjällgren, Franzén, Jonsson* i Strömsund och *Lindström*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionen II: 324, till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 800 000 kronor.

Herr **TJÄLLGREN** (bf):

Herr talman! Då jag jämte tre ledamöter av utskottet låtit anteckna mig såsom reservant vid detta utlåtande, skall jag be att få säga några ord.

Jag vill först fästa kammarens uppmärksamhet på att riksdagen för innevarande budgetår anvisat ett belopp av 3 300 000 kronor för ifrågakvarande ändamål. Av detta belopp har 1 500 000 kronor ställts till lantbruksstyrelsens förfogande och resten, alltså 1 800 000 kronor, till domänstyrelsens förfogande. I årets statsverksproposition, således för nästkommande budgetår, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för ändamålet anvisa ett oförändrat belopp av 3 300 000 kronor. I en motion i andra kammaren av herr *Lindström* m. fl. har hemställts, att riksdagen måtte besluta att för nyssnämnda ändamål åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 800 000 kronor, vilket sålunda innebär en höjning av motsvarande anslag under innevarande budgetår med 500 000 kronor.

Vidare har i motionen II: 80 av herr *Jacobson* i *Vilhelmina* hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om översyn av bestämmelserna angående kronotorp, såvitt gäller avträdesersättning vid överföring till ny upplåtelseform.

I vår reservation har vi hemställt, att utskottets utlåtande från och med det

stycke som på sidan 15 börjar med orden »På grund» och slutar på sidan 16 med orden »domänstyrelsens verksamhet» bort ersättas med text av följande lydelse som — då den är jämförelseviss kort och i huvudsak innehåller vad reservanterna till stöd för sitt ställningstagande anfört — jag skall be, herr talman, att få föredraga:

»Sedan lantbruksorganisationen år 1947 övertog ansvaret för dessa lägenheter har ungefär hälften av de 350 lägenheter, som beräknas under överskådlig framtid bli bebodda, mer eller mindre fullständigt upprustats. Vid innevarande budgetårs utgång beräknas alltså alltjämt återstå att upprusta 175 lägenheter.

Det har vid frågans tidigare behandling i riksdagen rått enighet om att denna bebyggelse är oundgängligen nödvändig för såväl lappväsendet som domänverket och framför allt för den alltmer expanderande turismen och den därtill knutna fjällräddningstjänsten. Då det därtill är klart bevisat, att rent tvångsmässiga metoder kom till användning vid kronans förvärv av dessa fastigheter, framstår väl statens ansvar — både ekonomiskt och moraliskt — för en snabb upprustning klar för alla.»

Vidare fortsätter reservanterna: »Den efter 1955 års riksdags beslut på denna punkt av lantbruksstyrelsen företagna utredningen visar, att lantbruksnämnderna i de berörda länen — det är här fråga om Jämtlands och Västerbottens län — utan ökning av den planerade och kontrollerande personalen under de två närmaste budgetåren har ett medelsbehov för berörda ändamål av i genomsnitt något mer än 2,1 miljoner kronor. Då det därtill i dessa bygder under den årstid byggnadsverksamhet kan bedrivas förefinnes en viss dold arbetslöshet, synes det utskottet vara en klok åtgärd att i enlighet med lantbruksstyrelsens äskanden och motionärernas framställning öka medelsanvisningen för lantbruksstyrelsens vidkommande till 2 miljoner kronor.»

Vidare heter det i reservationen: »Även om lantbruksnämnderna intill

Ang. upprustning av vissa kronolägenheter m. m.

sista öret av därför disponibla medel fullföljer denna upprustning, har de fått uppbära mycket klander för den dåliga takt, som detta upprustningsarbete visar. Det måste vara en samhällets hederssak att se till att saneringen av detta vårt sannolikt mest eftersatta bostadsbestånd icke bromsas upp på grund av bristande medelstillgång. Ett tidsenligt bostadsbestånd är en förutsättning för att människorna stannar kvar och även framgent skänker liv åt dessa bygder.»

På grund av vad reservanterna här anfört hemställes, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionen II: 324, till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 800 000 kronor, d. v. s. en höjning, som jag nämnde tidigare, med en halv miljon kronor i jämförelse med vad Kungl. Maj:t har äskat.

Jag skulle vilja tillägga, herr talman, att enligt min mening borde det vara en hederssak för riksdagen — eller för statsmakterna — att anslå medel för det ändamål varom här är fråga, så att de människor som skall leva och bo inom dessa orter i fråga om bostäder kan få en någorlunda människovärdig tillvaro. Det är ju synd att det inte är möjligt för riksdagen — jag tycker att åtminstone det skulle ha varit lämpligt för jordbruksutskottets del — att företaga en resa dit upp och på ort och ställe se under vilka miserabla förhållanden dessa människor får bo. Men det har inte varit möjligt under sådana förhållanden.

På grund av vad jag nu har anfört och vad som anförts i de nämnda motionerna vill jag vädja till kammaren att bifalla den reservation, till vilken jag kort och gott ber att få yrka bifall.

Herr PÅLSSON (bf):

Herr talman! Jag har inte utan överraskning lagt märke till den ändrade inställning som jordbruksutskottet i år intagit, jämfört med utskottets ståndpunkt vid 1955 års riksdag. Då förelåg

ett par motioner, i vilka yrkades på en snabbutredning om hur den påbörjade upprustningen av fjällägenheterna, om vilka jag nu närmast har för avsikt att säga några ord, skulle genomföras. Utskottet underströk då — främst av sociala motiv — angelägenheten av att man skulle ytterligare påskynda denna upprustning. Utskottet uttalade, att man räknade med att lantbruksstyrelsen skulle komma att framlägga förslag angående den för ändamålet erforderliga ökningen av utgående anslag. Detta är vad som har skett sedan föregående år. Med ledning av de önskemål, som uttalades av utskottet, och det resultat företagen utredning givit vid handen har lantbruksstyrelsen begärt 2 miljoner kronor till fjällägenheterna, vilket belopp av Kungl. Maj:t nedprutat till 1,5 miljoner kronor. Utskottet går med på denna prutning och föreslår samma belopp som Kungl. Maj:t.

Anledningen till den ändrade ståndpunkten från utskottsmajoritetens sida är väl den som framgår av utskottets utlåtande på s. 15, där man framhåller att frågan om den framtida dispositionen av vissa grupper av de berörda lägenheterna borde bli föremål för förnyat övervägande. Man tycks i detta avseende ha varit inne på två olika linjer. Den ena linjen innebär, att vissa lägenheter skulle överföras till domänverket och en del andra skulle försäljas. De lägenheter som skulle tänkas gå att överföra till domänverket, anges vara sådana, som ligger utanför det egentliga fjällområdet. Det kan vara skäl att erinra sig en smula, hur pass stora möjligheterna är för dessa två ifrågasatta åtgärder.

Det förhåller sig nu på det sättet, att domänverket har, till skillnad från andra skogsägarkategorier, haft möjlighet förklara att dessa kronans marker — ca 20 % av denna markareal — som ligger ovanför gränsen för s. k. svärföryngrad mark, ej skall bli föremål för några som helst skogsvårdsarbeten under den närmaste 20-årsperioden. — De innehavare av fjällägenheter, vilkas lägenheter befinner sig intill denna gräns för svärföryngrat område, torde för sin ut-

Ang. upprustning av vissa kronolägenheter m. m.

komst ej vara på något sätt betjänade eller för sin utkomst säkerställda genom att vederbörande lägenhet överföres till domänverket. Jag har endast velat omnämna detta förhållande. Jag saknar anledning att i detta sammanhang diskutera den metod, som domänverket begagnar sig av vid avsättningen av dessa svärföringrade områden — den är säkerligen i många fall riktig — men i andra fall kan gränsdragningen kanske bli diskutabel. Inom lantbruksnämnden i mitt län — som jag inom parentes sagt är ledamot av — har vi emellertid erfarenheter av att det uppstått sysselsättningssvårigheter för dessa lägenhetsinnehavare, även om de bött så till, att vi inom nämnden faktiskt haft anledning räkna med sysselsättningsmöjligheter för dem på domänverkets marker.

Den andra linjen innebär en försäljning av lägenheterna. Det är klart, att detta alltid låter sig sägas, men även en sådan åtgärd kommer väl att stöta på betydande svårigheter. Jag vill visst inte bestrida, att detta skall kunna gå i något fall, men jag tror att de fallen blir så fåtaliga, att de har ringa eller ingen betydelse för bedömandet av detta spörsmål. Det är på det sättet, att om vederbörande skall köpa sina lägenheter och själva upprusta dem och svara för erforderliga byggnadskostnader, är detta fullkomligt ogörligt, om de inte erhåller en mycket kraftig tilldelning av skog. Kommer man in på den linjen, uppstår väl å andra sidan den frågan, huruvida domänverket är villigt att avstå den erforderliga skogen, och om skogen skall avstås, blir det kanhända till priser av den storleksordningen, att vederbörande får ytterligt svårt att finansiera både köpet och de omedelbart därefter tvingande nybyggnadsåtgärderna. Vi får ju komma ihåg, att husen på en hel rad av dessa fastigheter fortfarande befinner sig i ett mycket miserabelt skick.

Här har påpekats betydelsen av att denna bebyggelse finns kvar — jag skall inte upprepa den saken, ty den är ju redovisad. Jag skulle bara vilja tillägga att utöver de angivna intressena här-

vidlag — det gäller skogsbruket, lappväsendet och turismen — är det ju inte så synnerligen länge sedan det förelåg ett mycket aktuellt behov även ur militär synpunkt, att det bodde människor på dessa ställen. Huruvida man helt kan avskriva den synpunkten i dag, skall jag för min del inte tillåta mig att fälla något omdöme om, men det kan vara skäl i att inte helt förbise detta behov.

Vad reservanterna påpekat, nämligen att till och med rent tvångsmässiga metoder kommit till användning vid kronans förvärv av de fastigheter det här gäller — de är gamla renbeteshemman i de allra flesta fall — tror jag är riktigt. Man skulle kanske kunna säga att överlåtelseerna i en del fall kommit till stånd genom löften och förespeglingar, och i andra fall hade de nog mer eller mindre karaktär av tvång. Hur som helst är det ju de efterkommande till de fjällbönder som på sin tid sålde dessa lägenheter, som nu i många fall sitter kvar på dessa hemman, där de bor under mycket urusla förhållanden.

Jag vet, herr talman, att det på detta stadium är väl sent att ge en rekommendation. Men jag skulle gärna vilja råda kammarens ledamöter att titta i Afton-Tidningen för i går. Där finns det ett reportage från byn Fjättdalen i Tännäs socken i Härjedalen. En dotterdotter till den förste ägaren och uppodlaren brukar stället med sin man. Husbeståndet är så uruselt, att de vid jul-tiden nödgades placera bort sina kreatur och flytta med familjen till en annan, något mera gästvänlig by. Jag känner till dessa förhållanden i någon mån, av skäl som jag angav. De här människorna vill ju gärna tillbaka till sommaren, och det är mycket troligt att de flyttar tillbaka, även om ingenting händer, men det är väl också lika klart, att de nästa höst vid vinterns inträde på nytt tvingas bort. Det lär inte gå att upprepa den proceduren hur länge som helst, förrän människorna är fullständigt uttröttade. Då går denna by, som består av två gårdar, sin ödeläggelse till mötes. I en sådan by, som ligger en och en halv mil från väg, är det

Ang. upprustning av vissa kronolägenheter m. m.

kanhända drägligt för två familjer att bo, men det torde vara svårt för en familj att bo där ensam.

Jag skulle vilja till detta knyta den rekommendationen att man, sedan man tittat på fotografierna från Fjärdalen och dess bebyggelse, bör jämföra den med den bostadsstandard som det svenska samhället kostar på sig i annat sammanhang, då det — fullt riktigt enligt min mening — lämnas bidrag till egna hem, flerfamiljshus och vad det nu kan gälla. Det är väl ändå anledning att tänka på de människor som bor i periferien och som skall klara sin livsföring under så svåra förhållanden. Det borde vara rimligt att vi i vårt land hade råd att ge dem ett handtag.

Herr talman! Om jag summerar vad jag här har anfört, vill jag till sist säga, att de rent sociala skälen i och för sig talar starkt för ett bifall till reservationen. Läger man därtill händelseförloppet den gången, då flertalet av dessa fjällhemman förvärvades, och lägger man dessutom till det ytterst ringa utbyte, som kan bli följden av de nya överväganden jordbruksutskottets majoritet har tagit såsom förevändning för sitt ståndpunktstagande, då synes mig alla skäl tala för ett bifall till reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Även i fjol hade riksdagen att ta ställning till frågan om upprustning av de under lantbruksorganisationens förvaltning stående lägenheter. Vi har här hört vilka synpunkter jordbruksutskottets ordförande samt herr Pålsson anlagt på de jämtländska lägenheterna. Utskottet har inte varit främmande för dessa synpunkter. Det är inte ifrågasatt att sluta upp med denna upprustning, utan det är beloppets storlek som det råder olika meningar om. Vi inom utskottsmajoriteten har ansett oss, med hänsyn till den återhållsamhet i statsutgifterna, som bör iaktas, inte i detta fall kunna tillstyrka någon höjning av anslaget utan har stannat för vad departementschefen har föreslagit. Man måste göra klart för sig att en stor del

av dessa pengar är bortkastade pengar, ty såsom de föregående talarna sagt kommer nog en hel del av dessa lägenheter att läggas ned, sedan de som nu innehar dem gått bort. Det är därför utskottet kommit till den uppfattningen att frågan bör tas under förnyat övervägande.

Man har gått fram efter olika linjer i Jämtland samt i Västerbotten och Norrbotten. Frågan ligger för närvarande i lantbruksstyrelsen, som skall söka komma till rätta med den i samråd med domänstyrelsen.

Här har redogjorts för den uppdelning som förekommer beträffande dessa lägenheter. En del hör under lantbruksstyrelsen, en del under domänstyrelsen. Många saker är oklara. Det är också fråga om försäljning av en del av dessa lägenheter. Därför har vi ansett att frågan bör få ligga till sig och att vi får komma igen till den vid ett senare tillfälle.

Man får även, som utskottet säger, pröva frågan med hänsynstagande till övriga berättigade intressen för att nå ett rimligt resultat. Herr Pålsson talade nyss här om sociala skäl. Vi får komma ihåg att det arrende, som uttages, är mycket ringa. Jag säger inte detta, därför att det skulle vara någon arrendehöjning ifrågasatt, men jag vill påpeka att när arrendet är endast en procent av byggnadskostnaden, så är det tydligt att här är det fråga om en sorts social åtgärd för att man skall få folk att bo där.

Det är klart att de synpunkter, som har anförts av utskottets ordförande och av herr Pålsson, har varit föremål för övervägande. Vi har dock inte inom utskottsmajoriteten kunnat finna att vi, såsom frågan ligger till, kunde gå längre än att föreslå samma anslag som departementschefen begär. Jag yrkar bifall till detta.

Jag kommer så till motionen nr 80 i andra kammaren, enligt vilken man vill ha en avträdessyn vid övergång till 1943 års upplåtelseform. Av de utredningar, som föreligger, och av en del remissyttrandena, har också framgått att domänstyrelsen redan har sin uppmärksamhet på detta och att det är föremål för övervägande inom styrelsen. Därför ansåg

Ang. upprustning av vissa kronolägenheter m. m.

också utskottet att denna motion inte borde föranleda någon åtgärd.

Jag får alltså, herr talman, hemställa om bifall till jordbruksutskottets yrkande i dess utlåtande nr 16.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Tjällgren* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 38.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten 2 hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 17, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till stipendier m. m. jämte i ämnena väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen meddelade, att arbetsplenium komme att hållas nästa fredag med början kl. 13.00.

Anmälades och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 176, till Konungen om en kartläggning av de lägsta inkomstgrupperna och deras ekonomiska läge.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 177, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1956/57 av underskottet för luftfartsfonden.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 180, till Konungen i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande avdragsrätten för periodiskt understöd, m. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *Oscar Werner* på grund av sjukdom är urståndsatt deltaga i riksdagsarbetet under tiden 18 april—5 maj 1956 intygas.

Stockholm den 18 april 1956

Bertil von Friesen

leg. läkare

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 13.46.

In fidem

G. H. Berggren